

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Vít Tokarský

PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Katedra občanského práva

Datum uzavření rukopisu: březen 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 26. března 2013

.....
Vít Tokarský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce prof. JUDr. Aleně Winterové, CSc., za její cenné rady a připomínky poskytnuté během uskutečněných konzultací.

Obsah

Úvod.....	7
1. O předběžném opatření obecně.....	9
1.1. Povaha a význam předběžného opatření	9
1.2. Systematika úpravy	11
1.3. Druhy předběžných opatření	11
1.3.1. Předběžné opatření podle § 76a OSŘ	12
1.3.2. Předběžné opatření podle § 76b OSŘ	13
1.3.3. Další druhy předběžných opatření	13
1.4. Zásady řízení o předběžném opatření.....	14
1.4.1. Obecné zásady civilního procesu a jejich uplatnění v řízení o předběžném opatření.....	14
1.4.2. Zvláštní zásady v řízení o předběžném opatření	17
1.5. Historie institutu předběžného opatření	18
1.5.1. Josefská úprava	18
1.5.2. Zatímní opatření po Kleinově procesní reformě	19
1.5.3. Předběžné opatření po roce 1950	20
1.5.4. Předběžné opatření po roce 1964	22
2. Materiální předpoklady pro vydání předběžného opatření	22
2.1. Potřeba zatímně upravit poměry účastníků	22
2.1.1. Důvody potřeby zatímně upravit poměrů účastníků	23
2.1.2. Uplatnění dočasné úpravy poměrů v praxi	24
2.1.3. Dokazování potřeby zatímně upravit poměry účastníků.....	25
2.2. Obava, že výkon soudního rozhodnutí bude ohrožen	25
2.2.1. Předmět dokazování.....	25
2.2.2. Otázka nutnosti existence rozhodnutí ve věci samé.....	26
2.3. Skutečnosti rozhodné pro nařízení předběžného opatření.....	28
3. Formální předpoklady pro vydání předběžného opatření	29
3.1. Pravomoc a příslušnost soudů	29

3.2. Překážka věci zahájené a věci rozhodnuté	30
3.2.1. Obsah překážek	30
3.2.2. Užití překážek v řízení o předběžném opatření.....	31
3.3. Účastníci řízení o předběžném opatření	32
3.4. Návrh na nařízení předběžného opatření.....	33
3.4.1. Náležitosti návrhu	34
3.4.2. Odmítnutí návrhu a odvolání.....	35
3.5. Poplatková povinnost	35
3.6. Jistota.....	36
3.6.1. Povaha a význam jistoty	36
3.6.2. Historie právní úpravy jistoty	37
3.6.3. Výše jistoty a její splatnost	38
3.6.4. Osvobození od povinnosti složit jistotu	41
3.6.5. Doplatek k jistotě	47
3.6.6. Vrácení jistoty	50
4. Řízení a rozhodnutí o návrhu	51
4.1. Průběh řízení	51
4.1.1. Lhůta pro rozhodnutí o návrhu.....	51
4.1.2. Jednání a slyšení účastníků	51
4.2. Odmítnutí návrhu	52
4.3. Zastavení řízení	54
4.4. Zamítnutí návrhu	55
4.5. Nařízení předběžného opatření.....	55
4.5.1. Usnesení o nařízení předběžného opatření.....	55
4.5.2. Zásady rozhodnutí o předběžném opatření	56
4.5.3. Povinnosti, jež je možno předběžným opatřením uložit	59
4.5.4. Osoby dotčené předběžným opatřením.....	62
4.5.5. Trvání předběžného opatření	63
4.5.6. Vyhlášení a doručení rozhodnutí	65

4.5.7. Vykonatelnost a účinky rozhodnutí	66
4.5.8. Zánik a zrušení předběžného opatření	68
5. Odpovědnost za škodu	71
5.1. Škoda způsobená nařízením předběžného opatření.....	71
5.1.1. Pojem škody	71
5.1.2. Okamžik vzniku škody.....	73
5.2. Řízení o náhradu škody	73
5.3. Aktivní legitimace	74
5.4. Pasivní legitimace	75
5.4.1. Pasivní legitimace navrhovatele a výjimky z ní.....	75
5.4.2. Pasivní legitimace státu v případě vydání předběžného opatření	75
5.4.3. Pasivní legitimace státu v případě nestanovení doplatku jistoty.....	75
6. Komparace se švédskou úpravou.....	77
6.1. Druhy předběžného opatření	78
6.2. Základní podmínky pro nařízení předběžného opatření.....	79
6.3. Povinnost složit jistotu	80
6.4. Zhodnocení švédské úpravy	81
Závěr	82
Použité zkratky.....	85
Použité zkratky.....	85
Použitá literatura	86
Resumé.....	91
Abstract	93
Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce	95

Úvod

Jedním ze základních úkolů státu je ochrana oprávněných zájmů jeho občanů. Ohledně toho, zda je určitý zájem oprávněný nebo ne, může dojít mezi jednotlivými občany ke sporu; týkají-li se tyto spory práv a závazků soukromoprávní povahy, jsou pak příslušnými k jejich rozhodnutí soudy v občanském soudním řízení. Za určitých okolností se však může ukázat, že pravomocné rozhodnutí o právu a povinnostech účastníků řízení dostatečným prostředkem ochrany není a je třeba jejich práva a povinnosti, respektive vzájemné poměry ještě před vydáním rozhodnutí dočasně upravit. A právě tomuto účelu slouží předběžné opatření.

Předběžné opatření je tak jedním z nejdůležitějších prostředků ochrany práv účastníků soudního řízení. Řízení o návrhu na jeho nařízení je od některých součástí meritorního řízení oproštěno, je proto jednodušší a rychlejší, což soudům dává možnost jednat bez zbytečných odkladů a účinně tím zajistit dočasnou úpravu poměrů účastníků či odvrácení škody, která by bez jeho nařízení pravděpodobně vznikla. Daní za tuto rychlost a jednoduchost, spočívající jednak v tom, že se nenařizuje ústní jednání, jednak též v nižších nárocích na prokázání skutečností rozhodných pro nařízení předběžného opatření, je pak určitá míra omezení aplikace některých zásad civilního procesu, což má za důsledek též omezení práv účastníků řízení, především účastníka, jemuž je předběžným opatřením uložena nějaká povinnost.

Je otázkou, zda tato daň není neúměrně vysoká a zda tedy stávající úprava vyhovuje požadavkům, jež jsou na ni ve vztahu k předběžnému opatření kladeny. Předmětem této práce je proto poskytnout kritický pohled na institut předběžného opatření, a to zejména na možnosti a meze jeho užití stanovené zákonnou úpravou, při současném zohlednění doktrinárních a judikатурních závěrů.

První část této práce se bude zabývat institutem předběžného opatření z obecného hlediska. Autor této práce se v ní pokusí předběžné opatření vymezit co do jeho smyslu a účelu a stanovit tak rámec zkoumané problematiky. Krátce zde budou popsány základní principy, na nichž řízení o předběžném opatření stojí, systematická stávající právní úprava a krátký exkurz do její historie.

Ve druhé a třetí části bude následovat rozbor materiálních, respektive formálních předpokladů pro nařízení předběžného opatření. Vedle ostatních aspektů bude věnována pozornost zejména zákonným důvodům, pro něž je možno předběžné opatření nařídit,

a z formálních požadavků především povinnosti navrhovatele složit jistotu pro případ vzniku škody, jelikož se dle názoru autora jedná o institut mimořádně významný pro zajištění rovnosti stran, a přitom se v soudní praxi jeho úloha velice podceňuje.

Po předchozích dvou částech, které se týkají spíše povinností na straně navrhovatele, se ve čtvrté části této práce bude autor zabírat řízením o návrhu, tedy naopak spíše povinnostmi na straně soudu. Především tak budou popsány jednotlivé možnosti, jak může být o návrhu rozhodnuto, detailněji pak budou rozebrány jednotlivé aspekty nařízení předběžného opatření.

Pátá část bude zaměřena na institut odpovědnosti za škodu způsobenou v důsledku nařízení předběžného opatření. Po rozebrání právní úpravy a otázek souvisejících s řízením o náhradu škody bude vedle obligatorní odpovědnosti navrhovatele věnován větší prostor též méně jasné odpovědnosti státu.

A konečně v poslední části bude představena švédská úprava předběžného opatření a její srovnání s úpravou českou. Autor si tuto úpravu zvolil především proto, že je dle jeho soudu velice zdařilou ukázkou toho, jak je možné neubrat nic z efektivity předběžného opatření a přitom zachovat práva účastníků nedotčena.

Závěrem práce se pak autor zhodnotí výsledek svého zkoumání a pokusí se *de lege ferenda* nastínit, které kroky by dle jeho názoru měly být učiněny, aby se česká právní úprava stala smysluplnou, vyrovnanou a principiálně konzistentní.

1. O předběžném opatření obecně

1.1. *Povaha a význam předběžného opatření*

Předběžné opatření jako institut občanského práva procesního tvoří součást občanského soudního řízení. Od ostatních institutů se však značně liší, neboť není toliko jedním z prvků řízení ve věci samé, ale svou povahou je spíše samostatným typem řízení. Odlišuje se též svou zvláštní úlohou, neboť nijak přímo nenapomáhá dosažení meritorního rozhodnutí, ale má charakter zajištění v právu procesním. Jeho účelem je zajistit budoucí průchod či vykonatelnost práva nebo uchovat určitý status quo tam, kde o ohrožených právech a povinnostech není možné konečným způsobem rozhodnout ihned.¹

Zajišťovací úloha se projevuje zejména u předběžných opatření nařízených z důvodu obavy, že by výkon rozhodnutí byl jinak ohrožen, kde přímo dochází k procesnímu zajištění osvědčeného nároku navrhovatele. U předběžných opatření nařízených z důvodu potřeby zatímně upravit poměry účastníků již o poskytnutí ochrany před případnou nedobytností pohledávky nejde, nejedná se tedy o zajištění v pravém smyslu slova, ale pouze o poskytnutí nezbytné ochrany práv navrhovatele, pakliže je jeho nárok pravděpodobný.²

„Základním smyslem předběžného opatření je ochrana toho, kdo o jeho vydání žádá, přičemž musí být respektována ústavní pravidla ochrany i toho, vůči komu předběžné opatření směřuje (čl. 90 Ústavy České republiky), avšak ochrana toho, vůči komu předběžné opatření má směřovat, nemůže dosáhnout takové míry, aby prakticky znemožnila ochranu oprávněných zájmů druhé strany.“³ Touto maximou Ústavní soud ČR dokonale popsal povahu řízení o předběžném opatření. Jednak jí totiž popsal fakt, že na rozdíl od řízení ve věci samé⁴ je u předběžného opatření poskytována ochrana pouze navrhovateli, zároveň však vyjádřil požadavek na to, aby byla chráněna též práva dotčeného účastníka, byť pouze v omezené míře. Hranicí toho, kdy ochrana poskytnuta

¹ Hrnčířík, O neústavnosti a nepromyšlenosti právní úpravy předběžného opatření podle občanského soudního řádu, 2010, str. 348.

² Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. února 2002, sp.zn. 3 Cmo 307/2001.

³ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. března 2002, sp.zn. III. ÚS 394/01.

⁴ Ačkoli je předmětem meritorního řízení samozřejmě ochrana uplatněného práva žalobce, procesní ochrana je poskytnuta především žalovanému účastníkovi, neboť břemeno tvrzení i důkazní leží v zásadě pouze na žalobci a žalovaný není na svých právech až do pravomocného rozhodnutí řízení nijak omezen.

být má a kdy již ne, je přitom primární zájem na ochraně uplatněného nároku navrhovatele. Všude tam, kde jeho nárok nebude ochranou dotčeného účastníka dotčen, je proto nezbytné tuto ochranu poskytnout. Ústavní soud ČR tak tímto způsobem vyjádřil nezbytnost širokého uplatnění zásady rovnosti účastníků i v řízení o předběžném opatření.

Předběžné opatření je ze své podstaty rozhodnutím toliko dočasným, práva a povinnosti, respektive poměry účastníků řízení tak upravuje vždy pouze zatímně. Jeho smyslem není připravovat půdu pro rozhodnutí ve věci samé, za žádných okolností nemůže být považováno ani za částečný či mezitímní rozsudek podle § 152 odst. 2 OSŘ, pouze se jím zajišťuje, aby mělo rozhodnutí ve věci samé reálný význam.⁵ Pakliže předběžné opatření zanikne nebo bude zrušeno z jiného důvodu než proto, že bylo návrhu ve věci samé vyhověno, je navrhovatel povinen dotčenému účastníkovi vrátit veškeré plnění, které od něj na základě předběžného opatření obdržel.⁶

Stejně jako zajištění vůči hlavnímu závazku je i předběžné opatření na existenci řízení ve věci samé závislé. *„Při rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 74 OSŘ je třeba potřebu zatímní úpravy poměrů účastníků nebo obavu z ohrožení výkonu rozhodnutí posuzovat ve vztahu k nároku, který má být uplatněn ve věci samé. Z návrhu na nařízení předběžného opatření musí být zřejmé, zda bude následovat žaloba na určení (přičemž je třeba uvést konkrétní právní vztah či právo, jež by mělo být předmětem takového určení s uvedením, z čeho navrhovatel dovozuje svůj naléhavý právní zájem na požadovaném určení), či zda má následovat žaloba na plnění s uvedením důvodu požadovaného plnění.“*⁷ Vztah mezi předběžným opatřením a řízením ve věci samé je proto velice úzký. Předběžné opatření je možno nařídit jen v souvislosti s určitým řízením v meritu věci a jeho trvání je trváním řízení ve věci samé podmíněno.⁸

⁵ Viz nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 21. listopadu 2001, sp.zn. IV. ÚS 189/01.

⁶ Viz zprávu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR o zhodnocení stavu rozhodování soudů ČSR ve věcech neoprávněného majetkového prospěchu ze dne 28. března 1975, sp. zn. Cpj 34/74.

⁷ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 2000, 7 Cmo 237/2000.

⁸ K zániku předběžného opatření srov. ustanovení § 77 odst. 1 OSŘ.

1.2. Systematika úpravy

Ve stávajícím občanském soudním řádu je řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření upraveno na dvou místech, jednak v ustanovení § 102 OSŘ pro případ návrhu podaného v průběhu řízení ve věci samé a jednak v § 74 a násl. OSŘ, pokud byl návrh podán před zahájením řízení v meritu věci. Přestože se některé podmínky uvedené v těchto ustanoveních nepatrně liší, není důvod nazírat tyto dvě úpravy odděleně jako dva zvláštní druhy předběžného opatření. Ve skutečnosti se v obou případech jedná o týž právní institut,⁹ obecně upraven v ustanoveních §§ 74 a násl. OSŘ, na něž je v části třetí občanského soudního řádu ustanovením § 102 OSŘ odkazováno pouze pro pořádek.

Při rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření docházelo v judikatuře soudů k rozporům ohledně řešení určitých procesních otázek. Nebylo totiž jasné, jestli se na řízení o předběžném opatření vztahují kupříkladu podmínky řízení uvedené v části třetí občanského soudního řádu nebo ne. Nejvyšší soud ČR proto stanovil, že se na řízení o předběžném opatření plně použijí ustanovení části první a přiměřeně též ustanovení částí dalších, zejména části třetí, není-li v zákoně uvedeno jinak a zároveň je-li to potřebné k dosažení sledovaného účelu.¹⁰

1.3. Druhy předběžných opatření

Předběžné opatření není institutem výlučně občanského soudního řízení, v pozměněné podobě je upraveno i ve správním řádu a soudním řádu správním,¹¹ určitou podobnost s ním vykazuje i rozhodnutí správního orgánu o ochraně pokojného stavu.¹²

V občanském soudním řádu jsou upraveny celkem tři druhy předběžných opatření. Nejstarším z nich je předběžné opatření obecné podle § 76 OSŘ, které je v zákoně upraveno od počátku jeho účinnosti. Mladším je předběžné opatření podle § 76a OSŘ pro případ, kdy se nezletilé dítě ocitlo v bez péče nebo v situaci ohrožení. To

⁹ Srov. Waltr, *Občanský soudní řád očima soudce odvolacího soudu*, 1994; případně též Bartoš, *Ještě k problematice ustanovení občanského soudního řádu*, 1994, str. 12.

¹⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. února 2007, sp. zn. 33 Odo 417/2005.

¹¹ Viz ustanovení § 61 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, respektive ustanovení § 38 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního.

¹² Viz ustanovení § 5 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.

se do občanského soudního řádu dostalo zákonem č. 238/1995 Sb. s účinností ke dni 1. ledna 1996, v reakci na nález Ústavního soudu, jímž bylo stanoveno, že k omezení rodičovských práv a odloučení dětí od rodičů může dojít jen soudním rozhodnutím a nikoli v důsledku správního řízení.¹³ Třetí a nejmladší předběžné opatření¹⁴ je upraveno v ustanovení § 76b OSŘ a je určeno pro situace, kdy je z vážných důvodů ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele.

Obecná úprava řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření, která se uplatní u všech tří druhů předběžného opatření, je obsažena v ustanoveních §§ 74 až 75c a 76c až 77a OSŘ. Předběžná opatření podle §§ 76a a 76b OSŘ však ohledně dílčích skutečností obsahují úpravu zvláštní. Odlišnosti spočívají především v rozdílném předmětu ochrany a jiných specifikách s ním spojených.

1.3.1. Předběžné opatření podle § 76a OSŘ

Předběžným opatřením podle § 76a OSŘ je chráněno pouze nezletilé dítě, které se ocitlo bez péče nebo jehož život či příznivý vývoj jsou vážně ohroženy nebo narušeny. K podání návrhu je aktivně legitimována pouze obec s rozšířenou působností jako orgán sociálně právní ochrany dětí, soud je povinen o něm rozhodnout bezodkladně, avšak nejpozději do 24 hodin od jeho podání, a nařídit jím lze pouze buďto umístění dítěte do vhodného, soudem určeného prostředí, anebo svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Zákon dále stanoví odlišně též příslušnost soudu, náležitosti návrhu, úpravu jistoty a odpovědnosti za škodu, zastoupení účastníků, doručování a vykonatelnost rozhodnutí, zánik a zrušení předběžného opatření.

Z úpravy je patrná snaha o zjednodušení a zrychlení řízení, když je dle odst. 3 předmětného ustanovení kupříkladu možné, aby nezletilý nebyl při nařízení předběžného opatření zastoupen a ustanovení opatrovníka proběhlo až posléze. Také je více akcentována dočasnost zatímní úpravy, neboť obecná doba trvání předběžného opatření je v odst. 4 stanovena pouze na jeden měsíc a prodloužena může být jen výjimečně.¹⁵

¹³ Viz nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. března 1995, sp.zn. Pl. ÚS 20/94.

¹⁴ Do občanského soudního řádu se dostalo novelizačním zákonem č. 135/2006 Sb. s účinností ke dni 1. ledna 2007.

¹⁵ Sochor, Ustanovení § 76a o.s.ř. a jeho aplikace, 1997, str. 18.

1.3.2. Předběžné opatření podle § 76b OSŘ

Předběžné opatření podle § 76b OSŘ bylo do zákona zařazeno jako prostředek na ochranu před domácím násilím,¹⁶ chrání tedy navrhovatele před takovým jednáním účastníka řízení, jímž je vážným způsobem ohrožen jeho život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost. Dotčenému účastníkovi může být uloženo zejména to, aby:

- a) opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,
- b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,
- c) se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo
- d) se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.

O návrhu musí být rozhodnuto bezodkladně, nejpozději však do 48 hodin. Zákon dále stanoví odlišně též příslušnost soudu, náležitosti návrhu, úpravu jistoty, doručování a vykonatelnost rozhodnutí a zánik předběžného opatření.

1.3.3. Další druhy předběžných opatření

Zvláštní úpravu předběžných opatření je možno nalézt i v jiných zákonech. Kupříkladu dle ustanovení § 22 RozŘ může soud nařídit předběžné opatření i v případě, že účastníci uzavřeli platnou rozhodčí smlouvu, pakliže by mohl být ohrožen výkon rozhodčího nálezu. Prostřednictvím § 30 RozŘ, podle nějž se na řízení před rozhodci přiměřeně použije občanský soudní řád, je však možno předběžné opatření nařídit i tehdy, vyžaduje-li to potřeba zatímní úpravy poměrů účastníků.

Stejně tak ustanovení § 82 InsZ stanoví zvláštní úpravu předběžného opatření pro insolvenční řízení. Odlišná je zejména úprava účastníků, povinnosti zaplatit jistotu a doručování usnesení, zákon však také demonstrativně stanoví specifické povinnosti, jež lze předběžným opatřením uložit.

Zvláštní úpravu obsahuje také § 95 odst. 2 ZoR, podle nějž může soud na návrh těhotné ženy uložit tomu, jehož otcovství je pravděpodobné, aby k zajištění úhrady nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím, jakož i k zajištění výživy dítěte, předem poskytl potřebnou částku. Počínaje nabytím účinnosti NOZ, tedy pravděpodobně k 1. lednu 2014, bude toto ustanovení nahrazeno takřka doslovně převzatým ustanovením § 920 odst. 2 NOZ.

¹⁶ Srov. Čuhelová, Zákaz setkávání otce s nezletilým dítětem, 2008, str. 41.

Přestože by si každá z nastíněných zvláštních úprav předběžného opatření zasloužila podrobnější rozebrání, bude se autor této práce s ohledem na omezené možnosti jejího rozsahu zabývat především předběžným opatřením obecným. Zvláštní úpravu zmíní jen tehdy, ukáže-li se to jako účelné či nezbytné.

1.4. Zásady řízení o předběžném opatření

1.4.1. Obecné zásady civilního procesu a jejich uplatnění v řízení o předběžném opatření

Právní věda nazírá právní principy jako právní pravidla tvořící základ právního institutu, zákona, právního nebo právních odvětví či právního řádu jako celku, mající pro tu část práva mimořádný stupeň důležitosti a vyznačující se vysokým stupněm obecnosti a obvykle vyjadřující vyšší hodnoty právního řádu.¹⁷

Na řízení o předběžném opatření se jako na součást občanského soudního řízení vztahují principy soudního procesu. Právní nauka je přitom rozděluje do dvou skupin: první z nich tvoří tzv. principy řádného fungování justice a jsou jimi zákonnost, nezávislost a nestrannost soudů a soudců, princip rovnosti a kontradiktornosti, principy veřejnosti, ústnosti, přímosti a hospodárnosti řízení a právo na právní pomoc. Do druhé skupiny pak patří principy odvětvové, tedy vždy protichůdné dvojice principů civilního procesního práva, jako jsou zásady dispoziční a oficiality, projednací a vyšetřovací, koncentrace a jednotnosti řízení, formální a materiální pravdy a konečně zásady volného hodnocení důkazů a legální teorie důkazní.¹⁸

Na rozdíl od právních norem může za určitých okolností docházet k omezení jejich přípustnosti pro určitou oblast či institut práva, a to s ohledem na jeho zvláštní povahu a potřeby. Zásady civilního procesu je však třeba chápat jako vyjádření základních hodnot zajišťujících spravedlivý proces v souladu s principy demokratického právního státu. K jejich omezení se tak zákonodárce může uchýlit jen z vážných důvodů, jsou-li tyto zásady v rozporu s jinou zásadou či chráněnou hodnotou, jejíž zachování je přitom považováno za důležitější. Podmínkou *sine qua non* je přitom

¹⁷ Kühn, *Aplikace práva ve složitých případech*, 2002, str. 136.

¹⁸ Winterová, *Civilní právo procesní*, 2008, str. 63.

skutečnost, že zachování této důležitější zásady nelze dosáhnout jinak, než omezením dotčených zásad.¹⁹

1.4.1.1. Zásady ústnosti a veřejnosti řízení

V řízení o předběžném opatření k omezení některých vyjmenovaných principů dochází. Důvodem je zvýšený zájem na tom, aby soud rozhodl o návrhu rychle (bezodkladně) a navíc takovým způsobem, aby nedošlo ke zmaření účelu předběžného opatření tím, že by se dotčený účastník o podaném návrhu předčasně dozvěděl.

Má se kupříkladu za to, že projednáním návrhu na ústním jednání by došlo jednak k bezdůvodným průtahům, jednak by se dotčený účastník dozvěděl, že byl návrh na nařízení předběžného opatření podán, a získal by tím prostor k uskutečnění kroků vedoucích k ohrožení výkonu rozhodnutí.²⁰ Z těchto důvodů je proto stanoveno, že předseda senátu rozhoduje o návrhu bez slyšení účastníků, a tedy i bez nařízení ústního jednání. Tím dochází k úplnému vyloučení zásad ústnosti a veřejnosti řízení, a to pro obě strany řízení stejně. Právní věda však zákonné omezení těchto dvou principů v zásadě připouští, je-li tak činěno z důvodu ochrany jiné hodnoty.²¹

1.4.1.2. Zásada rovnosti a kontradiktornosti účastníků řízení

V důsledku omezení zásad ústnosti a veřejnosti řízení dochází též k omezení zásad kontradiktornosti a procesní rovnosti účastníků. Na základě tzv. *rovnosti zbraní*, jak o ní hovoří Evropský soud pro lidská práva,²² nesmí mít žádná ze stran podstatnou procesní výhodu vůči protistraně, každá procesní strana má mít možnost hájit své zájmy, a to za podmínek, které nejsou ve srovnání s protistranou jasně nevýhodné.²³

V řízení o předběžném opatření však je dotčený účastník zcela zbaven práva se k podanému návrhu před nařízením předběžného opatření vyjádřit²⁴ a činit jakékoli procesní úkony směřující k ochraně svých práv. Jediným, kdo je v počáteční fázi řízení oprávněn procesní úkony činit, je navrhovatel. Dotčenému účastníkovi zůstává toliko

¹⁹ Gerloch, *Teorie práva*, 2009, str. 33.

²⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 19. ledna 2010, sp.zn. Pl. ÚS 16/09.

²¹ Wintr, *Říše principů*, 2006, str. 236.

²² Viz rozhodnutí ESLP ve věci Delcourt proti Belgii ze dne 17. ledna 1970, č. 2689/65. Série A. č. 11.

²³ Srov. Winterová, *Civilní právo procesní*, 2008, str. 75.

²⁴ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. ledna 2001, sp.zn. 20 Cdo 134/99.

právo podat odvolání; avšak s ohledem na to, že je usnesení o předběžném opatření ze zákona předběžně vykonatelné a že podané odvolání v tomto případě nemá odkladný účinek, je toto právo velice slabým prostředkem ochrany.

Dle ustanovení čl. 90 Ústavy jsou soudy povolány k tomu, aby poskytovaly ochranu právům, těmito právy jsou přitom myšlena nejen práva hmotněprávní, ale též procesní práva jednotlivých účastníků. „Podle čl. 90 jsou soudy povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Z těchto zásad vyplývá, že výkon soudní moci musí směřovat k uplatnění ideálů spravedlnosti, samozřejmě při dodržování procesních pravidel a rozumného výkladu hmotného práva.“²⁵ V tomto případě se nadto jedná o právo ústavně garantované; tvoří totiž jeden z aspektů práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, její význam pak umocňuje to, že je krom toho navíc samostatně uvedena v čl. 37 odst. 3 Listiny, podle nějž jsou si všichni účastníci v řízení rovni. Otázkou proto je, zda toto omezení základních práv účastníka dotčeného nařízením předběžného opatření je přípustné, či zda se jedná o zásah do jeho ústavního práva.

V případě předběžných opatření nařízených z důvodu obavy, že by výkon soudního rozhodnutí byl jinak ohrožen, zřejmě nelze zvolit jiný postup, než některá práva dotčeného účastníka omezit. Kdyby totiž byl předseda senátu povinen jej o podání návrhu informovat, dal by mu tím *de facto* čas provést či dokončit jednání, před nímž se navrhovatel snaží předběžným opatřením ochránit.²⁶

Potřeba vydat rozhodnutí rychle, často se uvádí přímo bezodkladně, je jistě jedním ze znaků předběžného opatření. Autor této práce se však domnívá, že česká odborná veřejnost dostatečně nezohlednila fakt, že tento znak nemusí být přítomen nutně ve všech případech.²⁷ Je snadné si představit množství situací, kdy je potřeba nařízení předběžného opatření nezbytná, avšak bezodkladná není, typicky u předběžných opatření vydaných z důvodu potřeby zatímně upravit poměry účastníků. Kupříkladu v případě povinnosti platit výživné v nezbytné míře nebo hradit alespoň část pracovní odměny²⁸ je překvapení na straně dotčeného účastníka zcela irelevantní a

²⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. října 2004, sp.zn. IV. ÚS 575/03

²⁶ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 460.

²⁷ Překvapivost a rychlost jako dva základní rysy předběžného opatření zmiňuje kupříkladu Jirsa, *Předběžné opatření*, 2009.

²⁸ Srov. ustanovení § 76 odst. 1 písm. a) a c) OSŘ.

navrhovateli žádný užitek nepřináší. I zákon přitom s takovými situacemi v jiných ustanoveních počítá, když pro rozhodnutí o návrhu stanoví lhůtu sedmi dnů, není-li zde nebezpečí z prodlení. Omezení práv dotčeného účastníka tak v těchto případech není vyváжено ochranou žádné jiné zásady či společenské hodnoty. Autor této práce se proto domnívá, že se v takovém případě jedná o závažný a nepřípustný zásah do práva dotčeného účastníka na spravedlivý proces.

1.4.2. Zvláštní zásady v řízení o předběžném opatření

1.4.2.1. Zásada ochrany dotčeného účastníka

Stěžejní zásadou řízení o předběžném opatření je zásada ochrany dotčeného účastníka. Jedná se fakticky o součást zásady rovnosti účastníků řízení, respektive o princip zajišťující to, aby byla rovnost účastníků zachována. Ústavní soud ČR vymezil tento princip následovně: *„Základním smyslem předběžného opatření je ochrana toho, kdo o jeho vydání žádá, přičemž musí být respektována ústavní pravidla ochrany i toho, vůči komu předběžné opatření směřuje (čl. 90 Ústavy České republiky), avšak ochrana toho, vůči komu předběžné opatření má směřovat, nemůže dosáhnout takové míry, aby prakticky znemožnila ochranu oprávněných zájmů druhé strany.“*²⁹

Z citovaného judikátu plyne, že je ochrana dotčeného účastníka omezena samotnou podstatou předběžného opatření, jíž je primární ochrana navrhovatele. To však nezabavuje soud povinnosti zvážit důsledky předběžného opatření a zajistit, aby na straně dotčeného účastníka nedošlo k neodůvodněné újmě.

Ve stávající právní úpravě předběžného opatření, která dle skromného soudu autora této práce práva dotčeného účastníka nechrání takřka vůbec, je tato zásada zhmotněna v institutu jistoty, a to obecně v existenci jistoty jako takové, vedle toho však též v povinnosti soudu aktivně jednat, respektive zvážit míru škody či jiné újmy, která by dotčenému účastníkovi mohla v důsledku nařízení předběžného opatření vzniknout, a podle toho uložit navrhovateli povinnost složit jistotu v odpovídající výši.

1.4.2.2. Zásada přiměřenosti a zákaz předjímat rozhodnutí ve věci samé

V tomto požadavku zásada ochrany dotčeného účastníka úzce spjata se zásadou přiměřenosti, která se však uplatní především až ve fázi rozhodovací. Soud na jejím základě musí v první řadě důsledně dbát o to, aby byl zásah do práv dotčené osoby

²⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. března 2002, sp.zn. III. ÚS 394/01.

přiměřený, a to především ve vztahu k újmě, která by navrhovateli vznikla, nebylo-li by předběžné opatření nařízeno.³⁰

Další zásadou typickou pro předběžné opatření je zákaz předjímat rozhodnutí ve věci samé. Soudu je podle ní zapovězeno předběžné opatření vydat či naopak návrh zamítnout, pokud by se v důsledku toho stalo řízení ve věci samé nadbytečným.³¹ Důvodem je skutečnost, že v řízení o předběžném opatření nedochází k řádnému dokazování tvrzených skutečností a práva dotčeného účastníka jsou značně omezena. Učiněny tak mohou být jen kroky nezbytné k zajištění nároku navrhovatele či úpravě poměrů a jakýkoli návrh jdoucí nad tuto hranici nemůže požívat právní ochrany.

Tyto dvě zásady si zaslouží výrazně podrobnější rozebrání, které by však na tomto místě bylo poněkud předčasné. Jelikož se obě dvě uplatní až ve fázi rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření, vrátí se k nim autor této práce níže, a sice v části 4.5.2. Zásady rozhodnutí o předběžném opatření.

1.5. Historie institutu předběžného opatření

Předběžné opatření není v našem právním řádu institutem nijak novým. V občanském soudním řádu bylo v základní podobě obsaženo již ode dne jeho účinnosti 1. dubna 1964, zajišťovací instituty se však v civilním procesu poprvé objevily v 18. století.

1.5.1. Josefínská úprava

Již Obecný soudní řád z roku 1781, tzv. soudní řád Josefínský, upravoval možnost provedení *zajišťovací exekuce* za účelem zajištění nároku, jenž byl přiznán toliko rozhodnutím, které ještě nenabýlo vykonatelnosti. Byla-li potřeba poskytnout ochranu subjektivním právům před zahájením řízení ve věci samé nebo v jeho průběhu, bylo možno tak učinit využitím *personálního nebo reálného arestu*. Zajišťovací exekuce měla fakticky podobný průběh jako klasická exekuce uhrazovací, její výtěžek však nebyl vyplácen přímo oprávněnému, ale musel být uložen do soudní úschovy. Arest reálný spočíval v dočasném omezení práva dlužníka nakládat s určitou částí majetku, anebo v uložení zákazu poddlužníkovi, aby do pravomocného skončení řízení dlužníkovi zaplatil svůj závazek. Arest personální oproti tomu spočíval v dočasném

³⁰ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. června 1993, sp.zn. 7 Cmo 48/93.

³¹ Viz usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. října 1995, sp.zn. 7 Co 1834/95.

uložení vazby dlužníka až na šest měsíců, od níž mohlo být upuštěno po zaplacení jistoty. Byla-li posléze žaloba ve věci samé zamítnuta, nebo pokud ji navrhovatel ve stanovené lhůtě vůbec nepodal, byl odpovědný nahradit dotčenému účastníkovi veškerou utrpěnou újmu.³²

1.5.2. Zatímní opatření po Kleinově procesní reformě

Úprava obsažená v Josefinském soudním řádu byla účinná více než sto let, nahrazena byla až novým občanským soudním řádem z roku 1885, exekuční řízení a s ním i zajišťovací opatření dokonce až zákonem č. 79/1896 ř. z., o řízení exekučním a zajišťovacím, účinným ode dne 27. května 1896. Z koncepčního hlediska odpovídala zajišťovací opatření popsané úpravě z Josefinského soudního řádu, podmínky jejich vydání však byly upraveny mnohem precizněji. Nárok přiznaný vydaným rozhodnutím ve věci samé, které však ještě nenabývalo vykonatelnosti, tak je stejně jako podle předchozí úpravy chráněn *zajišťovací exekucí*, úprava arestu před zahájením řízení ve věci samé nebo v jeho průběhu je však nahrazena institutem *zatímního opatření*, který je dnešnímu předběžnému opatření již velmi podobný.

1.5.2.1. Zajišťovací exekuce

Oproti předchozí úpravě byla přípustnost zajišťovací exekuce omezena třemi podmínkami: předně bylo možno ji nařídit pouze v případě peněžitého plnění, druhou podmínkou byla existence exekučního titulu před tím, než se stal vykonatelným, a podle toho, o jaký exekuční titul šlo, pak buďto následovala anebo nenásledovala podmínka třetí, a sice povinnost osvědčit, že bez nařízení exekuce by dobytí peněžní pohledávky bylo zmařeno nebo alespoň značně ztíženo. Výkon exekuce mohl být proveden třemi způsoby, a sice zabavením movitého majetku dlužníka, zřízením záznamu zástavního práva na nemovitostech dlužníka v pozemkové knize, anebo tzv. *vnucenou správou* nemovitosti, kdy byla pohledávka dlužníka postupně zajišťována z příjmů a jiných užitků plynoucích ze spravované nemovitosti.

1.5.2.2. Zatímní opatření

Ve vztahu k procesnímu stadiu řízení ve věci samé lze říci, že kde nemohla být nařízena zajišťovací exekuce, tam mohlo být nařízeno zatímní opatření – mohlo se tak tedy stát jak před zahájením řízení ve věci samé, tak v jeho průběhu, u nepeněžitých

³² Fiala, Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu, 1974, str. 79.

nároků i v průběhu řízení exekučního. Zatímním opatřením nemohlo být dotčeno vlastnické právo dlužníka k nemovitosti, ale pouze k věcem movitým.

Prostředky přípustné pro zajištění nepeněžitých pohledávek byly v zákoně určeny jen demonstrativně, zejména tak bylo možno nařídít zabavení movitých věcí; soudní úschovu či správu; anebo tzv. *soudní záповěd'*, tedy zákaz nemovitosti zcizovat či zatěžovat pod sankcí absolutní neplatnosti; tzv. *soudní obstavku*, což byl zákaz disponovat určitou pohledávkou, včetně přijetí jejího plnění; dále měl soud též možnost uložit dotčenému účastníkovi povinnost *učinit veškeré dostupné právní kroky* k tomu, aby byly movité či nemovité věci zachovány; a konečně soud mohl též uložit zatímní opatření vazbou dlužníka až na dva měsíce, pokud se dlužník *dal na útěk* či se na to chystal. Jako poněkud kuriózní se jeví to, že náklady na vazbu, a to včetně výživy vazebně drženého dlužníka, hradil navrhovatel.

Tehdejší úprava zatímního opatření však již pamatovala i na ochranu dlužníka, když dle věty druhé § 458 civilního řádu soudního byl soud oprávněn vydání předběžného opatření zákona o řízení exekučním a zajišťovacím podmínit složením přiměřené jistoty pro případ vzniku škody.³³ Jistota však mohla za určitých okolností působit i jako garance oprávněnosti nároku: zákon totiž umožňoval, aby v důsledku složení jistoty mohl soud v bagatelních věcech nařídít předběžné opatření i přes určité nedostatky návrhu, zejména nedostatečné osvědčení nároku.

1.5.3. Předběžné opatření po roce 1950

Dne 25. října 1950 nabyl účinnosti zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, jímž došlo u předmětného institutu k dalším změnám a vlivem utopistické teze socialistického práva o nezbytnosti zjednodušování právního řádu a jeho přibližování širokým vrstvám³⁴ došlo též k výraznému zestručnění jeho právní úpravy. Předchozí koncepce byla zcela změněna a nahrazena jednak jednotnou úpravou předběžného opatření, částečně též předběžnou vykonatelností rozsudku. Procesní zajištění zároveň přestalo být nazíráno jako součást exekučního řízení, úprava byla zařazena do části první zákona, upravující řízení nalézací.

³³ Jirsa, Předběžné opatření, 2009.

³⁴ Kühn, *Ideologie aplikace práva v době reálného socialismu*, 2009, str. 87.

1.5.3.1. Předběžná vykonatelnost rozsudku

Předběžná vykonatelnost rozsudku je sice od předběžného opatření institutem odlišným, možnost přesunout vykonatelnost rozsudku ke dni jeho vyhlášení však dává možnost poskytnout ochranu práv oprávněného účastníka preventivně již v samotném rozsudku a předejít tak nutnosti vést posléze řízení o zajišťovací exekuci. Zákon ve svém § 163 obsahoval výčet situací, kdy se předběžná vykonatelnost nařídí ze zákona, v § 164 umožňoval soudu naříditi ji i v jiných případech, jestliže by jinak hrozilo nebezpečí značné a těžko nahraditelné újmy, anebo je-li obava, že by se plnění stalo vůbec nemožným. Na rozdíl od současné úpravy se však předběžná vykonatelnost mohla týkat nároku jak celého, tak i pouze jeho části a zákon dokonce umožňoval podmínit její nařízení složením přiměřené jistoty.

1.5.3.2. Předběžné opatření

Předběžné opatření mohlo být nařízeno na návrh i z moci úřední, před zahájením řízení i v jeho průběhu, zákon dokonce stejně jako dnes pamatoval na možnost je naříditi i v případě, kdy účastníci řízení spolu uzavřeli rozhodčí smlouvu. Soud rozhodoval zásadně bez ústního jednání, avšak po provedení případně nutného šetření, a to po slyšení účastníků i bez něj, a mohl navrhovateli uložit povinnost složit přiměřenou jistotu, ledaže by byl navrhovatelem stát. Soud byl zároveň povinen stanovit dobu trvání předběžného opatření a byl-li návrh podán před zahájením řízení ve věci samé, pak též lhůtu pro podání žaloby.

Zákon ve svém § 225 obsahoval demonstrativní výčet přípustných zajišťovacích prostředků, a sice soudní úschovu movitých věcí dlužníka, soudní záповěď, uložení povinnosti poddlužníkovi zaplatit svůj závazek do soudní úschovy namísto přímo dlužníkovi, uložení povinnosti dlužníkovi hradit výživné a konečně generální ustanovení o povinnosti něco konat, něčeho se zdržet nebo něco trpět, podobné současnému ustanovení § 76 odst. 1 písm. f) OSŘ. Právní úprava tak již byla velmi podobná první úpravě předběžného opatření v současném občanském soudním řádu.

V ustanovení § 223 větě druhé zákona č. 142/1950 Sb. bylo zakotveno právo soudu uložit navrhovateli povinnost složit jistotu, je-li to vhodné a připouští-li to povaha věci. Zákon přitom nestanovil její výši, soud tak mohl rozhodnout přiměřeně daným okolnostem.

1.5.4. Předběžné opatření po roce 1964

S účinností k 1. dubnu 1964 byl jako zákon č. 99/1963 Sb. přijat nový občanský soudní řád, který je platný a účinný dodnes. Vlivem pokračující tendence zjednodušování socialistického práva byl tento občanský soudní řád ve své původní podobě ještě stručnější než zákon předchozí, úprava předběžného opatření se zúžila z někdejších jedenácti paragrafů na pouhé čtyři. Je až s podivem, že ve zcela nezměněné podobě tato úprava zůstala bezmála třicet let až do roku 1993 a k jejímu prvnímu rozšíření došlo až zákonem č. 238/1995 Sb. s účinností ke dni 26. října 1995. Zapříčiněno je to však zřejmě tím, že význam civilního soudnictví byl za socialismu výrazně utlumen a klíčovou roli v řešení sporů hrála státní správa prostřednictvím národních výborů;³⁵ procesní úpravy tak důležitého institutu, jímž předběžné opatření zajisté je, proto zkrátka nebylo třeba.³⁶

V zákoně tak bylo pouze velmi stroze stanoveno, že je možno předběžné opatření nařídit před zahájením řízení i v jeho průběhu dle § 74 a násl., respektive § 102 OSŘ, a to na návrh i bez návrhu. Ustanovení § 76 OSŘ, obsahující především demonstrativní výčet toho, co je možno předběžným opatřením nařídit, zůstal do dnešních dnů takřka beze změny. Podobně tomu je i u § 77 OSŘ, upravujícího zánik a zrušení předběžného opatření, u něhož v mezidobí došlo akorát k nahrazení odst. 3, stanovícího náhradu škody způsobené neoprávněným nařízením předběžného opatření, novým ustanovením § 77a OSŘ. Žádné další skutečnosti úprava předběžného opatření do roku 1995 neobsahovala.

2. Materiální předpoklady pro vydání předběžného opatření

2.1. *Potřeba zatímně upravit poměry účastníků*

Dle ustanovení § 74 odst. 1 OSŘ může předseda senátu před zahájením řízení nařídit předběžné opatření, je-li třeba, aby byly poměry účastníků zatímně upraveny, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Stejnou pravomoc dává ustanovení § 102 OSŘ soudu i pro případ, že již řízení ve věci samé zahájeno bylo. Tyto

³⁵ Dle ustanovení § 4 ústavního zákona č. 12/1954 Sb., o národních výborech, bylo národním výborům uloženo mimo jiné střežit práva občanů. Tomu odpovídalo i právo národních výborů být ve smyslu ustanovení § 32a násl. OSŘ, v tehdy platném znění, účastníkem občanského soudního řízení.

³⁶ Jirsa, Předběžné opatření, 2009.

dva důvody pro nařízení předběžného opatření jsou tak zároveň dvěma alternativními základními materiálními předpoklady pro nařízení předběžného opatření.

2.1.1. Důvody potřeby zatímně upravit poměrů účastníků

Ustálenou judikaturou soudů bylo stanoveno, že je možno upravit toliko poměry právní: „*Pokud jde o prvou skupinu předběžných opatření, jejichž účelem je zatímní úprava právních poměrů účastníků, tato má místo jen tehdy, je-li potřeba upravit před rozhodnutím ve věci samé právní (nikoli faktické) poměry účastníků.*“³⁷ Judikaturou soudů byla dále jasně odmítnuta možnost upravit poměry pro dobu před podáním návrhu, poměry tak mohou být předběžným opatřením upraveny pouze do budoucna.³⁸

V zákoně není uveden žádný byt' demonstrativní výčet situací, kdy potřeba úpravy poměrů dána je, vždy proto záleží na posouzení konkrétních skutečností soudem. Výjimkou je pouze předběžné opatření podle § 95 odst. 2 ZoR, u něhož je potřeba zatímní úpravy stanovena již v zákoně.³⁹

Obecně však lze říci, že je potřeba úpravy poměrů dána vždy tehdy, kdy by bez jejího provedení hrozil navrhovateli vznik škody či jiné újmy, popřípadě jejich rozšiřování,⁴⁰ anebo uvržení do společensky nepříznivé situace, zároveň by se však přitom nejednalo o škodu v důsledku zmaření výkonu soudního rozhodnutí. Nařízením tohoto předběžného opatření tak navrhovateli takřka vždy vzniká určitá konkrétní výhoda (spočívající v upravených, zajištěných poměrech), která začne působit ihned po jeho nařízení. Může mít přitom podobu práva něco od dotčené osoby obdržet, nebýt jí při výkonu vlastního práva rušen či poškozován, anebo na úkor jejího práva sám něco činit. Výjimkou z tohoto pravidla je možnost uložit dotčené osobě, aby odevzdala dítě do péče jiné osoby než je navrhovatel ve smyslu § 76 odst. 1 písm. b) OSŘ, jelikož přestože se jedná o úpravu poměrů, tak přímo navrhovateli v tomto případě žádná výhoda nevznikne.

³⁷ Viz usnesení Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 9. února 1998, sp.zn. 10 Cm 474/94.

³⁸ Viz rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 25. června 1964, sp.zn. 5 Co 209/64.

³⁹ Dle citovaného ustanovení může soud tomu, jehož otcovství je pravděpodobné, na návrh těhotné ženy uložit, aby předem zaplatil částku potřebnou k zajištění úhrady nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím a výživou dítěte.

⁴⁰ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. dubna 1994, sp.zn. 3 Cmo 91/94

2.1.2. Uplatnění dočasné úpravy poměrů v praxi

K úpravě poměrů dochází často v řízeních ve věcech rodinných a pracovních, kdy bývají předběžným opatřením dotčené osobě uloženy povinnosti platit výživné v nezbytné míře, nebo alespoň část pracovní odměny dle § 76 odst. 1 písm. a) a c) OSŘ. Stejně tak ovšem mohou být poměry upraveny i v jiných druzích řízení: jako příklad lze uvést předběžné opatření ukládající dotčenému účastníkovi povinnost umožnit navrhovateli nerušené užívání nemovitosti ve sporu o neplatnost výpovědi z nájmu,⁴¹ anebo předběžné opatření, jehož obsahem je úprava užívání předmětu vypořádání v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví.⁴²

Ve vztahu k řízením o určení vlastnického práva se v odborné literatuře⁴³ cituje jednak usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, podle něž je v těchto případech „*důvodný a přiměřený i dočasný zásah do práv dotčeného vlastníka tím, že předběžným opatřením bude žalovanému uložena povinnost nenakládat s nemovitostí do pravomocného skončení řízení o určovací žalobě,*“⁴⁴ a jednak náleží Ústavního soudu ČR, v němž tento dospěl k následujícímu závěru: „*Ustanovení § 102 o.s.ř. je třeba vyložit tak, že pod pojem „zatímní úprava poměrů účastníků“ lze zahrnout i dočasné omezení dispozice s majetkem z důvodu ohrožení výkonu soudního rozhodnutí.*“⁴⁵ Tyto judikáty mohou vyvolat dojem, že hranice mezi oběma důvody pro nařízení předběžného opatření může být tak tenká, až se v některých řízeních může setřít docela, skutečnost je však jiná. Oba judikáty totiž byly vydány před 1. lednem 2001, kdy ustanovení § 102 OSŘ umožňovalo nařídit předběžné opatření v průběhu řízení pouze z důvodu potřeby zatímně upravit poměry účastníků, smyslem těchto judikátů proto bylo dovodit možnost vydat na základě tohoto ustanovení i předběžné opatření z důvodu ohrožení výkonu soudního rozhodnutí. Zákonem č. 30/2000 Sb. však byl tento druhý důvod do ustanovení § 102 OSŘ doplněn, citované judikáty proto již prakticky úplně ztratily na významu.

⁴¹ Viz Jirsa, Předběžné opatření, 2009.

⁴² Viz náleží Ústavního soudu SR sp.zn. II. ÚS 37/00.

⁴³ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 312.

⁴⁴ Viz usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. října 1994, sp.zn. 7 Co 2075,2368/94.

⁴⁵ Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 4. června 1997, sp.zn. I. ÚS 31/97.

2.1.3. Dokazování potřeby zatímně upravit poměry účastníků

V případě předběžného opatření z důvodu potřeby zatímně upravit poměry účastníků musí být podle § 75c odst. 1 písm. a) OSŘ existence této potřeby prokázána. Jak ovšem bylo dovozeno, nejedná se o prokazování ve smyslu ustanovení § 120 a násl. OSŘ, jelikož smyslem předběžného opatření není postavit práva a povinnosti účastníků řízení najisto, nýbrž poskytnout navrhovateli ochranu, jeví-li se oprávněnost jeho nároku jako pravděpodobná: *„Důvody potřeby této zatímní úpravy musí být navrhovatelem nejen tvrzeny, ale především navrhovatel musí o nich soud přesvědčit. V této souvislosti je třeba připomenout, že se tak neděje formou dokazování, protože pro dokazování v procesním smyslu nejsou podmínky.“*⁴⁶

Soud dle ustanovení § 75c odst. 3 OSŘ rozhoduje o návrhu bez slyšení účastníků, nemá proto v zásadě jinou možnost než vycházet toliko ze skutečností prokázaných či osvědčených navrhovatelem.⁴⁷ Navrhovatel tedy musí soudu předložit dostatečné doklady o tom, že je zde potřeba, aby byly poměry účastníků před vydáním rozhodnutí ve věci samé dočasně upraveny, a zároveň že je tato potřeba naléhavá.⁴⁸

2.2. Obava, že výkon soudního rozhodnutí bude ohrožen

2.2.1. Předmět dokazování

Druhým důvodem pro nařízení předběžného opatření je obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Důvodnost této obavy musí navrhovatel ve smyslu § 75c odst. 1 písm. a) OSŘ prokázat; stejně jako bylo uvedeno výše u důvodu pro potřebu zatímní úpravy poměrů mezi účastníky, ani v tomto případě se nejedná o dokazování v procesním slova smyslu, ale pouze o povinnost navrhovatele soud o správnosti tvrzených skutečností přesvědčit.⁴⁹

Neprokazuje se přitom jednání dotčeného účastníka, ale pouze odůvodněná obava navrhovatele: *„Kdyby bylo požadováno více než prokázání odůvodněné obavy, mohlo by vydání předběžného opatření prakticky ztratit jakýkoli význam.“*⁵⁰

⁴⁶ Viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 8. dubna 2010, sp.zn. III. ÚS 328/10.

⁴⁷ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. ledna 2001, sp.zn. 20 Cdo 134/99.

⁴⁸ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 308.

⁴⁹ Viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 8. dubna 2010, sp.zn. III. ÚS 328/10.

⁵⁰ Viz nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 10. listopadu 1999, sp.zn. II. ÚS 221/98.

Navrhovatel proto nemusí prokázat skutečnou snahu dotčeného účastníka výkon rozhodnutí ohrozit, ale plně postačí, podaří-li se mu soud přesvědčit, že s ohledem na určité kroky či jednání dotčeného účastníka je jeho obava odůvodněná.

O odůvodněnou obavu se zajisté jedná tehdy, směřuje-li jednání dotčeného účastníka kupříkladu ke zbavení se majetku.⁵¹ Judikaturou však bylo potvrzeno, že důvodem pro nařízení předběžného opatření mohou být i jiné skutečnosti: „*Ohrožení výkonu rozhodnutí může spočívat nejen v tom, že se majetková podstata potencionálního povinného změní kvantitativně (zmenší), ale i v tom, že se tato majetková podstata změní kvalitativně (složením majetku). Obava z ohrožení výkonu rozhodnutí ukládajícího žalovanému vyklidit nemovitost může vyplývat jen z takového chování žalovaného, které směřuje ve svém důsledku k zániku (likvidaci) nemovitosti jako věci v právním slova smyslu.*“⁵²

Z posledně citovaného judikátu tak kromě toho, že ohrožením výkonu rozhodnutí může být myšleno i snižování hodnoty věci, vyplývá závěr ještě jeden. A to, že předběžným opatřením vydaným z důvodu ohrožení výkonu rozhodnutí lze uložit i povinnost jinou, než nenakládat s předmětnou věcí, kupříkladu zdržet se poškozování věci. Za jiný důvod pro nařízení předběžného opatření, a to výslovně i pro případ, kdy ještě nebylo zahájeno nalézací řízení, označila judikatura též enormní výši dlužné částky, respektive velký nepoměr mezi její výší a hodnotou majetku dlužníka.⁵³

2.2.2. Otázka nutnosti existence rozhodnutí ve věci samé

Důležitou otázkou je, zda soudní rozhodnutí, jehož výkon má být předběžným opatřením zajištěn, musí být v době podání návrhu již vydáno či nikoli. Ustanovení § 102 odst. 1 OSŘ se nalézá v části třetí občanského soudního řádu a je v něm přímo stanoveno, že se týká soudního rozhodnutí, které bude v řízení teprve vydáno. Jazykovou a systematickou interpretací lze proto dovodit, že se ustanovení vztahuje na případ, kdy je návrh na nařízení předběžného opatření podán v průběhu nalézacího řízení, rozhodnutí v době podání návrhu proto ještě existovat nemůže.

Ve vztahu k předběžnému opatření dle ustanovení § 74 odst. 1 OSŘ se však judikatura soudů ustálila na tom, že může být vydáno v zásadě pouze ve vztahu k

⁵¹ Vrcha, Civilní sporný proces. Předběžná opatření, 2006. Ze soudní praxe viz např. usnesení Městského soudu v Brně ze dne 17. července 2001, sp.zn. 1 Nc 55/2001.

⁵² Viz usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. listopadu 1996, sp.zn. 9 Co 685/96.

⁵³ Viz usnesení Městského soudu v Brně ze dne 17. července 2001, sp.zn. 1 Nc 55/2001.

rozhodnutí již existujícímu, vydanému před podáním návrhu na nařízení předběžného opatření, pakliže ještě není vykonatelné. Zřejmě poprvé se tato teze objevuje v usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, v němž bylo výslovně uvedeno: „*Nařízení předběžného opatření pro obavu, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, zásadně vyžaduje existenci rozhodnutí, které by mohlo být podkladem pro výkon rozhodnutí.*“⁵⁴

Část odborné veřejnosti tento závěr podporuje, ale dodává, že předběžné opatření může být nařízeno i tehdy, nebylo-li rozhodnutí doposud vydáno, avšak pouze *za mimořádných okolností*. Podmínkou je, aby v takovém případě bylo alespoň osvědčeno, že navrhovateli předmětný nárok skutečně svědčí a že nic nebrání tomu, aby mu byl posléze vydaným soudním rozhodnutím přiznán.⁵⁵ Zbytek odborné veřejnosti však poukazuje na to, že ona předběžnost předběžného opatření je dána právě tím, že předchází rozhodnutí ve věci samé, existence exekučního titulu tak není nutná.⁵⁶

Autor této práce je toho názoru, že k nařízení předběžného opatření před zahájením nalézacího řízení sice má být přistupováno jako k opatření mimořádnému, avšak nikoli výjimečnému. Sama skutečnost, že nalézací řízení ještě nebylo zahájeno, nemůže být pro vydání předběžného opatření překážkou. Ze zákonné úpravy se dá dokonce usuzovat, že podmínky pro jeho nařízení budou mnohem častěji dány před zahájením nalézacího řízení než po něm, protože v době mezi nalézacím a vykonávacím, respektive exekučním řízením může být předběžné opatření z důvodu ohrožení výkonu soudního rozhodnutí nařízeno pouze tehdy, pokud je toto rozhodnutí již pravomocné, avšak ještě není vykonatelné.⁵⁷ Případů, kdy jsou tyto podmínky splněny, je však naprosto zanedbatelný počet, nesrovnatelný s množstvím případů, kdy může být předběžné opatření nařízeno před zahájením nalézacího řízení.

⁵⁴ Viz usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. února 1995, sp.zn. 7 Co 46/95.

⁵⁵ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 424 a 437. David, Ištvanek, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 320. Svobodová, K předběžným opatřením v obchodních věcech, 1997, str. 464. Dále pak též pak též usnesení Městského soudu v Brně ze dne 17. července 2001, sp.zn. 1 Nc 55/2001.

⁵⁶ Kozel, *Předběžná opatření – věc svízelná?*, 1997, str. 570. Svoboda, *Předběžné opatření v obchodních věcech*, 2007, str. 5. Obdobně též Winterová, *Civilní právo procesní*, 2008, str. 357.

⁵⁷ Řízení totiž končí právní mocí rozhodnutí, pokud by proto rozhodnutí pravomocné ještě nebylo, znamenalo by to, že řízení stále ještě běží a předběžné opatření je třeba nařídit dle podmínek v § 102 OSŘ. Naopak bylo-li by již vykonatelné, nebyly by dány důvody pro nařízení předběžného opatření, ale pro výkon rozhodnutí, ledaže by zde byly vážné důvody, pro něž navrhovatel nemohl výkon rozhodnutí zahájit. K tomu blíže viz Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 437.

Lze tedy shrnout, že předběžné opatření podle § 74 OSŘ je možno před zahájením řízení ve věci samé nařídit, a to před zahájením jakéhokoli řízení upraveného v částech třetí až osmé občanského soudního řádu, ať už jím je řízení nalézací, řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, nebo řízení vykonávací, respektive exekuční. Soudní rozhodnutí, jehož výkon má být zajištěn, tedy existovat může, ale též nemusí, a to vždy podle toho, před zahájením kterého řízení je návrh podán.

2.3. Skutečnosti rozhodné pro nařízení předběžného opatření

Dle ustanovení § 75c odst. 1 písm. a) OSŘ musí být vedle prokázání buďto potřeby, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, nebo obavy, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, osvědčeny též další skutečnosti, které jsou pro uložení povinnosti předběžným opatřením rozhodující. Lze tedy říci, že osvědčení těchto skutečností je materiálním předpokladem pro nařízení předběžného opatření rovněž, a to předpokladem stálým, neboť musí být splněn vždy, bez ohledu na to, z jakého důvodu bylo předběžné opatření nařízeno.

Množství skutečností, jež musí navrhovatel osvědčit, se různí podle toho, zda je návrh podáván před zahájením nalézacího řízení, či po něm. Pokud již navrhovatel svědčí exekuční titul, není třeba skutečnosti jednou prokázané osvědčovat, nýbrž postačí odkaz na pravomocné rozhodnutí. Podobně je tomu v případě návrhu podaného dle § 102 odst. 1 OSŘ v průběhu řízení, kdy rovněž není důvod opakovat skutečnosti tvrzené a prokazované ve věci samé, ale musí stačit prostý odkaz na ně. Je-li ovšem návrh podán před zahájením nalézacího řízení, je třeba rozhodné skutečnosti osvědčit, především pak existenci samotného nároku,⁵⁸ časovou souvislost mezi jednotlivými právními skutečnostmi a podobně.

Jak již zde ovšem bylo řečeno, navrhovatel není povinen rozhodné skutečnosti prokázat, nýbrž postačí jejich osvědčení. Rozdíl mezi těmito dvěma postupy je přitom značný. Při osvědčení totiž není nutno rozhodné skutečnosti prokázat nepochybně, musí však být alespoň osvědčeny natolik, aby mohl soud dojít k závěru, že existenci tvrzeného nároku lze předpokládat jako pravděpodobnou.⁵⁹ Nárok proto nesmí působit jako zjevně neopodstatněný, s ohledem na zásadu nepředjímání rozhodnutí ve věci samé

⁵⁸ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 437.

⁵⁹ Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21. listopadu 2001, sp.zn. IV. ÚS 189/01, obdobně též usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. února 2002, sp.zn. 3 Cmo 307/2001.

však soud není oprávněn vyžadovat prokázání rozhodných skutečností bez jakýchkoli pochyb, v žádném případě pak nemůže návrh z důvodu pochybností o jeho oprávněnosti zamítnout.⁶⁰ „Při zkoumání podmínek pro vydání předběžného opatření nelze zamítavé rozhodnutí odůvodnit úvahou soudu o tom, že ve věci samé lze předpokládat značný rozsah dokazování, či že oprávněnost nároku vyplýne až z provedeného dokazování. V této fázi řízení jde pouze o to, zda osvědčené skutečnosti odůvodňují návrh natolik, že lze konstatovat splnění podmínek podle § 102, 74 a násl. OSŘ či nikoli.“⁶¹ Doktrína přitom dospěla k závěru, že se míra osvědčení může v jednotlivých případech lišit a v úvahu může soud vzít též okolnosti podání návrhu, zejména jeho naléhavost.⁶²

Z uvedeného vyplývá, že míru prokázání skutečností rozhodných pro nařízení předběžného opatření s určitostí stanovit nelze. Vždy záleží na konkrétním případě, zda předseda senátu vezme skutečnosti za osvědčené, či nikoli, z důvodu nedostatečného osvědčení rozhodných skutečností by však měl být návrh zamítnut jen tehdy, nelze-li tvrzený nárok posoudit jinak než jako zjevně neopodstatněný.

3. Formální předpoklady pro vydání předběžného opatření

3.1. Pravomoc a příslušnost soudů

V civilním soudnictví má soud pravomoc k nařízení předběžného opatření pouze tehdy, je-li mu ve smyslu ustanovení § 7 OSŘ dána pravomoc k meritornímu projednání a rozhodnutí věci, jíž se návrh týká. Určitou výjimkou z tohoto pravidla je pravomoc soudu nařídit předběžné opatření v rozhodčím řízení, přestože pravomoc k projednání věci samé je podle § 106 OSŘ omezena. Dle ustanovení § 22 RozŘ však může předběžné opatření v průběhu rozhodčího řízení nebo i před jeho zahájením nařídit právě jen soud.

Dle ustanovení § 11 odst. 1 OSŘ se řízení koná u toho soudu, který je věcně a místně příslušný, to platí samozřejmě i pro řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření. Příslušným soudem je podle § 74 odst. 3 OSŘ soud ten, který je příslušný k řízení o věci, nestanoví-li zákon jinak. Ustanovení se přitom vztahuje jak k příslušnosti věcné, tak k místní. Ve vztahu k předběžnému opatření vydanému v rámci

⁶⁰ Srov. Svoboda, *Předběžné opatření v obchodních věcech*, 2007, str. 5.

⁶¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. července 1998, sp.zn. 3 Cmo 50/98.

⁶² Srov. Handl, Rubeš, *Komentář*, 342 s.

rozhodčího řízení je toto ustanovení poněkud nepřesné, neboť v důsledku uplatnění námítky dle § 106 OSŘ není k řízení o věci příslušný soud žádný, nicméně za použití *analogiae legis* lze dovést, že soudem příslušným k nařízení předběžného opatření je v takovém případě soud, který *by jinak byl* příslušný k řízení o věci.

Věcně příslušným tak může být buďto soud okresní, nebo krajský podle toho, který z nich je či by byl v prvním stupni příslušný k řízení o věci samé dle ustanovení §§ 9, 9a a 249 OSŘ. Stejně tak místní příslušnost se určí podle toho, který soud je či by byl místně příslušný k řízení o věci samé podle § 84 a násl. OSŘ.⁶³ Ohledně předběžných opatření nařízených podle ustanovení §§ 76a a 76b OSŘ stanoví zákon v § 74 odst. 4 a 5 OSŘ věcnou a místní příslušnost odchylně.⁶⁴

Judikaturou bylo dovozeno, že věcně nepřislušný soud nemůže předběžné opatření ani nařídit.⁶⁵ V případě podání návrhu k nepřislušnému soudu se tedy uplatní obecná úprava postoupení věci dle ustanovení § 104a a násl. OSŘ.

3.2. Překážka věci zahájené a věci rozhodnuté

3.2.1. Obsah překážek

Mezi formální podmínky předběžného opatření je třeba zařadit též absenci dvou překážek, které by projednání návrhu jinak bránily, a sice překážky věci zahájené (tzv. *litispendence*) uvedené v § 83 odst. 1 OSŘ a překážky věci pravomocně rozhodnuté (tzv. překážka *rei iudicatae*) dle § 159a odst. 5 OSŘ.

Dle ustanovení § 83 odst. 1 OSŘ brání zahájení řízení tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení. Podobně dle § 159a odst. 5 OSŘ nemůže být věc projednávána znovu v rozsahu, v jakém je výrok pravomocného rozsudku pro účastníky a jiné osoby závazný. Jedná se o nedostatky podmínek řízení, které nelze odstranit, soud je tedy dle ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ povinen řízení zastavit.

Rozhodujícím pro určení, zda se o *litispendenci* či *rem iduciatam* jedná nebo ne, je totožnost osob a totožnost v předmětu řízení. Judikaturou je přitom dovozeno, že se o týž předmět řízení jedná tehdy, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním

⁶³ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 420.

⁶⁴ K rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření podle § 76a OSŘ je příslušný okresní soud, který je místně příslušný pro obvod (okres) navrhovatele. Rozhodnout o návrhu podle § 76b OSŘ je příslušný okresní soud, v jehož obvodu je nebo bylo společné obydlí účastníků.

⁶⁵ Viz rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp.zn. 13 Co 651/94, publikované v PrRo 8/96.

petitem vyplývá ze stejného skutku. Není přitom významné, zda osoby zaujímají procesní postavení stejné, či zda v jednom řízení vystupují jako žalobci a ve druhém jako žalovaní; o tytéž osoby se jedná i tehdy, vystupují-li namísto nich v pozdějším řízení právní nástupci. Významné není ani to, jak byl předmětný skutek soudem posouzen po právní stránce; překážka věci pravomocně rozhodnuté je dána i tehdy, byli posouzeni nesprávně, popřípadě neúplně.⁶⁶

3.2.2. Užití překážek v řízení o předběžném opatření

Ohledně aplikace těchto dvou překážek též na řízení o předběžném opatření se názory různily. Ze systematického hlediska bylo problematickým zařazení předmětných ustanovení, obě překážky jsou totiž upraveny v části třetí občanského soudního řádu; významnějším problémem však je vůbec smysl předmětných ustanovení. Zejména u překážky *rei iudicatae* je totiž namístě se domnívat, že se má vztahovat pouze na pravomocná rozhodnutí ve věci samé, která jsou již neměnná a *pro futuro* trvalá, pro jakékoli další rozhodnutí v téže věci tak již zkrátka není prostor. Předběžné opatření je ze své podstaty ovšem pouze dočasný zajišťovací procesní instrument, jeho právní účinky jsou vázány na existenci řízení ve věci samé a po jeho pravomocném skončení předběžné opatření zaniká.

Doktrína a judikatura soudů se však ustálily na tom, že pro řízení upravená v části druhé se kromě ustanovení části první, která se použijí plně, použijí přiměřeně též ustanovení částí dalších, především třetí občanského soudního řádu, není-li v ustanovení § 74 a násl. OSŘ stanoveno jinak a je-li to potřebné k dosažení účelu sledovaného institutem předběžného opatření (respektive ostatních druhů řízení).⁶⁷ Přímou aplikovatelnost překážky věci zahájené a věci rozhodnuté na řízení o předběžném opatření Nejvyšší soud ČR výslovně uvedl: „*Narizení předběžného opatření má tedy pro osoby, jež jsou jím dotčeny, závažné důsledky. Proto je v zájmu jejich právní jistoty nezbytné předejít tomu, aby totéž předběžné opatření mohlo být – při nezměněných okolnostech – nařízeno několikrát nebo aby o stejném návrhu mohla být vydána rozdílná rozhodnutí. Právě k tomu slouží tzv. negativní podmínky řízení, tedy požadavek, aby rozhodnutí ve věci nebránila překážka věci zahájené (§ 83 OSŘ) nebo překážka věci pravomocně rozhodnuté (§ 159a OSŘ). Lze tedy uzavřít, že ačkoli jsou*

⁶⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. února 2005, sp.zn. 29 Odo 762/2004 nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. dubna 2008, sp.zn. 29 Cdo 841/2007.

⁶⁷ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 419.

*ustanovení § 83 a § 159a systematicky zařazena v části třetí občanského soudního řádu, je k dosažení účelu sledovaného institutem předběžného opatření třeba je použít i v řízení o předběžném opatření podle části druhé hlavy druhé občanského soudního řádu.*⁶⁸

Je však třeba říci, že ne ve všech zahraničních jurisdikcích dospěly judikatura a doktrína ke stejnému závěru. Kupříkladu ve Švédsku je aplikace těchto dvou překážek na řízení o předběžném opatření vyloučena.⁶⁹

3.3. Účastníci řízení o předběžném opatření

Okruh účastníků řízení o předběžném opatření je stanoven v ustanovení § 74 odst. 2 OSŘ. Podle něj je účastníkem řízení navrhovatel a pak ti, kteří by jimi byli, kdyby šlo o věc samu. Předběžné opatření tak je třeba nahlížet vždy v souvislosti s řízením ve věci samé a podle něj rozhodnout, zda se okruh účastníků určí podle §§ 90, 94 či 250a OSŘ. Ve vztahu ke sporným řízením tak účastníkem řízení o předběžném opatření budou dle § 90 OSŘ žalobce i žalovaný; jeden z nich bude v pozici navrhovatele, druhý pak může být osobou dotčenou předběžným opatřením, avšak nemusí, směřuje-li předběžné opatření dle § 76 odst. 2 OSŘ vůči třetí osobě. Navrhovatelem obvykle bývá žalobce, avšak nemusí tomu tak být vždy, a to dokonce ani v případě podání návrhu na nařízení předběžného opatření před zahájením řízení ve věci samé.⁷⁰

Ve vztahu k řízením nesporným jsou vedle navrhovatele účastníky řízení dle § 94 odst. 1 OSŘ ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení rozhodováno, respektive dle odst. 2 téhož ustanovení ti, které zákon za účastníky označuje. V řízeních, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, jsou kromě navrhovatele účastníky řízení též ti, kdo byli účastníky řízení před správním orgánem.⁷¹ V ustanovení § 74 odst. 2 větě druhé OSŘ se stanoví zvláštní okruh účastníků řízení o návrhu dle § 76b OSŘ, a sice že jimi je kromě navrhovatele ten, vůči němuž návrh směřuje.

⁶⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. února 2007, sp.zn. 33 Odo 417/2005.

⁶⁹ Srov. Westberg, *Interim Measures and Civil Litigation*, 2007, str. 541.

⁷⁰ Kupříkladu v případě duplicity zápisu vlastnického práva k nemovitosti v katastru nemovitostí, kde právní zájem obou osob na určení toho, komu z nich vlastnické právo svědčí, je stejný, může dojít k situaci, že žalobu podá účastník jiný, než který předtím podal návrh na vydání předběžného opatření.

⁷¹ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 422.

V průběhu řízení o předběžném opatření může dojít samozřejmě též ke změně v okruhu účastníků, a to jednak k přistoupení či záměně účastníků na návrh navrhovatele podle ustanovení § 92 OSŘ, jednak k procesnímu nástupnictví podle §§ 107 a 107a OSŘ. Dle ustálené judikatury lze ustanovení § 92 OSŘ uplatnit pouze pro případy odstranění nedostatku věcné legitimace účastníka řízení, který tu byl v době zahájení řízení.⁷² Jelikož je však podle § 75c odst. 4 OSŘ pro předběžné opatření rozhodující stav v době vyhlášení usnesení soudu prvního stupně, znamená to, že v průběhu odvolacího řízení již nelze nedostatky ve věcné legitimaci účastníků napravit, přistoupení či záměnu účastníka je proto možno učinit pouze před tím, než soud první instance o návrhu rozhodne.⁷³

Jinak je tomu v případě změny v osobě účastníků podle § 107 OSŘ v případě ztráty procesní způsobilosti a následné univerzální sukcesí, respektive podle § 107a OSŘ v případě univerzální či singulární sukcese, avšak zůstala-li procesní způsobilost původního účastníka zachována.⁷⁴ V obou těchto případech totiž může k rozhodnutí o právním nástupnictví dojít kdykoli v průběhu řízení, a to dokonce i po vydání pravomocného usnesení o nařízení předběžného opatření.

3.4. Návrh na nařízení předběžného opatření

Řízení o vydání předběžného opatření se zahajuje vesměs na návrh. Má-li však být nařízeno v souvislosti s řízením, které může být zahájeno i bez návrhu ve smyslu § 81 OSŘ, nevylučuje zákon možnost jeho zahájení i bez návrhu. V takovém případě je řízení zahájeno okamžikem vydání usnesení o zahájení řízení.⁷⁵

A contrario k ustanovení § 42 odst. 1 OSŘ může být návrh na nařízení předběžného opatření učiněn pouze písemně,⁷⁶ a to v podobě listinné nebo elektronické prostřednictvím veřejné datové sítě, telegraficky či telefaxem.⁷⁷

⁷² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. prosince 2000, sp.zn. 32 Cdo 2306/98.

⁷³ Srov. Svobodová, K předběžným opatřením v obchodních věcech, 1997, 464.

⁷⁴ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 482.

⁷⁵ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 314.

⁷⁶ Srov. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 14. února 2012, sp.zn. 38 Co 473/2011. (<http://kraken.slv.cz/KSJIMBM38Co473/2011> navštíveno dne 4. března 2013).

⁷⁷ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 429.

3.4.1. Náležitosti návrhu

Návrh musí splňovat obecné náležitosti podání stanovené v ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ, kromě nich však zákon v ustanovení § 75 OSŘ stanoví pro návrh na nařízení předběžného opatření náležitosti zvláštní a v souladu s ustálenou judikaturou⁷⁸ se subsidiárně použije též ustanovení § 79 OSŘ. Takto tedy lze dovodit, že z návrhu musí být patrné: kterému soudu je určen, kdo jej činí, které věci se týká, čeho se navrhovatel domáhá, musí být opatřen datem vyhotovení a podpisem osoby, která návrh podala. Jako náležitosti zvláštní dle § 75 odstavce 2 OSŘ musí návrh mimoto obsahovat:

- a) jméno, příjmení a bydliště účastníků, popřípadě též jejich zástupců,
- b) vyličení skutečností o tom, že je třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, nebo že je tu obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen,
- c) vyličení skutečností, které odůvodňují předběžné opatření,
- d) určení, jakého předběžného opatření se navrhovatel domáhá.

Tento výčet náležitostí obsahově vychází z výčtu upraveného v § 79 OSŘ pro návrh, jímž se zahajuje řízení ve věci samé, ale je upraven pro potřeby předběžného opatření. Kupříkladu břemeno tvrzení, které je v § 79 OSŘ obsaženo v povinnosti vyličit „rozhodující skutečnosti“, je v citovaném § 75 OSŘ rozděleno do dvou samostatných náležitostí, výše citovaných pod písm. b) a c). Zákon tímto způsobem akcentuje, že skutečnosti prokazující potřebu zatímní úpravy poměrů a obavo o výkon rozhodnutí musí být dle § 75c odst. 1 OSŘ prokázány, kdežto ostatní skutečnosti rozhodné pro nařízení předběžného opatření stačí pouze osvědčit.⁷⁹

V § 75 odst. 5 OSŘ je navrhovateli uložena povinnost připojit k návrhu rovněž listiny, jichž se v něm dovolává. S ohledem na dikci tohoto ustanovení a vzhledem též k tomu, že dle § 75c odst. 3 OSŘ rozhoduje předseda senátu o návrhu bez slyšení účastníků, je zřejmé, že listiny jsou v řízení o předběžném opatření prakticky jediným možným důkazním prostředkem, byť zákon užití jiných důkazních prostředků výslovně nevylučuje.

Ustálená soudní praxe stanovila též určité požadavky na podobu petitu. Takto je tedy vyžadováno, aby byl petit jasný, určitý a natolik konkrétní, aby jej soud mohl do

⁷⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. února 2007, sp.zn. 33 Odo 417/2005.

⁷⁹ Vrcha, Civilní sporný proces. Předběžná opatření, 2006.

svého rozhodnutí převzít a to pak mohlo být vykonatelné.⁸⁰ Z věcného hlediska musí petit svým rozsahem odpovídat meritornímu řízení, je tedy vyloučeno domáhat se nařízení předběžného opatření jdoucího nad rámec návrhu ve věci samé.⁸¹

3.4.2. Odmítnutí návrhu a odvolání

Pokud návrh na vydání předběžného opatření neobsahuje všechny náležitosti nebo je nesrozumitelný anebo neurčitý, a pokud pro tyto nedostatky nelze pokračovat v řízení, předseda senátu jej dle ustanovení § 75a odst. 1 OSŘ odmítne. Ustanovení výslovně vylučuje aplikaci § 43 OSŘ, předseda senátu tak v případě některé z vad návrhu nemá žádnou možnost navrhovatele k jejímu odstranění vyzvat. Na navrhovatele jsou tak kladeny větší nároky než v meritorním řízení, jelikož je třeba, aby podal návrh bezvadný a úplný, se všemi přílohami hned napoprvé. V případě, že k nějakým vadám návrhu přesto dojde, může je navrhovatel odstranit, pokud tak učiní před tím, než soud jeho návrh odmítne.⁸²

Proti usnesení o odmítnutí návrhu z důvodů vady návrhu je odvolání přípustné. Stejně jako v případě odvolání proti usnesení o odmítnutí návrhu pro nesložení jistoty dle ustanovení § 75b odst. 2 OSŘ je však odvolací soud v rozsahu přezkumu omezen, neboť s ohledem na § 75c odstavec 4 OSŘ může posuzovat pouze to, zda podmínky pro vydání napadeného usnesení ke dni jeho vydání splněny byly či nikoli.

3.5. Poplatková povinnost

Poplatková povinnost je shodně jako v případě jiných návrhů na zahájení řízení stanovena v zákoně o soudních poplatcích. Na rozdíl od ostatních návrhů na zahájení řízení, u nichž poplatková povinnost vzniká již samotným okamžikem podání návrhu k soudu, řadí ZSoP návrh na nařízení předběžného opatření do jedné skupiny k poplatkům v insolvenčním, vyrovnacím⁸³ a smírčím řízení, neboť poplatková

⁸⁰ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. června 1997, sp.zn. 3 Cmo 3/97.

⁸¹ Například pokud by se navrhovatel v řízení o určení vlastnictví k nemovitosti domáhal nařízením předběžného opatření ukládajícího žalovanému povinnost, aby mu umožnil vstup do předmětné nemovitosti. Srov. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 6. června 2006, sp.zn. 10 Co 531/2006.

⁸² Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 431.

⁸³ V ustanovení § 4 odst. 1 písm. f) ZSoP pamatuje zákon stále ještě na řízení vyrovnací podle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

povinnost navrhovateli vzniká dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. h) ZSoP až na základě vydaného usnesení, jímž je navrhovateli v souvislosti s rozhodnutím soudu o návrhu uložena povinnost soudní poplatek zaplatit.

Splatný je soudní poplatek dle § 7 odst. 1 ZSoP do 3 dnů od právní moci rozhodnutí, jímž byla poplatková povinnost uložena. Dle Položky 5 Přílohy k ZSoP – Sazebníku poplatků činí jeho výše 1.000,- Kč, a to i v případě podaného odvolání.⁸⁴

Smysl tohoto zařazení není zcela jasný. Může se zdát, že se právní úprava snaží reflektovat skutečnost, že se jedná o řízení předběžné, a tedy chce eliminovat možnost vracení soudního poplatku pro případ odmítnutí návrhu, taková úvaha se ovšem ukazuje býti nesmyslnou kvůli současné povinnosti navrhovatele zaplatit nejpozději v den podání návrhu k soudu jistotu v plné výši.

3.6. Jistota

3.6.1. Povaha a význam jistoty

Uložení určité povinnosti či zákazu předběžným opatřením je nezřídka spojeno s rizikem, že dotčenému účastníkovi vznikne škoda. Při rozhodování o nařízení předběžného opatření totiž soud neprovádí dokazování, ale na základě dokladů předložených navrhovatelem toliko usuzuje o tom, zda je oprávněnost nároku navrhovatele pravděpodobná či nikoli. Uvede-li tedy navrhovatel ve svém návrhu tvrzení nepravdivá či nesprávná, bez ohledu na to, zda tak učinil úmyslně nebo ne, může dojít k nařízení předběžného opatření, přestože navrhovatel posléze věci samé úspěšný nebude.⁸⁵ V takovém případě je pak navrhovatel ve smyslu ustanovení § 77a OSŘ ze zákona odpovědný za způsobenou škodu v plné výši.

Samotná odpovědnost za škodu však neposkytuje dotčenému účastníkovi žádnou garanci, že bude jeho škoda skutečně nahrazena. Zákon proto kromě ní stanoví v § 75b OSŘ povinnost navrhovatele složit téhož dne, kdy podal k soudu návrh na nařízení předběžného opatření, jistotu v zákonné výši.

V zákoně se výslovně uvádí, že jistota slouží k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by předběžným opatřením vznikla. V širším úhlu pohledu je však jistota instrumentem sloužícím k vyrovnání jinak zcela nerovného postavení účastníků řízení o

⁸⁴ Položka 22 odst. 3 Přílohy k ZSoP – Sazebníku poplatků

⁸⁵ Srov, Vrcha, Civilní sporný proces. Předběžná opatření. 2006.

návrhu na vydání předběžného opatření a je tak jediným vyjádřením principu rovnosti účastníků v české právní úpravě. Z toho důvodu se jedná o právní institut mimořádného významu.

3.6.2. Historie právní úpravy jistoty

Jak již bylo popsáno v části 1.5. této práce, jistota byla součástí úpravy předběžného opatření od konce 19. století až do účinnosti stávajícího občanského soudního řádu v roce 1964. Poté byla bez jakéhokoli deklarovaného důvodu z českého právního řádu odstraněna a vrácena byla po více než čtyřiceti letech zákonem č. 59/2005 Sb., s účinností k 1. dubnu 2005. Přestože se tedy jedná o institut tradiční, v současnosti stále ještě působí spíše jako nový, cizorodý výstřelek, který je spíše na obtíž než k užitku. Smutným faktem je, že takové hodnocení jistoty v současnosti úrovni její právní úpravy asi skutečně odpovídá.

Významný podíl na této skutečnosti má to, že byla jistota do občanského soudního řádu vrácena bez jakékoli odborné či alespoň politické diskuze, natož pak po důsledném zpracování její koncepce. Do novelizačního zákona č. 59/2005 Sb. se dostala jako poslanecký pozměňovací návrh až ve třetím čtení,⁸⁶ pro jakoukoli diskuzi už tedy nebyl prostor.

Výše jistoty byla v původním znění § 75b OSŘ stanovena na 100.000,- Kč v obchodních věcech a 50.000,- Kč pro věci ostatní. Výše těchto částek byla ovšem odbornou veřejností kritizována,⁸⁷ zejména s ohledem na možnosti běžných občanů byla nahlížena jako příliš vysoká, a tedy způsobilá omezit možnosti využití předběžného opatření pro množství občanů. Vláda proto představila návrh zákona, jímž měla být mimo jiné výše jistoty snížena na 50.000,- Kč, respektive 20.000,- Kč. V jeho důvodové zprávě se uvádí: *„Podle podnětu Rady vlády pro lidská práva přivodil tento poslanecký pozměňovací návrh v praxi problém. Důsledkem zavedení tohoto institutu bylo především omezení přístupu ke spravedlnosti, a to právě v těch nejnaléhavějších případech. (...) Je nutné si uvědomit, že předběžné opatření je prostředkem, který slouží k bezprostřednímu zásahu státní moci při zjevném narušení poměrů. I když jistoty mají zabránit zneužívání tohoto institutu, domníváme se, že snížením jistot u neobchodních*

⁸⁶ Viz PS PČR, 2004, 4. volební období, sněmovní tisk č. 643/3 část B. Pozměňovací návrh byl přijat většinou 101 hlasů ze 188 přítomných poslanců, zákon samotný byl posléze přijat takřka jednomyslně, většinou 183 hlasů ze 189 přítomných poslanců.

⁸⁷ Například Premus, Nad novelou občanského soudního řádu, 2005, str. 33. Hrbek, Ještě nad novelou o.s.ř. (jistota při předběžném opatření), 2005, str. 49. Pejchal, Civilní proces jako nástroj nalézání i tvorby práva, 2005, s. 10.

*věcí na 20 000 Kč a u obchodních věcí na 50 000 Kč, nebude docházet k šikanózním návrhům na předběžná opatření.*⁸⁸

V rámci legislativního procesu byl posléze přijat pozměňovací návrh, jímž byla výše jistoty pro neobchodní věci snížena ještě více, z 20.000,- Kč na 10.000,- Kč, a v této podobě pak byl návrh přijat a s účinností ke dni 20. července 2009 vyhlášen ve sbírce zákonů jako zákon č. 218/2009 Sb.

Z citované pasáže důvodové zprávy je zjevné, že vláda nepochopila, co je nejdůležitějším aspektem jistoty. Její zásadní význam pro ochranu práv dotčeného účastníka a zajištění zásady rovnosti účastníků řízení, tedy ústavou garantovaného práva účastníků, v důvodové zprávě vůbec zmíněn nebyl, zato byla vyzdvížena její funkce regulační, která by přitom u jistoty měla hrát jen marginální roli.

3.6.3. Výše jistoty a její splatnost

3.6.3.1. Výše jistoty

Jak vyplývá již z názvu tohoto institutu, jistota by měla být schopna poskytnout dotčenému účastníkovi alespoň nějakou garanci, že bude schopen se náhrady za způsobenou škodu domoci. Měla by tedy být stanovena ve výši blízké se hrozící škodě, anebo alespoň ve výši slibující, že je navrhovatel solventní a bude schopen způsobenou škodu nahradit. V občanském soudním řádu je však výše jistoty stanovena pevně, bez ohledu na předmět či okolnosti řízení, a to na 10.000,- Kč, respektive na 50.000,- Kč ve věcech obchodních.⁸⁹

Uvážíme-li, že průměrná hrubá měsíční mzda v ČR činí 25.339,- Kč a její medián 21.745,- Kč,⁹⁰ pak částka 10.000,- Kč stanovená jako jistota ve věcech nikoli obchodních neodpovídá ani polovině z toho a částka 50.000,- Kč pro věci obchodní činí méně než dvojnásobek průměrné mzdy, jistotu tak je prakticky každý občan schopen složit bez větších potíží. Taková jistota ovšem zákonitě nemůže být schopna jakoukoli

⁸⁸ Viz PS PČR, 2008, 5. volební období, sněmovní tisk č. 559/0 bod 5.

⁸⁹ Judikaturou bylo dovozeno, že za obchodní věci je třeba považovat především spory mezi podnikateli či mezi stranami, jež uzavřely dohodu podle § 262 odst. 1 ObchZ, podle níž se jejich vztah řídí obchodním zákoníkem. K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 1997, sp. zn. 2 Odon 41/97, a ze dne 15. prosince 1998, sp.zn. 33 Cdo 2272/98.

⁹⁰ Údaje platné za třetí kvartál roku 2012, zveřejněné Českým statistickým úřadem v Informačním systému o průměrném výdělků. Zhlédnuto 22. února 2013. (<http://www.ispv.cz/cz/Aktuality.aspx>)

garanci poskytnout, neboť nemůže vypovědět nic o solventnosti navrhovatele, ani neodpovídá výši možné škody.

Nekoncepčnost úpravy potvrzuje také skutečnost, že spory o peněžité plnění nepřevyšující částku 10.000,- Kč bez příslušenství, která odpovídá zákonné výši jistoty, jsou označovány za spory tzv. *bagatelní*, u nichž ani není přípustné podat proti rozsudku odvolání.⁹¹ Kuriózní na celé situaci je to, že ke snížení hodnot jistoty na současnou výši došlo prakticky zároveň s navýšením hraniční hodnoty bagatelních sporů z původních 2.000,- Kč na stávajících 10.000,- Kč, konkrétně jen o devatenáct dní později.⁹²

Jistota ve své zákonné výši tedy tu nejdůležitější, a sice zajišťovací funkci může plnit leda u sporů bagatelních, u nichž ovšem k návrhům na nařízení předběžného opatření dochází velice zřídka. Z uvedeného tak plyne, že je zákonná výše zcela nesmyslná, neboť je pro plnění svého účelu zjevně nedostačující.⁹³ Jediným způsobem, jak institutu jistoty vrátit jeho smysl, je řádné využívání možnosti stanovit doplatek. K tomu viz níže část 3.6.5. této práce.

3.6.3.2. Splatnost jistoty

Dle ustanovení § 75b odst. 1 OSŘ má navrhovatel povinnost zaplatit jistotu ve stanovené výši nejpozději téhož dne, kdy návrh na nařízení předběžného opatření podal. Dle odst. 2 téhož ustanovení platí, že nebyla-li jistota podle odst. 1 složena, předseda senátu návrh odmítne. Soud tedy navrhovatele ke složení jistoty zásadně nevyzývá, ledaže by mu uložil povinnosti složit k jistině doplatek. Situace se tak hodně liší od povinnosti poplatkové, u níž postačí, je-li poplatek zaplacen nejpozději do konce lhůty k odvolání proti usnesení, jímž bylo řízení pro nezaplacení poplatku zastaveno.⁹⁴

Z citované věty první ustanovení § 75b odst. 1 OSŘ lze dovodit také to, že navrhovatel při placení jistoty nemůže být vázán úředními hodinami soudu. Povinnost zaplatit jistotu se na něj totiž vztahuje i tehdy, podal-li návrh na nařízení předběžného opatření po úředních hodinách či v den pracovního klidu, soud proto musí navrhovateli

⁹¹ Srov. ustanovení § 202 odst. 2 OSŘ.

⁹² Institut jistoty byl novelizován ke dni 20. července 2009 výše uvedeným zákonem č. 218/2009 Sb., hranice bagatelních sporů byla změněna zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností ke dni 1. července 2009.

⁹³ Jirsa ve svém článku *Předběžné opatření – účelná i zneužitelná zbraň*, 2009, vzpomíná nepublikované rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1, jímž bylo rozhodováno o návrhu na vydání předběžného opatření, jímž mělo být uloženo zastavit provoz jaderné elektrárny Temelín. Je kuriózní, že i pro uložení takové povinnosti by stačilo složit jistotu ve výši 10.000,- Kč.

⁹⁴ Srov. ustanovení § 9 odst. 7 ZSoP.

zajistit možnost složit jistotu v hotovosti na místě. Osoba vykonávající u soudu stálou službu by tedy měla být oprávněna jistotu inkasovat, a pakliže tomu tak není, nemůže být skutečnost nesložení jistoty v den podání návrhu kladena navrhovateli k tíži.⁹⁵

Zajímavou otázkou je, jak má soud rozhodnout v případě, kdy lhůta ke složení jistoty sice marně uplynula, navrhovatel však jistotu složil před tím, než soud o jeho návrhu rozhodl. Pozdní složení jistoty je zřetelným nedodržením litery zákona, neboť podmínka včasnosti uvedená v § 75b odst. 1 OSŘ zjevně splněna nebyla, a je tedy dán důvod k odmítnutí návrhu podle odst. 2 téhož ustanovení; v praxi je proto časté, že dá soud přednost jazykové interpretaci textu ustanovení, a aniž by se zamyslel nad smyslem úpravy, návrh odmítne. Nejvyšší soud ČR však ve svém stanovisku uvádí: „*Občanskému soudnímu řízení je cizí přepjatý formalismus, který by vyžadoval bezpodmínečné ("bezduché") dodržení určitého postupu, aniž by měl svůj vlastní obsahový podklad.*“⁹⁶ Autor této práce se tak domnívá, že ani v tomto případě by návrh *de lege lata* být odmítnut neměl, a to z následujících důvodů.

Včasnost složení jistoty sama o sobě žádnou hodnotou není, jelikož zde není žádný objektivní veřejný zájem na tom, aby byla jistota deponována na účtu soudu právě již dne, kdy byl návrh podán. To vyplývá mimo jiné i z toho, že zákon v ustanovení § 75b odst. 1 OSŘ předsedovi senátu dává pravomoc vyzvat navrhovatele ke složení doplatku jistoty. V takovém případě sice navrhovatel v den podání návrhu samozřejmě nemůže tušit, že bude k doplatku vyzván, a možnost zaplatit jistotu včetně doplatku zároveň s podáním návrhu tedy jednoduše vůbec nemá; faktem ovšem je, že jistota v plné výši v den podání návrhu na účtu soudu zkrátka složena není a na reálnou možnost soudu vyhovět návrhu přitom tato skutečnost nemá žádný vliv. Přestože se nejedná o situace zcela totožné, lze obecně říci, že pokud v tomto případě není překážkou, že jistota v den podání návrhu v plné výši složena není, pak to *a simili* nemůže vadit ani v ostatních případech, za předpokladu, že byla jistota složena dříve, než o věci stihl soud rozhodnout.

Podmínku včasného složení jistoty je tedy třeba nahlížet spíše jakožto jakési pořádkové opatření, jehož smyslem je zajistit efektivitu rozhodování, jednoduše aby nedocházelo k situacím, že by soud musel s rozhodnutím čekat, než navrhovatel jistotu složí. Pokud však soud o návrhu rozhoduje ve chvíli, kdy jistota již složena je a zákonná

⁹⁵ Grygar, Předběžná opatření a vybrané problémové okruhy, 2012.

⁹⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. června 2007, sp.zn. Cpjn 19/2006.

ochrana dotčeného účastníka (tedy ten nejdůležitější účel institutu jistoty) je tak zajištěna, pak není žádný důvod návrh na nařízení předběžného opatření odmítnout, namísto toho by měl soud návrh meritorně přezkoumat a rozhodnout o něm.

Proti usnesení o odmítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření z důvodu nezaplacení jistoty řádně a včas je odvolání přípustné. V souladu s ustanovením § 75c odst. 4 OSŘ je ovšem rozhodující stav v době vyhlášení usnesení soudu prvního stupně, pakliže tedy jistota skutečně řádně a včas složena nebyla, odvolací soud usnesení soudu prvního stupně potvrdí.⁹⁷ V posledně rozebírané otázce by sice odvolání úspěšné být mohlo, avšak jelikož odvolací soud pro své rozhodnutí není vázán žádnou lhůtou, jeví se z praktického hlediska výrazně rychlejší, a tedy i účinnější, namísto odvolání podat k soudu bez dalšího odkladu tentýž návrh na nařízení předběžného opatření opětovně.

3.6.4. Osвобоzení od povinnosti složit jistotu

V ustanovení § 75b odst. 3 OSŘ je upraven taxativní výčet situací, kdy předchozí dva odstavce téhož ustanovení neplatí, tedy kdy po navrhovateli není vyžadováno, aby pod sankcí odmítnutí návrhu složil u soudu jistotu. Tyto situace je možno rozčlenit do dvou skupin.

3.6.4.1. Obecně o důvodech pro osvobození od povinnosti složit jistotu

První skupina zahrnuje důvody absolutní, které se vztahují bez rozdílu na všechny navrhovatele v řízení, jež jsou v zákoně věcně vymezeny.⁹⁸ Takto je v předmětném ustanovení uvedeno, že povinnost složit jistotu pod sankcí odmítnutí návrhu neplatí, jde-li o:

- a) předběžná opatření dle § 76a,
- b) předběžné opatření pro řízení, které může soud zahájit i bez návrhu;
- c) předběžné opatření ve věci výživného;
- d) předběžné opatření ve věci pracovní;
- e) předběžné opatření ve věci náhrady škody na zdraví.

Druhá skupina pak zahrnuje důvody relativní, jejichž přípustnost v konkrétním případě závisí vždy na posouzení situace navrhovatele, respektive okolností podání návrhu. V zákoně se tedy uvádí, že je navrhovatel od této povinnosti osvobozen tehdy:

⁹⁷ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 317.

⁹⁸ Pejšek, *Předběžná opatření*, 2006.

- f) osvědčí-li spolu s návrhem na nařízení předběžného opatření, že jsou u něj splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků (§ 138);
- g) je-li tu nebezpečí z prodlení, v jehož důsledku by mohla navrhovateli vzniknout újma, a navrhovatel spolu s návrhem na nařízení předběžného opatření osvědčí, že jistotu bez své viny nemohl složit.

3.6.4.2. Důvody absolutní

První skupina důvodů asi žádné významnější kontroverze nevyvolává. Navrhovatel je zde zbaven povinnosti složit jistotu za všech okolností. Nemusí ve svém návrhu nárok na osvobození od povinnosti ani prokazovat, ani vůbec tvrdit, soud si tuto skutečnost posoudí *ex officio* jako předběžnou otázku sám.⁹⁹

Je možno říci, že se v této skupině jedná vesměs o předběžná opatření dle § 76 odst. 1 písm. a), b) a c) OSŘ, u nichž je riziko vzniku materiální újmy obecně asi nižší než u ostatních typů předběžných opatření, není tomu tak ovšem bez výhrady. Je třeba zohlednit skutečnost, že i relativně nízké výživné či vyplácená část pracovní odměny může na konci soudního řízení dosáhnout sumy v řádech stovek tisíců korun; existuje zde též riziko vzniku nemateriální újmy, která se bude zřejmě pohybovat v podobné výši.¹⁰⁰

Podstatné ovšem je, že se ve všech případech jedná o řízení se silnějším sociálním významem, jejichž společným znakem (kromě náhrady škody na zdraví) je požadavek na úpravu poměrů. Snaha o odstranění veškerých překážek pro ochranu práv navrhovatele tak významně převažuje nad ochranou dotčeného účastníka a trvání na povinnosti složit jistotu by se jevilo jako nepřiměřeně tvrdé opatření.¹⁰¹

3.6.4.3. První relativní důvod – nemajetnost navrhovatele

Druhá skupina důvodů pro osvobození od povinnosti složit jistotu je o poznání kontroverznější. Smyslem důvodu uvedeného pod. písm. f) je realizace ochrany občanů sociálně slabých, pro něž by povinnost složit jistotu znamenala nezdolatelnou překážku k dosažení účinné ochrany svých práv. „*Požadavek na složení jistoty nesmí sám o sobě*

⁹⁹ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 434.

¹⁰⁰ Ke vzniku nemateriální újmy může dojít typicky v případě uložené povinnosti odevzdat dítě do péče jiného dle § 76 odst. 1 písm. b) OSŘ.

¹⁰¹ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 317.

*vést k často již neodčinitelnému poškození navrhovatele (žalobce) k ochraně jeho práv.*¹⁰²

Navrhovatel má v tomto případě povinnost osvědčit, že jsou u něj splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků ve smyslu ustanovení § 138 OSŘ. Osvědčením se v tomto případě rozumí kupříkladu alespoň popsání osobních, majetkových a příjmových poměrů navrhovatele zdůvodňujících naplnění podmínek pro osvobození, ale není již třeba přikládat obecný formulář a potvrzení o příjmech, jak je to vyžadováno ve věci samé.¹⁰³ Zákon výslovně stanoví, že musí být tyto rozhodné skutečnosti osvědčeny nejpozději spolu s návrhem na nařízení předběžného opatření. Osvědčí-li tedy navrhovatel tuto skutečnost později, byť ještě téhož dne, znamená to nesplnění stanovené podmínky a je to důvodem k odmítnutí návrhu podle § 75b odst. 2 OSŘ, jelikož jistota nebyla složena řádně a včas.

Opožděné doložení rozhodných skutečností

Autor se však podobně, jako bylo řečeno výše v části 3.6.3.2. této práce, domnívá, že pokud budou rozhodné skutečnosti o nemajetnosti navrhovatele osvědčeny později, avšak před tím, než o návrhu rozhodne soud, měl by být návrh přezkoumán meritorně. A pokud by byly tyto skutečnosti osvědčeny ještě téhož dne, kdy byl návrh k soudu podán, mělo by k meritornímu přezkumu dojít za všech okolností, a to z následujících důvodů.

V odborné literatuře je odmítnutí návrhu s opožděně doloženými skutečnostmi obhajováno tím, že je soud povinen rozhodnout o návrhu bezodkladně, protože se nelze dovolávat toho, že navrhovatel osvědčil tyto podmínky později, byť ve stejný den.¹⁰⁴ To je ovšem nesmysl. Návrh na nařízení předběžného opatření osvobozený z důvodu nemajetnosti se totiž od obecného návrhu (bez osvobození od povinnosti platit jistotu) liší pouze tím, že je navrhovatel nemajetný; žádný zvýšený požadavek na bezodkladnost rozhodnutí zde není.

Právní úprava splatnosti jistoty navíc ani neumožňuje, aby předseda senátu návrh, v němž důvody pro osvobození z důvodu nemajetnosti osvědčeny nejsou, ještě v den podání odmítl. Nemá totiž naprosto žádnou možnost poznat, zda v návrhu chybí předmětné důvody, anebo zda pouze doposud nebyla zaplácena jistota. Je proto za

¹⁰² Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 434.

¹⁰³ Pejšek, *Předběžná opatření*, 2006. Vrcha, *Civilní sporný proces. Předběžná opatření*, 2006.

¹⁰⁴ Pejšek, *Předběžná opatření*, 2006.

všech okolností povinen vyčkat do uplynutí lhůty na zaplacení jistoty a teprve poté může o návrhu rozhodnout.

Neexistuje přitom žádný racionální důvod, proč je možno do půlnoci dne podání návrhu složit jistotu, ale není možno osvědčit podmínky podle písm. f). Stávající úprava tak vytváří nerovné podmínky mezi účastníky, neboť z hlediska procesních lhůt bezdůvodně znevýhodňuje nemajetné občany. Její aplikaci je tedy nutno v tomto případě jednoznačně odmítnout, soudy by měly umožnit doložení podmínek podle § 75b odst. 3 písm. f) OSŘ ve stejné lhůtě, jaká je stanovena pro složení jistoty.¹⁰⁵

3.6.4.3. Druhý relativní důvod – nebezpečí z prodlení

Ještě kontroverznějším je důvod pro osvobození od povinnosti složit jistotu uvedený pod písm. g). Kromě výše uvedených základních podmínek pro nařízení předběžného opatření klade tento důvod na navrhovatele navíc břemeno tvrzení a břemeno důkazní (byť pouze ve formě osvědčení) ohledně dvou dalších skutečností. Jsou jimi jednak existence nebezpečí z prodlení a hrozící újmy a jednak nemožnost složení jistoty bez vlastního zavinění.

Existence nebezpečí z prodlení

Nebezpečí z prodlení je jedním z častých znaků předběžného opatření samo o sobě. Jeho akcentace v citovaném ustanovení tak znamená požadavek na zvýšenou míru hrozby vzniku újmy, a tedy akutní potřebu bezodkladného nařízení předběžného opatření. Tato podmínka proto pro navrhovatele znamená povinnost osvědčit, že je vznik újmy aktuální, bezprostředně hrozící a že bez okamžitého nařízení předběžného opatření újma vskutku nastane, zatímco bude-li včas nařízeno, újma buďto nevznikne vůbec nebo se alespoň nebude dále zvyšovat.¹⁰⁶ Musí se přitom jednat o újmu konkrétní, jasně představitelnou a identifikovatelnou, může mít formu újmy materiální i nemateriální. Skutečnost, v jejímž důsledku vznik újmy hrozí, může působit ryze individuálně na osobu navrhovatele, ovšem též může mít povahu hrozby všeobecné, působící kromě navrhovatele též na třetí osoby (např. je-li zde hrozba, že předpovězená živelní pohroma zničí nemovitost, ve které se nalézá věc, vlastnictví k níž je předmětem nalézacího řízení).

¹⁰⁵ Kromě zde řečeného se autor této práce zároveň domnívá, že v souladu s tím, co bylo výše uvedeno o splatnosti jistoty, je i v případě podmínek dle § 75b odst. 3 písm. f) OSŘ třeba připustit jejich osvědčení po půlnoci dne, kdy byl návrh podán, pakliže budou osvědčeny před tím, než o návrhu rozhodne soud.

¹⁰⁶ Vrcha, Civilní sporný proces. Předběžná opatření, 2006.

Nemožnost jistotu složit

Nemožnost složit jistotu bez své viny bývá často spojována pouze s dočasnou neschopností navrhovatele nakládat se svými prostředky (např. pokud navrhovatel má na svém účtu dostatek peněz, ale úřední hodiny banky již skončily; nebo se navrhovatel nalézá v zahraničí a jeho banka neumožňuje podání příkazu k úhradě distančně).¹⁰⁷ V tomto případě je pak navrhovatel zjevně povinen osvědčit i souvislost mezi nebezpečím z prodlení a nemožností jistotu složit, tedy konkrétně že hrozící újma neumožňuje posečkat s podáním návrhu do chvíle, kdy navrhovatel již schopen jistotu složit bude.¹⁰⁸ Tuto skutečnost naopak není třeba zvláště osvědčovat v situaci, kdy navrhovatel není schopen se svými prostředky nakládat dlouhodobě (kupříkladu jelikož má způsobilost k právním úkonům omezenou na nakládání toliko s majetkem, jehož hodnota je nižší než 10.000,- Kč). Dlouhodobou nemožnost jistotu složit přitom předmětné ustanovení nepochybně zahrnuje také.

Absence zavinění

Zejména v případě dočasné nezpůsobilosti jistotu složit získává na významu podmínka absence vlastního zavinění, není totiž zcela jisté, kde jsou její hranice. Využijeme-li příkladu navrhovatele nalézajícího se v zahraničí, zde je v příčinné souvislosti s nemožností jistotu složit jednak to, že banka navrhovatele neumožňuje podání příkazu k úhradě distančně, jednak v nižším stupni to, že navrhovatel do zahraničí vůbec odcestoval, budeme tedy posuzovat zavinění k oběma relevantním příčinám. Služby banky navrhovateli zjevně za vinu být přikládány nemohou, samotné odcestování do zahraničí, a tedy uvedení se do nemožnosti jistotu složit, však již ano. Z hlediska zavinění by pak v tomto případě bylo rozhodující to, zda po navrhovateli bylo lze spravedlivě požadovat, aby se na podání předběžného opatření připravil (tedy zda mohl očekávat, že mu v průběhu pobytu v zahraničí důvod k podání návrhu vznikne). Pokud ano, pak podmínky pro osvobození od povinnosti složit jistotu nesplní, pokud však ne, může být předběžné opatření nařízeno.¹⁰⁹ Lze proto dospět k závěru,

¹⁰⁷ Grygar, *Předběžná opatření a vybrané problémové okruhy*, 2012.

¹⁰⁸ Pejšek, *Předběžná opatření*, 2006.

¹⁰⁹ Podobně tomu je v případě podání návrhu mimo úřední hodiny banky, kdy musí být osvědčeno, že navrhovatel nemohl návrh podat a jistotu složit dříve. K tomu viz Pejšek, *Předběžná opatření*, 2006.

že podmínka absence zavinění může být splněna jen tehdy, pokud navrhovatel osvědčí, že o důvodech pro podání návrhu dříve vědět nemohl.¹¹⁰

Osvědčení rozhodných skutečností již v návrhu

Podobně jako u důvodu pro osvobození pod písm. f) je i v tomto případě stanoveno, že důvody, proč navrhovatel nemohl jistotu bez své viny složit, musí být osvědčeny nejpozději spolu s návrhem. V tomto případě je to ovšem zcela pochopitelné, jelikož se od návrhu neosvobozeného od povinnosti složit jistotu odlišuje nikoli osobou navrhovatele jako v případě pod písm. f), ale vysokou mírou aktuálnosti hrozící újmy, tedy skutečností kladoucích na soud požadavky zvláštního přístupu, bezodkladného jednání. Neosvědčení stanovených podmínek v samotném návrhu tak lze oprávněně považovat za vyjádření toho, že navrhovatel nepovažuje nebezpečí z prodlení za tak vysoké, a je na místě návrh odmítnout.¹¹¹

Závěrem je třeba říci, že je stávající úprava tohoto důvodu pro zproštění povinnosti platit jistotu značně nevyhovující. Pokud totiž dnes navrhovatel osvědčí, že například z časových důvodů nemohl jistotu bez své viny složit a předseda senátu návrhu vyhoví, pak § 75b odst. 1 a 2 OSŘ přestává ve vztahu k jeho návrhu platit a soud nemůže navrhovatele k zaplacení jistoty vyzvat ani dodatečně.¹¹² Výhoda navrhovatele spočívající ve zbavení povinnosti složit jistotu tak znamená závažné a mnohdy trvalé zhoršení postavení dotčeného účastníka, který je takto zcela zbaven ochrany před případným vznikem škody, třebaže nezpůsobilost navrhovatele složit jistotu byla pouze dočasná. *De lege ferenda* je proto nutno říci, že by se stávající úprava důvodu stanoveného pod písm. g) měla vztahovat výhradně na dlouhodobou nemožnost jistotu složit a pro situaci nemožnosti krátkodobé by měl existovat zvláštní institut dočasného odkladu této povinnosti, sankcionovaného zrušením již vydaného předběžného opatření, podobně jako je tomu v případě nezaplacení doplatku.¹¹³

¹¹⁰ Vrcha, Civilní sporný proces. Předběžná opatření, 2006.

¹¹¹ Pejšek, Předběžná opatření, 2006.

¹¹² Určitou možností, jak lze nastíněnou situaci řešit dnes, je podat soudu návrh dle § 76h OSŘ na stanovení povinnosti doplatit jistotu do stanovené výše. Předseda senátu ovšem není povinen tomuto návrhu vyhovět, navíc tato možnost klade na dotčeného účastníka neodůvodněné zvýšené požadavky na aktivitu v řízení.

¹¹³ Ustanovení § 76h ve spojení s § 77 odst. 2 OSR.

3.6.5. Doplatek k jistotě

3.6.5.1. Povaha a obsah práva stanovit doplatek jistoty

Jak již bylo zmíněno výše, zákon dává předsedovi senátu pravomoc při splnění určitých požadavků vyzvat navrhovatele ke složení doplatku jistoty. Jedná se o instrument, který jistotě vrací její smysl, protože umožňuje její zákonnou výši navýšit tak, aby byla schopna poskytnout dotčenému účastníkovi účinnou ochranu jeho práv a alespoň částečně tak vyrovnat procesní postavení jeho a navrhovatele. Dle stávající úpravy je totiž výše jistoty až žalostně nízká a není vůbec způsobilá tyto funkce plnit.

Do občanského soudního řádu se toto právo dostalo zákonem č. 69/2011 Sb., účinným ode dne 31. března 2011, jedná se tedy o úpravu relativně novou, na niž soudní praxe doposud pořádně nezareagovala. Upraveno je na dvou místech, a sice v § 75b odst. 1 a § 76h OSŘ. Na základě této úpravy tak má předseda senátu v jednom případě povinnost, ve druhém případě právo vyzvat navrhovatele ke složení doplatku. O povinnost se jedná v ustanovení § 75b odst. 1 OSŘ, podle něhož předseda senátu navrhovatele vyzve ke složení doplatku bezodkladně poté, co dospěje k závěru, že k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy složená jistota zjevně nepostačuje. O právo se oproti tomu jedná v § 76h OSŘ, podle nějž předseda senátu může navrhovatele ke složení doplatku jistoty vyzvat, pokud to dotčený účastník navrhl. V obou případech je pak navrhovatel povinen doplatek jistoty složit do tří dnů ode dne, kdy mu byla výzva soudu doručena. Podobně jako výzva k zaplacení soudního poplatku se výzva činí formou usnesení dle § 167 odst. 1 OSŘ¹¹⁴ a je rozhodnutím procesním, jímž se toliko upravuje vedení řízení, proti němuž odvolání dle § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ není přípustné.

3.6.5.2. Omezení povinnosti soudu stanovit doplatek ex officio

Jelikož se v ustanovení § 75b odst. 1 OSŘ hovoří o škodě, která „by vznikla“ předběžným opatřením, lze jazykovým výkladem dospět k jednoznačnému závěru, že povinnost předsedy senátu stanovit doplatek jistoty netrvá po celou dobu platnosti předběžného opatření, ale pouze do doby předtím, než škoda vůbec vzniknout může, tedy do okamžiku nařízení předběžného opatření. Stejnému závěru nasvědčuje i interpretace systematická, jelikož je tato povinnost zařazena k ustanovením upravujícím podání návrhu a bezprostřední řízení o něm.

¹¹⁴ Grygar, Předběžná opatření a vybrané problémové okruhy, 2012.

Opačný výklad by navíc činil ustanovení § 76h OSŘ prakticky nadbytečným, jelikož měl-li by předseda senátu povinnost hrozící škodu sledovat po celou dobu trvání předběžného opatření a podle ní výši jistoty případně navyšovat, stačilo by dotčenému účastníkovi toliko podat předsedovi senátu podnět k vykonání této povinnosti a nebylo by třeba v zákoně samostatně upravovat speciální úpravu návrhu v § 76h OSŘ.¹¹⁵

Skutečnost, že povinnost předsedy senátu trvá jen do okamžiku nařízení předběžného opatření, ovšem zdaleka neznamená omezení jeho odpovědnosti či jakékoli jiné usnadnění, přímo naopak. Na předsedu senátu tato povinnost klade o to větší nároky na pečlivé zvážení situace a předběžné posouzení výše hrozící škody, neboť po nařízení předběžného opatření již nebude mít návrhatele k doplatku vyzvat, ledaže by dotčený účastník učinil návrh dle § 76h OSŘ. O odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem při stanovení doplatku jistoty viz níže v části 5.4. této práce.

3.6.5.3. Důsledek zaplacení doplatku po uplynutí lhůty

Pro případ, že by návrhatele doplatek jistoty v zákonné lhůtě nesložil a předběžné opatření by ještě nařízeno nebylo (jednalo by se tedy o případ stanovení doplatku dle § 75b odst. 1 OSŘ), předseda senátu dle odst. 2 téhož ustanovení návrh odmítne. Zmíněné ustanovení sice hovoří o odmítnutí návrhu jen ve spojitosti s nesložením jistoty, nikoli jejího doplatku, doplatek jistoty však není institutem práva sám o sobě, není vedle jistoty druhým, samostatným zajišťovacím prvkem; je toliko číselným vyjádřením částky, kterou je třeba do celkové výše jistoty doplatit, a v případě jejího nesložení tak není složena jistota jako celek. Odmítnout návrh z důvodu nezaplacení doplatku jistoty proto dle § 75b odst. 2 OSŘ zcela nepochybně možné je.

V případě, že návrhatele stanovenou povinností složit doplatek jistoty řádně a včas nesplnil a předběžné opatření již nařízeno bylo (situace dle § 76h OSŘ), je předseda senátu povinen předběžné opatření dle ustanovení § 77 odst. 2 OSŘ zrušit.

¹¹⁵ Grygar ve svém článku zastává názor přesně opačný, tedy že povinnost předsedy senátu trvá po celou dobu platnosti předběžného opatření, pro takový závěr však zjevně není v zákoně opora. Grygar na základě tohoto svého omylu posléze dochází k až absurdnímu závěru, že předseda senátu může v průběhu řízení stanovit doplatek pouze za škodu, která „by vznikla“, tedy nikoli za škodu, kterou dotčený účastník vlivem nařízení předběžného opatření již utrpěl. Takový výklad je nutno pochopitelně odmítnout.

3.6.5.4. Kolize s osvobozením práva platit doplatek

Zajímavou otázkou je možnost stanovení doplatku jistoty navrhovateli, kterému svědčí některý z důvodů osvobození od povinnosti jistotu složit. Z dikce ustanovení § 75b odst. 3 OSŘ jasně plyne, že před nařízením předběžného opatření doplatek stanoven dle odst. 1 být nemůže, jelikož odst. 1 a 2 v těchto případech dle zákona neplatí.¹¹⁶ V ustanovení se však nehovoří o ustanovení § 76h OSŘ, dikce zákona tedy možnost stanovení doplatku na návrh dotčeného účastníka nevylučuje. Takový způsob jazykového výkladu však je přespříliš formalistický, paušální aplikaci tohoto ustanovení na situace uvedené v § 75b odst. 3 OSŘ je nutno jednoznačně odmítnout.

Jak již bylo řečeno výše, smyslem ustanovení § 75b odst. 3 OSŘ je taxativně stanovit jednak konkrétní druhy řízení, u nichž se jistota neskládá,¹¹⁷ jednak ve zbylých dvou případech¹¹⁸ konkrétní požadavky, při jejichž splnění je navrhovatel od povinnosti platit jistotu bez výjimky osvobozen. Vyjma důvodu pod písm. g)¹¹⁹ se přitom vždy jedná o situace vyžadující zvláštní zřetel a posílenou ochranu práv navrhovatele, kdy trvání na povinnosti jistotu složit by se jevílo jako nepřiměřeně tvrdé.¹²⁰

Autor této práce se však domnívá, že za určitých okolností by stanovení doplatku jistoty přípustné být mohlo. Pokud by se dotčenému účastníku podařilo kupříkladu prokázat, že byl návrh na nařízení předběžného opatření podán šikanózně, riziko vzniku škody na jeho straně či samotná výše škody je příliš vysoká, případně že újma hrozící dotčenému účastníkovi výrazně převyšuje újmu, která by vznikla navrhovateli složením jistoty, pak by stanovení doplatku jistoty v nezbytné míře bylo zřejmě na místě. V případě důvodu pro osvobození od povinnosti jistotu složit uvedeného pod písm. g) by však dle názoru autora této práce měl být doplatek jistoty na návrh dotčeného účastníka stanoven za všech okolností, aby bylo ono bezdůvodné omezení práv dotčeného účastníka napraveno.

¹¹⁶ Grygar, *Předběžná opatření a vybrané problémové okruhy*, 2012.

¹¹⁷ Ustanovení § 75b odst. 3 písm. a) až e) OSŘ.

¹¹⁸ Ustanovení § 75b odst. 3 písm. f) a g) OSŘ.

¹¹⁹ Argumentaci k tomuto důvodu viz výše.

¹²⁰ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 317.

3.6.6. Vrácení jistoty

Jak již bylo řečeno výše, jistota plní úlohu vratné kauce, zákon tedy v ustanovení uvádí výčet případů, kdy se navrhovateli vyplátí zpět, a to jednak pět případů v ustanovení § 75b odst. 4 OSŘ, dva další pak lze dovodit z § 77a odst. 1 OSŘ.

V první řadě dochází k vrácení kauce tehdy, nebylo-li návrhu na předběžné opatření u soudu prvního stupně vyhověno, tedy pokud soud podaný návrh pravomocně zamítl, pravomocně odmítl, nebo pokud řízení pravomocně zastavil. V těchto případech škoda nikomu nevznikla ani vzniknout nemůže, soud tedy nemá žádný důvod složenou jistotu dále zadržovat.¹²¹

Kromě toho se pak v citovaném ustanovení uvádějí dva další důvody, a to pro případ, že soud předběžné opatření nařídil, a škoda tedy vzniknout mohla. Zákon přitom nerozlišuje mezi tím, zda bylo předběžné opatření nařízeno pravomocně či nepravomocně, jelikož usnesení o nařízení předběžného opatření je dle § 76d OSŘ vykonatelné vyhlášením, a škoda tak může vzniknout i v důsledku nepravomocného nařízení předběžného opatření soudem prvního stupně. V zákoně se tak stanoví, že se jistota navrhovateli vrátí tehdy, uplynula-li marně lhůta k žalobě na náhradu škody podle § 77a odst. 2 OSŘ, anebo nabylo-li rozhodnutí o této žalobě právní moci a vyplývá-li z něj, že jistota nebude k uspokojení práva na náhradu škody nebo jiné újmy použita. Ani v jednom případě není samotný vznik škody pro zjištění, zda jistotu vrátit či nikoli, podstatný. V prvním případě je rozhodnou skutečností to, zda byla v zákonné lhůtě podána žaloba dle § 77a odst. 2 OSŘ, ve druhém případě to, zda je ve výroku pravomocného rozsudku o této žalobě stanoveno, že má být jistota k náhradě škody použita – pakliže by totiž ke vzniku škody došlo, ale způsob náhrady by byl zvolen jiný, např. *restitutio in integrum*, jistota by přesto navrhovateli vrácena byla.¹²²

Z ustanovení § 77a odst. 1 OSŘ lze dovodit, že se jistota vrací též tehdy, bylo-li návrhu ve věci samé vyhověno, nebo bylo právo navrhovatele uspokojeno a předběžné opatření v důsledku toho zaniklo nebo bylo zrušeno. V takovém případě byl totiž nárok navrhovatele oprávněný a dotčenému účastníkovi nárok na náhradu škody vůbec nevznikl.

¹²¹ David, Ištvanek, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 318.

¹²² Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 435.

4. Řízení a rozhodnutí o návrhu

4.1. Průběh řízení

4.1.1. Lhůta pro rozhodnutí o návrhu

Jak již bylo výše popsáno, řízení o vydání předběžného opatření se zahajuje buďto na návrh, nebo bez návrhu okamžikem vydání usnesení o zahájení řízení. Dle ustanovení § 75c odst. 2 OSŘ je předseda senátu povinen o návrhu rozhodnout bezodkladně. Vzhledem k tomu, že o návrhu rozhodují soudci podle rozvrhu práce a v době jeho podání mohou kupříkladu vést jednání či být účastni jiného úkonu, dochází k odkladu v určité míře takřka vždy. Bezodkladnost je tedy vykládána spíše ve vztahu k nebezpečí z prodlení, a sice že je odklad přípustný do té míry, dokud nemůže účel předběžného opatření zmařit.¹²³ Je přitom věcí organizace soudu zajistit, aby byl odklad co nejkratší; soud tak musí dbát jednak to, aby zde byla trvalá možnost návrh podat, především však, aby bylo o návrhu rozhodnuto bezodkladně i mimo úřední hodiny soudu.

Není-li tu nebezpečí z prodlení, může v případě návrhu dle §§ 76a a 76b OSŘ rozhodnout až do uplynutí 24, respektive 48 hodin od jeho podání, u ostatních návrhů až do uplynutí sedmi dnů.

4.1.2. Jednání a slyšení účastníků

V řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření se jednání nenařizuje, v ustanovení § 75c odst. 3 OSŘ je totiž přímo stanoveno, že předseda senátu o návrhu rozhodne bez slyšení účastníků. Smyslem této úpravy je odstranění jakýchkoli povinností na straně soudu, které by mohly způsobit nežádoucí průtahy a účel předběžného opatření tak ohrozit. Citované ustanovení je třeba vykládat v kontrastu s někdejší ustanovením § 75 odst. 3 OSŘ ve znění do 1. dubna 2005, jež bylo stávající úpravou fakticky nahrazeno a které obsahovalo lakonickou větu: „*Účastníci nemusí být vyslechnuti.*“¹²⁴ Zatímco předchozí úprava toliko dávala soudu možnost účastníky řízení nevyslechnout, dnešní úprava předběžného opatření vyslechnutí účastníků výslovně vylučuje, a to bez výjimky.

¹²³ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 438.

¹²⁴ Citované ustanovení § 75 odst. 3 OSŘ bylo zrušeno zákonem č. 59/2005 Sb., jímž bylo namísto něj přijato stávající znění v § 75c odst. 3 OSŘ.

Z uvedeného plyne, že soud rozhoduje vždy jen na podkladě podaného návrhu a listin k němu připojených. Procesní odpovědnost za úplné vylíčení všech rozhodných skutečností a jejich prokázání či osvědčení tak leží výhradně na navrhovateli. Ostatní účastníky řízení soud k vyjádření nevyzývá.¹²⁵ Není však vyloučeno, aby soud k předložení dalších důležitých listin navrhovatele vyzval, vždy však musí být dodržena lhůta pro vydání rozhodnutí o návrhu.¹²⁶

Jelikož soud rozhoduje na základě tvrzení a důkazů podaných pouze jednou ze stran, nelze v žádném případě hovořit o dokazování ve smyslu § 120 a násl. OSŘ, a to i přesto, že se v ustanovení § 75c odst. 1 písm. a) OSŘ uvádí, že důvody pro nařízení předběžného opatření musí být prokázány: „Rozhodnutí o předběžném opatření (o návrhu na předběžné opatření) nespočívá - jak vyplývá z výše uvedeného - na výsledcích dokazování, na závěru o skutkovém stavu a ani na právním posouzení věci. Nepředstavuje samo o sobě výsledek procesu, v němž (v jehož průběhu) by soud zvažoval, jaké provede důkazy (zda provede všechny navržené důkazy nebo jen některé z nich, popřípadě zda provede důkazy, které nebyly účastníky navrženy), jak bude provedené důkazy hodnotit a jaká skutková zjištění z nich učiní, v němž by přihlížel k argumentům účastníků (jejich názorům na věc) nebo v němž by aplikoval na zjištěný skutkový stav věci právní předpisy.“¹²⁷ Výsledkem zkoumání soudu tedy nemůže být přesný obraz skutečnosti, ale pouze určitá pravděpodobnost. Jedná se tak o jednodušší formu posuzování správnosti tvrzených skutečností, která je přípustná jen proto, jelikož předběžné opatření představuje úpravu vztahů toliko dočasnou a její závěry nejsou pro rozhodování soudu ve věci samé nijak závazné.

Přezkoumání návrhu z hlediska splnění procesních předpokladů

4.2. Odmítnutí návrhu

Z ustanovení § 75a odst. 1 OSŘ lze dovodit, že prvním úkonem, který předseda senátu učiní, je posouzení návrhu z hlediska jeho úplnosti, srozumitelnosti a určitosti. Neúplným je návrh na nařízení předběžného opatření tehdy, neobsahuje-li některou z náležitostí stanovených v §§ 42 odst. 4 a 75 OSŘ. Nesrozumitelným je tehdy, pokud

¹²⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. ledna 2001, sp.zn. 20 Cdo 134/99.

¹²⁶ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 321.

¹²⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. června 2007, sp.zn. Cpjn 19/2006.

z jeho způsobu vyjádření není seznatelné, čeho se navrhovatel domáhá, či zda návrh vůbec zákonné náležitosti obsahuje nebo ne. Za neurčitý lze považovat návrh, který je sice srozumitelný po stránce výrazové, avšak některé z jeho náležitostí nejsou přesně a jednoznačně vymezeny.¹²⁸ Častým příkladem neurčitosti v řízení o předběžném opatření je nepřesné označení účastníků či věcí, jichž se návrh týká, především nemovitostí.¹²⁹

Aplikace § 43 OSŘ je v ustanovení § 75a odst. 1 OSŘ výslovně vyloučena, předseda senátu proto není oprávněn navrhovatele k odstranění vad vyzvat.¹³⁰ Shledá-li tedy, že návrh neobsahuje některou ze zákonných náležitostí, nebo je nesrozumitelný či neurčitý, a pokud jsou tyto vady tak závažné, že kvůli nim nelze pokračovat v řízení, pak jej dle citovaného ustanovení odmítne. S ohledem na zvláštní charakter předběžného opatření by však měl být soud vůči případným nedokonalostem návrhu tolerantnější než v řízení ve věci samé, a pokud jsou mu kupříkladu z úřední činnosti známy skutečnosti, jež v návrhu chybí, jsou uvedeny nesrozumitelně či neurčitě, návrh by odmítnout neměl. Takováto větší benevolence byla dovozena i ve stávající judikatuře soudů: „*Tvoří-li návrh na předběžné opatření samostatné podání a zároveň je-li učiněn po zahájení řízení podle § 102 OSŘ, návrh na předběžné opatření nemusí sám o sobě obsahovat stejně určité vymezení účastníků řízení jako návrh ve věci samé (§ 79 odst. 1 OSŘ), jestliže má s návrhem ve věci samé takovou míru souvislosti, že je z něj okruh účastníků nepochybný.*“¹³¹ Pokud tedy vady návrhu nedosahují takové závažnosti, že by kvůli nim nebylo lze v řízení pokračovat, soud není oprávněn návrh odmítnout.

Neodmítne-li předseda senátu návrh na nařízení předběžného opatření podle § 75a odst. 1 OSŘ, posoudí jej z hlediska toho, zda se na navrhovatele vztahuje povinnost složit jistotu a zda byla tato povinnost splněna. Předseda senátu tak musí předně posoudit, zdali není dán některý z důvodů osvobození od povinnosti složit jistotu dle § 75b odst. 3 OSŘ, a to buďto pro věc, již se návrh týká, nebo pro důvody v návrhu vyličené. Pakliže předseda senátu zjistí, že důvody pro osvobození od povinnosti složit jistotu splněny nejsou a že jistota v zákonné lhůtě složena nebyla nebo nebyla složena ve

¹²⁸ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 275.

¹²⁹ Srov. ustanovení § 5 zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR.

¹³⁰ Vrcha, *Civilní sporný proces. Předběžná opatření*, 2006.

¹³¹ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. 7 Cmo 649/2001.

stanovené výši, dle § 75b odst. 2 OSŘ návrh na nařízení předběžného opatření odmítne.¹³²

4.3. Zastavení řízení

Jak již bylo řečeno výše, judikatura dovodila, že se na řízení o předběžném opatření přiměřeně použijí též ustanovení části třetí OSŘ. Z toho důvodu pokud předseda senátu návrh na nařízení předběžného opatření neodmítne, je povinen ve smyslu ustanovení §§ 103 a 104 OSŘ přezkoumat, zda jsou splněny podmínky řízení. Jde-li o nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení podle § 104 odst. 1 OSŘ zastaví, respektive věc postoupí příslušnému orgánu. Povinnost soudu učinit vhodná opatření v případě, kdy nedostatek podmínky řízení odstranit lze, by však směřovala proti stanovenému účelu předběžného opatření bezodkladně navrhovateli poskytnout ochranu, neboť by znamenala vytvoření nechtěných prodlev v řízení o návrhu. Trvání na této povinnosti by navíc bylo nekoncepční vzhledem k výslovnému vyloučení aplikace § 43 OSŘ pro případ vad v návrhu na nařízení předběžného opatření. Na základě interpretačního pravidla *a minori ad maius* proto lze dospět k závěru, že není-li předseda senátu povinen vyzývat navrhovatele k odstranění vad návrhu, tím spíše pak není povinen činit kroky k odstranění nedostatku podmínky řízení, ustanovení § 104 odst. 2 OSŘ se proto na řízení o předběžném opatření nepoužije.

Takto tedy předseda senátu nejprve posoudí, zda je dána pravomoc soudu o podaném návrhu rozhodnout a zda byl podán k soudu věcně, místně a funkčně příslušnému. Pokud je pravomoc i příslušnost dána, musí předseda senátu přezkoumat, zda mají účastníci způsobilost být účastníkem řízení a procesní způsobilost, poté přezkoumá objektivní překážky projednání věci, a sice překážku věci zahájené a překážku věci pravomocně rozhodnuté. V případě nesplnění některé z podmínek řízení předseda senátu řízení ve smyslu ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ zastaví, respektive rozhodne o postoupení věci příslušnému orgánu dle § 104a a násl. OSŘ.

Dle § 96 OSŘ soud řízení zcela nebo zčásti zastaví též tehdy, vzal-li navrhovatel před vydáním rozhodnutí svůj návrh zpět. Vzhledem k tomu, že na rozhodnutí o návrhu nemůže mít dotčená osoba objektivně žádný zájem, není k zastavení řízení z tohoto důvodu třeba jejího souhlasu.¹³³

¹³² K odmítnutí návrhu v případě, kdy byla jistota složena nebo důvody pro osvobození od povinnosti ji složit osvědčeny po zákonné lhůtě, avšak před dnem rozhodnutí o návrhu, viz výše uvedené.

¹³³ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 436.

Přezkoumání návrhu v meritu věci

4.4. Zamítnutí návrhu

Z ustanovení § 75c odst. 1 OSŘ plyne, že soud návrh na nařízení předběžného opatření zamítne, a to tehdy, pokud jej neodmítl podle §§ 75a odst. 1 nebo 75b odst. 2 OSŘ, avšak buďto nebyla dle písm. a) prokázána potřeba zatímně upravit poměry účastníků nebo obava z ohrožení výkonu soudního rozhodnutí, či nebyly osvědčeny rozhodné skutečnosti; anebo nebyly dle písm. b) splněny podmínky stanovení v ustanoveních §§ 76a či 76b OSŘ.¹³⁴ Soud v takovém případě posuzuje návrh z hlediska věcných předpokladů návrhu, usnesení o zamítnutí návrhu tak zakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté pro případ, že by navrhovatel podal návrh opakovaně.

4.5. Nařízení předběžného opatření

4.5.1. Usnesení o nařízení předběžného opatření

Pokud se navrhovateli naopak podaří některý z důvodů pro nařízení předběžného opatření prokázat a zároveň osvědčit ostatní rozhodné skutečnosti, anebo pokud jsou splněny podmínky uvedené v §§ 76a a 76b OSŘ, pak předseda senátu předběžné opatření nařídí.

Jelikož se nejedná o rozhodnutí ve věci samé, rozhoduje se o návrhu usnesením,¹³⁵ totéž plyne i z ustanovení § 75c odst. 1 OSŘ. Z jeho enunciátu musí jasně vyplývat, z jakého důvodu je předběžné opatření vydáno, co je jím uloženo a komu. Judikatura dovodila, že je nadbytečné ve výroku uvádět, že předběžné opatření zanikne právní mocí rozhodnutí ve věci samé, jelikož tento důsledek vyplývá přímo ze zákona,¹³⁶ poučovací povinnost soudů se na tuto skutečnost nevztahuje.

Pokud bylo návrhu na nařízení předběžného opatření vyhověno v plném rozsahu, nemusí toto usnesení v souladu s § 169 odst. 2 OSŘ obsahovat odůvodnění. Tento závěr podpořil i Nejvyšší soud ČR ve svém stanovisku s odůvodněním, soud při své úvaze může brát v potaz pouze informace uvedené v návrhu, a jelikož se návrh dotčené osobě

¹³⁴ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 320.

¹³⁵ Viz rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 25. června 1964, sp.zn. 5 Co 209/64.

¹³⁶ Viz směrnici pléna Nejvyššího soudu ČSR z 18. prosince 1967, sp.zn. Pls 6/67.

doručuje společně s usnesením, bylo by odůvodnění pouze nadbytečným opakováním již jednou uvedeného.¹³⁷ Ústavní soud ČR však tuto argumentaci odmítl a konstatoval, že pokud není v odůvodnění uvedeno, která tvrzení vzal soud za osvědčená a z jakého důvodu, pak nelze vyloučit, že je rozhodnutí pouze projevem libovůle soudu. Dále pak dodal: „*Ustanovení § 169 odst. 2 o. s. ř. je nutno vyložit v souladu s jeho smyslem a účelem. Smyslem zmíněného ustanovení je zbavit soud povinnosti odůvodnit rozhodnutí které zřejmě nebude napadeno odvoláním, neboť s ním všichni účastníci souhlasí. Tento smysl však v případě usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na předběžné opatření, chybí. Postrádá racionalitu zbavit soud povinnosti odůvodnit rozhodnutí tam, kde se k návrhu, na jehož základě bylo rozhodnutí vydáno, účastník nemohl vyjádřit. Jinak řečeno, spojení “usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu, jemuž nikdo neodporoval” je třeba vykládat tak, že jde o usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu, jemuž nikdo neodporoval, ačkoliv mu reálně – chtěl-li by – odporovat mohl.*“¹³⁸

4.5.2. Zásady rozhodnutí o předběžném opatření

4.5.2.1. Zásada přiměřenosti

Při rozhodování o nařízení předběžného opatření je soud podaným návrhem vázán,¹³⁹ není proto možné uložit dotčené osobě povinnost jinou, než které se navrhovatel domáhal. Vázanost soudu podaným návrhem však neznamena, že je soud povinen meze navrhovaného opatření vyčerpat. Pokud tedy dospěje k závěru, že stejného cíle, jaký navrhovatel sleduje, lze dosáhnout, i když se návrhu vyhoví jen zčásti, může soud v takovém případě nařídit předběžné opatření jen v této části a ve zbytku návrh zamítnout, případně může stanovit, že bude předběžné opatření trvat jen po určitou dobu.¹⁴⁰

Soud proto musí důsledně dbát o to, aby byl zásah do práv dotčené osoby přiměřený, a to především ve vztahu k újmě, která by vznikla, nebylo-li by předběžné opatření nařízeno.¹⁴¹ „*Zásah do práv předběžným opatřením dotčeného účastníka musí být přiměřený žalobcem osvědčenému porušení jeho práv a právem chráněných zájmů,*

¹³⁷ Viz stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. června 2007, sp.zn. Cpjn 19/2006.

¹³⁸ Viz nálezn Ústavního soudu ČR ze dne 3. září 2009, sp.zn. III. ÚS 346/09.

¹³⁹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 16. září 1966, sp.zn. 5 Cz 77/66.

¹⁴⁰ Srov. David, Ištvanek, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 322.

¹⁴¹ Srov. Čápková, *Potírání nekalé soutěže cestou předběžných opatření*, 1997, str. 694.

*stejně tak musí být přiměřená i eventuální újma, vzniklá z předběžného opatření dotčenému účastníkovi.*¹⁴² V případě předběžného opatření nařízeného z důvodu ohrožení výkonu soudního rozhodnutí by bylo v rozporu se zásadou přiměřenosti zásahu, kdyby škoda hrozící dotčené osobě v důsledku zákazu nakládat s majetkem výrazně převyšovala hodnotu zajišťované pohledávky. Omezení by tak mělo být uloženo nejvýše v takovém rozsahu, který je ještě dostatečný k plnému uspokojení práv navrhovatele.

Je však třeba zdůraznit, že tím, co se s hodnotou zajišťované pohledávky poměruje, je újma, jež může dotčené osobě vzniknout, nikoli samotná hodnota věci či práva, které je předběžným opatřením dotčeno. Je proto v zásadě možné uložit zákaz dispozice s majetkem značné hodnoty za účelem zajištění i malé pohledávky, pakliže dotčené osobě vznik újmy nehrozí, nebo hrozí, avšak pouze ve výši srovnatelné s hodnotou pohledávky.¹⁴³

4.5.2.2. Zákaz předjímat rozhodnutí ve věci samé

Další důležitou zásadou řízení o návrhu na vydání předběžného opatření je zákaz předjímat rozhodnutí ve věci samé. Předběžné opatření je z povahy věci pouze rozhodnutím dočasným, je proto vyloučeno, aby jím mohlo být rozhodnutí ve věci samé fakticky nahrazeno. Soud je proto nemůže anebo naopak musí vydat tehdy, pokud by následné projednání žaloby ve věci samé pro účastníky jinak ztratilo smysl.

*„Předběžné opatření nemůže být zásadně vydáno, jestliže jeho obsah by byl totožný s rozhodnutím ve věci samé. Tím by vlastně soud předbíhal rozhodnutí ve věci samé.“*¹⁴⁴ Citovaný judikát a s ním i celou zásadu je třeba chápat v souvislosti s tím, o jakém návrhu soud v dané věci rozhodoval: tím totiž bylo *udělení souhlasu s podáním žádosti* o vydání cestovního pasu pro nezletilé dítě. Samo sebou se rozumí, že vydání takového předběžného opatření by řízení ve věci samé fakticky vyloučilo, neboť i kdyby časem zaniklo či by bylo zrušeno, žádost o vydání cestovního pasu by již byla pro jednou podána. Jinak by tomu však bylo tehdy, pokud by se někdo v meritu věci i v návrhu na nařízení předběžného opatření domáhal vydání zákazu podat tuto žádost;

¹⁴² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. července 1996, sp.zn. 3 Cmo 818/95.

¹⁴³ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. června 1993, sp.zn. 7 Cmo 48/93.

¹⁴⁴ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. října 1995, sp.zn. 7 Co 1834/95.

tam by se po zániku či zrušení předběžného opatření právo dotčené osoby obnovilo, řízení ve věci samé by tak stále mělo smysl.

Jako výjimka ze zásady zakazující předjímat rozhodnutí ve věci samé bývá v odborné literatuře citováno usnesení Vrchního soudu v Praze, podle něhož nelze vyloučit vydání předběžného opatření směřujícího k zákazu určitého jednání v případě žaloby o zdržení se jednání naplňujícího znaky nekalé soutěže, přičemž rozhodným je hledisko zabránění vzniku či rozšiřování újmy navrhovatele.¹⁴⁵ Citovaný závěr Vrchního soudu v Praze je jistě správný, s hodnocením tohoto usnesení jako výjimky z předmětné zásady však naprosto nelze souhlasit. Jedná se totiž o situaci zcela totožnou, jako byla popsána výše. Nařízením předběžného opatření dojde k omezení práv dotčeného účastníka, jakmile však předběžné opatření zanikne či bude zrušeno, jeho práva se obnoví. Řízení ve věci samé se v tomto případě nadbytečným stát nemůže, o žádnou výjimku ze zásady se proto nejedná.

Zákaz předjímat rozhodnutí ve věci samé tedy vůbec nesmí být simplifikován na zákaz uložit předběžným opatřením stejnou povinnost, jaké se navrhovatel domáhá též v meritu věci, ale musí být chápán jako zákaz uložit předběžným opatřením povinnost takovou, jíž by byl nárok navrhovatele *již napořád konzumován*, a on by tedy neměl důvod řízení ve věci samé vůbec zahájit. Předběžné opatření proto nelze pro rozpor s předmětnou zásadou nařídit jen tehdy, pokud by stav, jenž by v jeho důsledku vznikl, byl trvalý a nevratný.¹⁴⁶

Nad zde uvedené je třeba doplnit, že k předjímání rozhodnutí ve věci samé může dojít nikoli pouze vydáním předběžného opatření, ale též jeho nevydáním. Všude tam, kde již první či jediné jednání dotčeného účastníka může navrhovateli způsobit nevratnou újmu, je vydání předběžného opatření nezbytné. Jedná se tak především o situace, kdy předběžné opatření i žaloba směřují kupříkladu proti neoprávněnému zveřejnění citlivých informací, obchodního tajemství, jde-li o první uveřejnění autorského díla apod. K předjímání rozhodnutí ve věci samé by proto došlo tehdy, kdyby soud v takové situaci předběžné opatření nevydal; řízení ve věci samé by totiž poté bylo již bezdůvodné, jelikož by újmu již nešlo odstranit.

¹⁴⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. června 1995, sp.zn. 3 Cmo 1592/94. K tomu srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 424. David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 311.

¹⁴⁶ Viz Čápová, Potírání nekalé soutěže cestou předběžných opatření, 1997, str. 694.

K témuž závěru dospěl předseda Tribunálu ve věci, v níž se tři obchodní společnosti v řízení o zrušení rozhodnutí Komise, jímž byla zamítnuta jejich žádost o nezveřejňování sporných informací, domáhaly vydání předběžného opatření stejného znění: „*Kdyby byl návrh na předběžné opatření zamítnut, zrušující rozsudek by se stal iluzorním a neměl by užitečný účinek, jelikož Komise by v důsledku zamítnutí návrhu na předběžné opatření mohla bezprostředně zveřejnit sporné informace, a tím by de facto předjímalá budoucí rozhodnutí ve věci samé, tj. rozhodnutí o zamítnutí žaloby na neplatnost.*“¹⁴⁷ Z uvedeného tedy plyne, že se zásada nepředjímaní rozhodnutí ve věci samé vztahuje jak na vydání, tak na nevydání předběžného opatření.

4.5.3. Povinnosti, jež je možno předběžným opatřením uložit

Předběžným opatřením může být navrhovateli poskytnuta ochrana pouze tím, že se dotčené osobě uloží určitá povinnost, naopak je zcela vyloučeno předběžným opatřením deklarovat něčí právo či závazek.¹⁴⁸ Demonstrativní výčet toho, co může být předběžným opatřením účastníku nařízeno, je obsažen v ustanovení § 76 odst. 1 OSŘ:

- a) platit výživné v nezbytné míře;
- b) odevzdat dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče toho, koho označí soud;
- c) poskytnout alespoň část pracovní odměny, jde-li o trvání pracovního poměru a navrhovatel ze závažných důvodů nepracuje;
- d) složit peněžitou částku nebo věc do úschovy u soudu;
- e) nenakládat s určitými věcmi nebo právy;
- f) něco vykonat, něčeho se zdržet nebo něco snášet.

Přestože zákonný výčet, zejména kvůli obecnému ustanovení pod písm. f), pokrývá takřka veškeré možnosti toho, co lze předběžným opatřením nařídit, může se navrhovatel domáhat nařízení předběžného opatření jiného, které by jeho potřebě vyhovovalo více. Soud je obsahem návrhu zcela vázán.

Jak bylo uvedeno výše, povinnosti stanovené pod písm. a) až c) mohou být uloženy v zásadě jen v případě předběžného opatření z důvodu potřeby zatímně upravit poměry účastníků, povinnost pod písm. d) může být uložena v zásadě jen tehdy, je-li zde obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, a zbylé dva důvody pod písm.

¹⁴⁷ Usnesení předsedy Tribunálu ze dne 16. listopadu 2012 ve věci sp.zn. T-345/12 R.

¹⁴⁸ Viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. prosince 1994, sp.zn. 29 Co 847/94.

e) a f) předmětného ustanovení mohou být použity u obou důvodů pro nařízení předběžného opatření.

4.5.3.1. Povinnost platit výživné

Povinnost platit výživné v nezbytné míře může být uložena ve vztahu k jakémukoli druhu výživného podle části třetí zákona o rodině, nemusí se proto jednat jen o výživné pro nezletilé dítě.¹⁴⁹ V rámci řízení o výživě nezletilého dítěte a o určení otcovství může soud předběžné opatření nařídit i bez návrhu.¹⁵⁰ S ohledem na skutečnost, že se jedná toliko o úpravu zatímní, neukládá se povinnost platit výživné ve výši, jakou by bylo možno žádat ve věci samé, ale pouze v nezbytné míře a jen tehdy, pokud je vskutku nezbytné plnění vyživovací povinnosti zajistit.¹⁵¹ Konkrétní výši soud určí s ohledem na výdaje oprávněné osoby, jež byly navrhovatelem spolehlivě osvědčeny.

4.5.3.2. Povinnost odevzdat dítě do péče jiného

Povinnost odevzdat dítě do péče jiného uložená dotčené osobě obsahově v zásadě odpovídá nařízení, aby bylo dítě umístěno ve vhodném prostředí, které je možno vydat ve smyslu § 76a OSŘ. Ve skutečnosti se však jedná o samostatné předběžné opatření, které se od opatření podle § 76a OSŘ liší hned v několika aspektech. Předně není třeba, aby návrh podávala obec s rozšířenou působností, ale může jej podat běžný účastník anebo může soud řízení zahájit i bez návrhu. Judikaturou bylo dovozeno, že je soud oprávněn toto řízení zahájit a předběžné opatření nařídit i tehdy, když rozhoduje o předběžném opatření podle § 76a OSŘ a při tom sezná, že podmínky pro jeho nařízení nejsou splněny.¹⁵²

Dalším rozdílem je, že toto předběžné opatření může být nařízeno i z jiných důvodů, než stanovených v ustanovení § 76a odst. 1 OSŘ, a nemusí se jednat ani o bezodkladnou situaci, není tedy třeba je vykonávat bezodkladně.¹⁵³

¹⁴⁹ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 444.

¹⁵⁰ Viz stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14. listopadu 1979, sp.zn. Cpj 41/79.

¹⁵¹ Viz usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp.zn. 10 Co 407/2006.

¹⁵² Viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp.zn. 26 Co 228/2001.

¹⁵³ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 444.

Osobou, do jejíž péče se má dítě odevzdat, může být jednak druhý z rodičů, jednak osoba třetí, vyloučeno není ani to, že by se jednalo o osobu právnickou, kupříkladu zdravotnické zařízení.¹⁵⁴

4.5.3.3. Povinnost poskytnout alespoň část pracovní odměny

Toto předběžné opatření lze nařídit především v souvislosti s řízením, jehož předmětem je zaplacení dlužné pracovní odměny, za výjimečných okolností je však možno je nařídit, i když zaměstnavatel zaměstnanci nic nedluží, ale vede se spor o neplatnost výpovědi či okamžitého zrušení pracovního poměru, po jehož pravomocném rozhodnutí může zaměstnanci nárok na nezaplacenou odměnu vzniknout. Řízení se zahajuje vždy jen na návrh zaměstnance.

Z dikce tohoto ustanovení, obzvláště *a contrario* k formulaci povinnosti uvedené pod písm. a), lze usuzovat, že soud může zaměstnavateli uložit i povinnost poskytnout pracovní odměnu celou. Předběžnost úpravy však i u této povinnosti vede k závěru, že musí být na straně návrhovatele splněn požadavek nezbytnosti, bez něhož by nebyl důvod k nařízení předběžného opatření splněn.¹⁵⁵ Tomu odpovídá i zákonná podmínka, že návrhovatel ze závažných důvodů nepracuje, respektive nemá jiný příjem, který by jeho potřeby saturoval.

4.5.3.4. Povinnost složit peněžitou částku nebo věc do úschovy soudu

Odborná literatura tuto povinnost spojuje s ustanovením § 352 OSŘ, jež upravuje úschovu peněz, listin a jiných movitých věcí, a dovozuje, že ji lze předběžným opatřením uložit pouze tomu, komu zákon takovou povinnost ukládá v souvislosti s trestním nebo jiným soudním řízením.¹⁵⁶ Autor této práce tento názor nesdílí, neexistuje totiž žádný rozumný důvod, proč by se toto předběžné opatření mělo omezovat pouze na zmíněné případy. Předmětné ustanovení svou formulací žádná omezení pro případnou aplikaci neklade, judikatura k nim též nedospěla a nelze je dovést ani jiným způsobem.

Povinnost složit peněžitou částku nebo určitou věc do úschovy soudu tak může být uložena kdykoli v případě, kdy je předběžné opatření vydáno z důvodu obavy, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen.

¹⁵⁴ Srov. David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 323.

¹⁵⁵ Srov. David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 323.

¹⁵⁶ Srov. David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 444.

4.5.3.5. Zákaz nakládat s určitými věcmi nebo právy a povinnost něco vykonat, něčeho se zdržet nebo něco snášet

Povinnosti uvedené pod písm. e) a f) jsou povinnostmi univerzálními, které mohou sloužit jak pro úpravu poměrů účastníků řízení, tak pro zajištění toho, že výkon soudního rozhodnutí bude možný. Ze všech povinností, jež mohou být předběžným opatřením uloženy, je u zákazu nakládat s určitými věcmi nebo právy riziko škody nejvyšší, jelikož dispozice věcmi a právy je obvykle spojena s určitým příjmem, v jehož získání je dotčená osoba nyní omezena. Více než kdekoli jinde proto u tohoto předběžného opatření platí, že soud musí pečlivě zvážit přiměřenost zásahu, zejména proporcionalitu mezi ohrožením práva navrhovatele a vznikem újmy na straně dotčené osoby.¹⁵⁷ „Při nařízení předběžného opatření podle § 76 odst. 1 písm. e) o.s.ř. musí být vždy uváženo, o jakou věc jde a zda neužíváním věci nevznikne nepřiměřená újma účastníkům, případně zda neužíváním věc neztrácí na své ekonomické hodnotě.“¹⁵⁸

Vedle možnosti vzniku újmy má zákaz nakládání s určitými věcmi nebo právy ještě jeden problematický aspekt; nabízí se totiž otázka, zda je takovéto omezení, k němuž dochází na základě důkazů předložených jen jedním z účastníků, aniž by měl druhý účastník právo se k nim vyjádřit, v souladu s ústavním pořádkem. Ústavní soud ČR dovodil, že ano: „Omezení dispozičního oprávnění předběžným opatřením nelze považovat za případ nuceného omezení vlastnického práva, na které se vztahuje čl. 11 odst. 4 Listiny, není ani zásahem do ústavně chráněného práva podnikat zakotveného v čl. 26 odst. 1 Listiny. Omezení vlastnického práva je předběžnou „sankcí“ za pravděpodobné porušení jiné právní povinnosti.“¹⁵⁹

4.5.4. Osoby dotčené předběžným opatřením

Stejně jako v nalézacím řízení lze předběžným opatřením uložit povinnost v zásadě pouze účastníku řízení, tedy osobě, která je či by byla účastníkem řízení ve věci samé. Avšak jak praví poučka starých latiníků, *non est regula quin fallat*. Ustanovení § 76 odst. 2 OSŘ proto stanoví z tohoto pravidla výjimku, když uvádí, že je možné uložit povinnost i osobě třetí, avšak jen tehdy, lze-li to po ní spravedlivě žádat.

¹⁵⁷ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. června 1993, sp.zn. 7 Cmo 48/93.

¹⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 16. září 1966, sp.zn. 5 Cz 77/66.

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. ledna 2002, sp.zn. III.ÚS 532/01.

V rozsahu, v jakém je předběžným opatřením uložena třetí osobě povinnost, má tato osoba právo podat odvolání.

Ze skutečnosti, že by třetí osoba účastníkem řízení ve věci samé nebyla, lze dovodit, že její vztah k věci by měl být pouze druhotný. Je proto v zásadě vyloučeno, aby byla třetí osobě uložena povinnost něco plnit a stejně tak je vyloučeno, aby byla povinnost uložena pouze jí. Primární povinnost ve smyslu § 76 odst. 1 OSŘ může být uložena pouze dotčenému účastníkovi, třetí osobě může být povinnost uložena pouze, je-li to nezbytné pro účinné zajištění splnění povinnosti účastníkem, a může spočívat toliko v poskytnutí určitého druhu součinnosti při plnění účastníkem.¹⁶⁰ Typickým příkladem je uložení povinnosti peněžnímu ústavu neprovádět výplaty z účtu dotčeného účastníka vedle zákazu disponovat s prostředky na tomto účtu uloženému přímo účastníkovi.

Ze vztahu práva soukromého a veřejného plyne, že soud není oprávněn předběžným opatřením uložit určitou povinnost správnímu orgánu jako osobě třetí. Soudní judikatura potvrdila, že kompetence správních orgánů jsou dány zákonem a soudu nepřisluší je předběžným opatřením, byť selektivně, omezovat. Jedinou možností je přezkoumat vydané rozhodnutí v rámci správního soudnictví.¹⁶¹

4.5.5. Trvání předběžného opatření

4.5.5.1. Nepodmíněné omezení trvání předběžného opatření

Jak již bylo řečeno výše, soud může i bez návrhu¹⁶² rozhodnout, že bude předběžné opatření trvat jen po určitou dobu. Jedná se o vyjádření zásady přiměřenosti zásahu do práv dotčeného účastníka. Lhůtu určí předseda senátu podle vlastního uvážení s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Vymezena může být buďto konkrétním datem, nebo lhůtou s jasně stanoveným počátkem, v zásadě ale nelze vyloučit ani její určení v závislosti na jiné, konkrétní a přesně určené skutečnosti.

Z hlediska druhu se jedná o lhůtu soudcovskou, je proto možné ji usnesením i prodloužit, toto usnesení však musí být účastníkům doručeno ještě před uplynutím lhůty původní. Uplynutím stanovené lhůty zaniká předběžné opatření ze zákona dle § 77 odst. 1 písm. d) OSŘ.

¹⁶⁰ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 443.

¹⁶¹ Viz usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 26. března 1996, sp.zn. 9 Co 74/96.

¹⁶² Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. listopadu 1998, sp.zn. 25 Cdo 1847/98.

4.5.5.2. Podmíněné omezení trvání předběžného opatření

Bylo-li předběžné opatření vydáno na návrh, je soud dle ustanovení § 76 odst. 3 OSŘ povinen navrhovateli uložit, aby ve stanovené lhůtě podal u soudu návrh na zahájení řízení ve věci samé. Z logiky věci plyne, že soud tuto povinnost nemá, byl-li návrh podán již v průběhu soudního řízení. Ačkoli se v ustanovení výslovně hovoří o podání návrhu k soudu, lze jistě uložit i povinnost podat návrh k rozhodčímu soudu, byla-li mezi účastníky uzavřena rozhodčí smlouva či doložka.

Nepodá-li navrhovatel ve stanovené lhůtě k soudu návrh ve věci samé, předběžné opatření dle § 77 odst. 1 písm. a) OSŘ zanikne. Tímto způsobem soud poté, co poskytl právům navrhovatele nezbytnou ochranu, podmiňuje další trvání předběžného opatření učiněním jiného procesního úkonu, a sice podáním žaloby. To je přitom vždy spojeno s určitými náklady, zejména na zaplacení soudního poplatku, právního zastoupení a případně i na zaplacení náhrady nákladů protistrany v případě neúspěchu.¹⁶³ Vědomí těchto skutečností tak působí jako přirozená bariéra, která zajistí, že pokud navrhovatel, který není o svém právu bezpečně přesvědčen, žalobu nepodá, předběžné opatření zanikne.

Lhůtu určuje předseda senátu na základě vlastního uvážení, nejedná se proto o lhůtu zákonnou, nýbrž tzv. soudcovskou, jejíž délku je možno na žádost navrhovatele prodloužit.¹⁶⁴ Zajímavější otázkou však je, zda se jedná o lhůtu procesní, či hmotněprávní. Nejvyšší soud ČR dovodil, že se jedná o lhůtu hmotněprávní: „*Uloží-li soud při nařízení předběžného opatření navrhovateli, aby ve lhůtě, kterou mu určí, podal u soudu návrh na zahájení řízení (žalobu), je k zachování této lhůty nutné, aby žaloba byla nejpozději v poslední den lhůty doručena soudu; v opačném případě předběžné opatření zanikne.*“¹⁶⁵ Autor této práce však s tímto závěrem nemůže souhlasit. Hmotněprávní lhůtou je lhůta taková, v níž musí dojít k určité události, zejména k uplatnění hmotného práva u soudu, jinak se právo oprávněné osoby promlčí či prekluduje. Tato lhůta tak je úzce spjata s instituty promlčení a prekluze práva. Její

¹⁶³ Přesná částka je stanovena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti ČR č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁴ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 445.

¹⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. ledna 2005, sp.zn. 20 Cdo 2647/2003.

marné uplynutí má významný dopad na práva a povinnosti osob, je tedy zcela nepřipustné, aby její délka závisela na subjektivním posouzení jedné osoby, protože je vždy upravena v kogentních ustanoveních zákona. Procesní lhůta je oproti tomu lhůtou určenou toliko k učinění procesního úkonu a její marné uplynutí nemá přímý vliv na práva a povinnosti ve vnějším světě.¹⁶⁶ I její délka může být stanovena v zákoně, avšak je přípustné i to, aby byla stanovena soudem.

V případě uložení povinnosti navrhovateli podat ve stanovené lhůtě návrh na zahájení řízení ve věci samé nejde tolik o stanovení lhůty pro uplatnění hmotného práva navrhovatele, jako spíš o stanovení časové hranice, kdy předběžné opatření zanikne, pokud navrhovatel návrh nepodá. Po jejím marném uplynutí zanikne pouze předběžné opatření, avšak právo jím chráněné bude trvat nadále, dokud se nepromlčí ve vlastní promlčecí lhůtě. S ohledem na zde uvedené je tedy nepochybné, že v případě § 76 odst. 3 se jedná o lhůtu procesní.

4.5.6. Vyhlášení a doručení rozhodnutí

4.5.6.1. Vyhlášení rozhodnutí

Dle ustanovení § 76c odst. 1 OSŘ vyhlásí soud usnesení o předběžném opatření jen tehdy, rozhodl-li o něm bezodkladně a vyžadují-li to okolnosti případu, nebo je-li tu nebezpečí z prodlení. Pokud tedy předseda senátu o předběžném opatření musel rozhodnout bezodkladně,¹⁶⁷ je povinen zároveň zvážit, zda není dán i některý z důvodů pro vyhlášení usnesení.¹⁶⁸

Předběžné opatření se vyhláší účastníkovi a případně i třetí osobě, byla-li jí uložena nějaká povinnost, a to buďto u soudu, nebo též na místě samém.¹⁶⁹ Navrhovateli není třeba usnesení vyhlášovat, neboť vykonatelným se stává již vyhlášením dotčenému účastníkovi řízení.

4.5.6.2. Doručení rozhodnutí

Dle ustanovení § 76g OSŘ, byl-li návrh na nařízení předběžného opatření zamítnut nebo odmítnut, nebo bylo-li řízení o návrhu zastaveno, doručuje se usnesení

¹⁶⁶ Vliv na práva a povinnosti samozřejmě mít může, ale toliko druhotný, pokud např. jejím marným uplynutím nabude právní moci soudní rozhodnutí, jež práva a povinnosti stanoví.

¹⁶⁷ Ke lhůtám pro rozhodnutí o návrhu viz výše.

¹⁶⁸ Srov. David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 335.

¹⁶⁹ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 459.

jen navrhovateli. Dalším účastníkům řízení, případně jejich právním zástupcům, a osobám, jímž bylo předběžným opatřením něco uloženo, soud usnesení doručí dle ustanovení § 76c odst. 2 OSŘ jen tehdy, bylo-li návrhu vyhověno; spolu s usnesením pak musí být zasláno i jedno paré návrhu. V obou případech se usnesení zasílá do 3 dnů od jeho vydání či vyhlášení a tuto lhůtu nelze prodloužit.¹⁷⁰

Řízení o předběžném opatření tedy obsahuje speciální úpravu oproti obecné, uvedené v § 168 odst. 2 OSŘ, podle níž je soud povinen doručit účastníkům řízení usnesení vždy, je-li proti němu přípustné odvolání nebo dovolání, nebo jestliže to je třeba pro vedení řízení, anebo jde-li o usnesení, kterým se účastníkům ukládá nějaká povinnost. Tato úprava znamená další výjimku ze základních zásad občanského soudního řízení, neboť je dotčený účastník v jejím důsledku zbaven veškerých svých procesních práv, dokonce ani nemá možnost se dozvědět, že účastníkem řízení je či byl.

Přesto však nelze stávající úpravu označit kategoricky za protiústavní. Jejím smyslem je totiž chránit práva navrhovatele, což by bylo znemožněno, kdyby byl dotčený účastník o krocích navrhovatele informován, jelikož by tím získal čas provést či dokončit jednání, před nímž se navrhovatel snaží předběžným opatřením ochránit.¹⁷¹ Vážným argumentem je navíc i to, že by dotčený účastník doručením předmětného usnesení žádnou výhodu nezískal, neboť bylo fakticky vydáno v jejich prospěch.¹⁷²

Autor se však domnívá, že i na tento případ lze vztáhnout to, co bylo uvedeno výše v části 1.4.1.2. této práce.

4.5.7. Vykonatelnost a účinky rozhodnutí

4.5.7.1. Vykonatelnost rozhodnutí

Usnesení o nařízení předběžného opatření je dle ustanovení § 76d OSŘ vykonatelné vyhlášením. Jak ovšem vyplývá z § 76c odst. 1 OSŘ, k vyhlášení rozhodnutí přistupuje předseda senátu jen tehdy, jsou-li k tomu vážné důvody. Ve zbylých případech je vykonatelné doručením rozhodnutí osobě, již byla předběžným opatřením uložena povinnost. Předběžná opatření nařízená podle ustanovení § 76a a 76b OSŘ se stávají vykonatelnými okamžikem jejich vydání, tedy i za předpokladu, že o nich dotčení účastníci doposud vyrozuměni nebyli.

¹⁷⁰ Srov. David, Ištvanek, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 340.

¹⁷¹ Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 19. ledna 2010, sp.zn. Pl. ÚS 16/09.

¹⁷² Srov. Křiváčková, Nad nálezem Ústavního soudu, 2010.

Proti usnesení o nařízení předběžného opatření je přípustné odvolání, tomu však není přiznán odkladný účinek. Právně závazným se proto usnesení stává za všech okolností ještě před nabytím právní moci.

Jelikož předběžné opatření je rozhodnutím toliko zatímní povahy, je závazné dle ustanovení § 76e OSŘ pouze pro účastníky řízení, respektive třetí osoby, pakliže jim byla také uložena nějaká povinnost, vedle nich je však ve stejném rozsahu závazné i pro všechny orgány státní správy.

4.5.7.2. Důsledky porušení povinnosti uložené předběžným opatřením

Důsledkem vykonatelnosti rozhodnutí je možnost autoritativně vymoci jeho dodržení, a to zahájením řízení o výkonu rozhodnutí či řízení exekučního. Tímto způsobem však lze zabezpečit dodržení pouze těch předběžných opatření, jimiž je dotčenému účastníkovi nařízeno něco vykonat. Na předběžná opatření, jimiž je nějaké jednání zakázáno, pamatuje ustanovení § 76f odst. 1 OSŘ, podle nějž je právní úkon, který byl učiněn v rozporu s povinností uloženou předběžným opatřením osobou, pro niž je výrok vykonatelného usnesení o nařízení předběžného opatření závazný, neplatný. Jedná se o neplatnost absolutní, právní úkon je proto neplatný ze zákona, a to *ex tunc*. Neplatným zůstane tento právní úkon i v případě, kdy důvod neplatnosti odpadne, tedy i kdyby bylo nařízené předběžné opatření odvolacím soudem posléze zrušeno.¹⁷³

Ve vztahu k zákazu nakládat s nemovitostmi zapsanými do katastru nemovitostí stanoví odst. 2 téhož ustanovení zvláštní úpravu, a sice že návrh na vklad vlastnického práva týkajícího se této nemovitosti pozbývá svých právních účinků, pokud o něm doposud nebylo rozhodnuto, a to i tehdy, byl-li tento návrh učiněn před tím, než se předběžné opatření stalo vykonatelným. Katastrální úřad pak postupuje, jako by vkladového návrhu vůbec nebylo.¹⁷⁴

Jak již bylo řečeno výše, § 76f OSŘ je svou povahou spíše ustanovením práva hmotného, jelikož přímo upravuje práva a povinnosti osob vně řízení o předběžném opatření. Jedná se o *lex specialis* vůči ustanovení § 39 OZ, podle nějž je neplatným právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází, nebo se přičí dobrým mravům. Toto ustanovení se také pro neplatnost úkonů učiněných

¹⁷³ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 465.

¹⁷⁴ Srov. Vrcha, *Civilní sporný proces. Předběžná opatření*, 2006.

v rozporu s vykonatelným předběžným opatřením užívalo, dokud nevstoupila úprava § 76f OSŘ dne 1. dubna 2005 v účinnost.¹⁷⁵

4.5.8. Zánik a zrušení předběžného opatření

Jedním z podstatných znaků předběžného opatření je to, že je vydáváno vždy jen na omezenou dobu. Jedná se tak o zcela ojedinělý případ toho, kdy pravomocné a vykonatelné usnesení své účinky ztratí a zanikne nebo je na základě rozhodnutí předsedy senátu zrušeno, aniž by však došlo k uplatnění jakéhokoli opravného prostředku. O zániku předběžného opatření soud rozhodnutí nevyhotovuje.¹⁷⁶

Zánik právní moci má za důsledek především ztrátu závaznosti rozhodnutí, vedle toho však znamená i zánik překážky *rei iudicatae*. Podá-li proto navrhovatel poté, co nařízené předběžné opatření zaniklo či bylo zrušeno, k soudu totožný návrh a podaří-li se mu jednak prokázat důvody pro opětovné nařízení předběžného opatření a jednak osvědčit další rozhodné skutečnosti ve smyslu ustanovení § 75c odst. 1 OSŘ, pak jeho opětovnému nařízení nic nebrání.

Taxativní výčet případů, kdy předběžné opatření zanikne, je uveden v ustanovení § 77 odst. 1 OSŘ:

- a) nepodal-li navrhovatel v zákonné lhůtě nebo ve lhůtě soudem určené návrh na zahájení řízení;
- b) nebylo-li návrhu ve věci samé vyhověno;
- c) bylo-li návrhu ve věci samé vyhověno a uplynulo patnáct dní od vykonatelnosti rozhodnutí o věci;
- d) uplynula-li určená doba, po kterou mělo trvat.

4.5.8.1. Zánik z důvodu uplynutí buďto lhůty k podání žaloby, anebo délky trvání předběžného opatření

Z dikce ustanovení plyne, že se první případ týká toliko předběžných opatření nařízených před zahájením řízení ve věci samé. Lhůta pro podání návrhu ve věci samé je v zákoně uvedena pouze v případě předběžných opatření podle § 76b OSŘ, v ostatních případech je ve smyslu ustanovení § 76 odst. 3 OSŘ povinen ji stanovit soud. Marným uplynutím této lhůty tak předběžné opatření zaniká.

¹⁷⁵ Srov. David, Ištvanek, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 339. Ohledně praktického uplatnění tohoto postupu viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. prosince 2002, sp.zn. 22 Cdo 1377/2001.

¹⁷⁶ David, Ištvanek, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 340.

Dle citovaného ustanovení § 76 odst. 3 OSŘ je soud oprávněn stanovit též to, že bude předběžné opatření trvat jen po určitou dobu. Na tuto situaci pamatuje zákon v případě uvedeném pod písm. d), podle nějž předběžné opatření zanikne uplynutím této doby. Doba trvání předběžného opatření, stejně jako lhůta pro podání návrhu ve věci samé mohou být prodlouženy,¹⁷⁷ aby však nedošlo k zániku předběžného opatření, musí být usnesení předsedy senátu o tomto prodloužení doručeno účastníkům před jejich uplynutím.

Tyto dva případy zániku předběžného opatření jsou typickými příklady situace, kdy navrhovatel může podat návrh opětovně, jelikož předběžné opatření nezaniklo z věcných důvodů, ale pouze pro nesplnění formální podmínky. Pakliže mezitím nedošlo ke změně okolností a důvody pro nařízení předběžného opatření nadále trvají, je soud povinen je vydat, jinak by jednal v rozporu se zásadou předvídatelnosti práva. Zejména v případě předběžných opatření nařízených z důvodu potřeby zatímně upravit poměry účastníků však náhlá změna okolností není příliš častá,¹⁷⁸ pro soud to tak znamená takřka bezvýchodnou situaci, neboť mu stávající úprava neposkytuje žádný efektivní prostředek, jak navrhovatele donutit, aby návrh na zahájení řízení ve věci samé skutečně podal.

4.5.8.2. Zánik v důsledku vydání rozhodnutí ve věci samé

Dle výše uvedeného písm. b) zanikne předběžné opatření též tehdy, nebylo-li vyhověno návrhu ve věci samé. Toto ustanovení je vyjádřením akcesority předběžného opatření k řízení v meritu věci a je potvrzením skutečnosti, že soud při rozhodování ve věci samé není vázán zjištěním učiněným v řízení o předběžném opatření. Pakliže proto soud návrh ve věci samé odmítne či řízení zastaví, anebo po provedení řádného dokazování dospěje k závěru, že nárok navrhovatele osvědčený v řízení o předběžném opatření ve skutečnosti oprávněný není, a návrh zamítne, bude to mít ze zákona za důsledek též zánik předběžného opatření, a to ke dni právní moci předmětného rozhodnutí.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 468.

¹⁷⁸ Kupříkladu u předběžného opatření, jímž bylo uloženo platit výživné v nezbytné míře, by takovou změnou mohlo být leda zajištění dostatečného vedlejšího příjmu, podobně by tomu muselo být i v případě předběžného opatření, jímž bylo uloženo platit alespoň část pracovní odměny.

¹⁷⁹ Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 467.

Zákon upravuje zánik předběžného opatření i pro případ, že bylo návrhu ve věci samé vyhověno. Není přitom rozhodující, jestli nabylo rozhodnutí právní moci či nikoli, ale zda je vykonatelné. Předběžné opatření nezaniká ihned, ale až uplynutím doby 15 dní od vykonatelnosti meritorního rozhodnutí, která je určena k tomu, aby měl navrhovatel dostatek času zahájit řízení o výkonu rozhodnutí či exekuční řízení. Po uplynutí této doby předběžné opatření zanikne, její prodloužení přitom není možné.

4.5.8.3. Zrušení předběžného opatření

Kromě výše uvedených případů, kdy předběžné opatření zaniká, stanoví zákon v ustanovení § 77 odst. 2 OSŘ povinnost předsedy senátu za určitých okolností rozhodnout, že se předběžné opatření ruší. Důvody pro takové rozhodnutí mohou být dva. V prvním případě předseda senátu předběžné opatření zruší, pokud již pominuly důvody, pro něž bylo předběžné opatření nařízeno, tedy pokud zde již není potřeba zatímní úpravy poměrů účastníků nebo pominula obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, anebo přestaly existovat skutečnosti stanovení v §§ 76a a 76b OSŘ.

Autor této práce se přiklání k závěru, že ačkoli zákon připouští zrušení předběžného opatření pouze pro případ pominutí důvodů pro jeho nařízení, musí být předběžné opatření *a minori ad maius* tím spíše zrušeno i tehdy, ukáže-li se, že zde důvody nebyly ani v době jeho nařízení.¹⁸⁰

Skutečnost, že důvody pro nařízení předběžného opatření pominuly, respektive že ani nikdy neexistovaly, musí být zcela prokázána, její pouhé osvědčení nepostačí. Na rozdíl od zániku předběžného opatření, zrušeno může být též pouze zčásti, jeví-li se to jako účelné.¹⁸¹

Jako druhý důvod pro zrušení předběžného opatření stanoví zákon skutečnost, že navrhovatel ve stanovené lhůtě nesložil doplatek jistoty. Tato možnost se vztahuje na povinnost složit doplatek jistoty uloženou navrhovateli dle § 76h OSŘ poté, co bylo předběžné opatření již nařízeno. Jedná se tak o další situaci, kdy ke ztrátě účinků předběžného opatření dochází nezávisle na věcném posouzení návrhu. Pokud tedy

¹⁸⁰ Srov. Kriváčková, Nad nálezem Ústavního soudu, 2010. Ústavní soud ČR však v nálezu, jehož posouzení je předmětem jejího článku, dospěl k názoru opačnému, a sice že původní důvody pro nařízení předběžného opatření není soud oprávněn opětovně přezkoumávat.

¹⁸¹ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 341.

v mezidobí nedošlo ke změně podmínek a navrhovatel po zrušení předběžného opatření podá totožný návrh znovu, soud tomuto návrhu vyhoví.

5. Odpovědnost za škodu

Jelikož má předběžné opatření toliko prozatímní povahu a při řízení o jeho vydání se nestaví najisto, zda je hmotný nárok navrhovatele oprávněný či nikoli, může snadno dojít k situaci, že je předběžné opatření vydáno, třebaže v meritorním řízení navrhovatel nakonec úspěšný nebude. Dle ustanovení § 77a odst. 1 OSŘ je navrhovatel v takovém případě povinen nahradit veškerou škodu či jinou újmu, která v důsledku nařízení předběžného opatření vznikla. Odpovědnost za škodu tak je vedle jistoty dalším instrumentem, jehož smyslem je chránit práva dotčeného účastníka a alespoň částečně tak narovnávat procesních postavení stran řízení.

Na rozdíl od jistoty je odpovědnost za škodu v občanském soudním řádu upravena již od prvního dne jeho účinnosti v roce 1964, a to prve v § 77 odst. 3 OSŘ. Tato úprava však byla zcela nedostatečná. Stanovila sice odpovědnost navrhovatele za škodu, neupravovala však žádnou možnost se jí zprostit; nestanovila lhůtu pro podání žaloby, příslušnost soudu, ani další otázky. Novelizačním zákonem č. 59/2005 Sb., jímž byl s účinností k 1. dubnu 2005 obnoven institut jistoty, došlo proto zároveň též k rozšíření úpravy náhrady škody a stávající § 77 odst. 3 byl nahrazen novým ustanovením § 77a, který v nezměněné podobě platí dodnes.

5.1. Škoda způsobená nařízením předběžného opatření

5.1.1. Pojem škody

Ustanovení § 77a OSŘ je jedním z mála ustanovení hmotněprávní povahy v občanském soudním řádu.¹⁸² Ve vztahu k obecné úpravě odpovědnosti za škodu obsažené v občanském zákoníku se jedná o *lex specialis*, otázky jím upravené se tak použijí před ní. Vlastní definici škody však ustanovení neobsahuje, je tedy na místě

¹⁸² Za jiné ustanovení hmotněprávní povahy bývá považováno kupříkladu ustanovení § 76f OSŘ, upravující neplatnost právního úkonu učiněného v rozporu s nařízeným předběžným opatřením, nebo § 142 a násl. OSŘ, týkající se nároku na náhradu nákladů řízení ve sporném řízení. K tomu srov. Chalupa, L: *Právní povaha nároku na náhradu nákladů řízení*. Právní zpravodaj, nulté číslo. Publikováno též na stránce <http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/pravni-povaha-naroku-na-nahradu-nakladu-rizeni>; zhlédnuto dne 22. února 2013.

aplikovat ustanovení § 442 OZ, podle nějž se při náhradě škody hradí kromě škody samotné též ušlý zisk, respektive zanedlouho účinný § 2984 NOZ, podle nějž se hradí veškerá újma na jmění (škoda). Občanský soudní řád ovšem ve spojitosti se škodou hovoří vždy též i o jiné újmě, čímž lze rozumět jednak újmu nemateriální, jednak bezdůvodné obohacení na straně navrhovatele.¹⁸³

Judikaturou též bylo dovozeno, že je předmětné ustanovení speciální úpravou též vůči úpravě odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci, upravené v Z OdpŠk. Stanovení objektivní odpovědnosti navrhovatele za škodu způsobenou v důsledku vydání předběžného opatření totiž odpovědnost státu dle názoru Nejvyššího soudu ČR vylučuje: „*Soud nařizuje předběžné opatření na základě navrhovatelem tvrzených a osvědčených skutečností, o nichž se zpravidla neprovádí dokazování a k nimž nemá žalovaný možnost se předem vyjádřit. Odpovědnost za škodu nebo jinou újmu způsobenou nařízením předběžného opatření tak logicky nese ten, kdo o nařízení požádal, a to bez zřetele k tomu, zda předběžné opatření bylo nařízeno v souladu se zákonem či nikoli. (...) Obecně lze říci, že stát nenese odpovědnost za škodu vzniklou činností, která je výkonem státní správy, tam, kde příslušný zákon přičítá odpovědnost za výsledek takové činnosti tomu, kdo ji podnikl (navrhovateli).*“¹⁸⁴ Z posledně řečeného argumentu lze tedy *a contrario* dovodit, že na nárok na náhradu škody vzniklé vydáním předběžného opatření, který úpravou § 77a OSŘ pokryt není, se úprava odpovědnosti státu podle Z OdpŠk jako *lex generalis* použije.

Z hlediska kategorizace odpovědnosti za škodu se jedná o škodu objektivní neboli tzv. odpovědnost za výsledek. K jejímu vzniku tedy není nezbytné zavinění navrhovatele, ale postačí pouze prokázání, že škoda vznikla v důsledku nařízení předběžného opatření.¹⁸⁵ Jelikož navrhovatel nemá možnost se své odpovědnosti zprostit, ledaže by ke škodě došlo i jinak, jedinou procesní obranou navrhovatele v pozici žalovaného v řízení o náhradu škody je prokázání, že buďto ke škodě nedošlo vlivem předběžného opatření, nebo že by k tvrzené škodě došlo i bez jeho nařízení samovolně, působením třetí osoby, či v důsledku zásahu třetí moci.

¹⁸³ David, Ištváněk, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 342.

¹⁸⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. září 2008, sp.zn. 23 Cdo 3137/2007.

¹⁸⁵ Vrcha, *Civilní sporný proces. Předběžná opatření*, 2006.

5.1.2. Okamžik vzniku škody

Podle § 77a odst. 1 OSŘ vzniká navrhovateli povinnost k náhradě škody tehdy, zaniklo-li nebo bylo-li zrušeno nařízené předběžné opatření z jiného důvodu než proto, že bylo návrhu ve věci samé vyhověno, nebo že bylo právo navrhovatele uspokojeno. V souvislosti s tím, co bylo řečeno výše v části 3.6.6. této práce o ustanovení § 75b odst. 4 OSŘ, je zřejmé, že nárok na náhradu škody vzniká nejenom v případě, kdy nařízené předběžné opatření nabylo právní moci, ale též bylo-li proti nařízenému předběžnému opatření podáno odvolání a soud druhého stupně jej zrušil.¹⁸⁶ Usnesení o předběžném opatření je totiž vykonatelné nezávisle na právní moci, i v takovém případě proto ke vzniku škody pochopitelně dojít mohlo.

5.2. Řízení o náhradu škody

Řízení o náhradu škody způsobené v důsledku předběžného opatření lze zahájit pouze na návrh poškozeného.¹⁸⁷ Žaloba musí splňovat základní náležitosti podání stanovené v § 42 odst. 4 OSŘ, jelikož je jí však zahajováno samostatné řízení, musí kromě nich obsahovat též náležitosti dle § 79 OSŘ. Dle ustanovení § 77a odst. 2 OSŘ je třeba žalobu podat ve lhůtě 6 měsíců ode dne, kdy předběžné opatření zaniklo, nebo kdy bylo pravomocně zrušeno. Jedná se o lhůtu prekluzivní, jejím marným uplynutím tedy nárok poškozeného zaniká, jakékoli získání náhrady by tak znamenalo bezdůvodné obohacení na straně poškozeného. Zmeškání lhůty nelze dle zákona prominout.

Soudem příslušným k projednání věci je soud, jenž v prvním stupni rozhodoval o návrhu na vydání předběžného opatření. Vzhledem k tomu, že až na výjimky je řízení zahajováno u obecného soudu žalovaného dle ustanovení § 84 a násl. OSŘ a návrh na předběžné řízení je podáván u soudu téhož, důsledkem zákonné úpravy je skutečnost, že se řízení o náhradě škody často vede u soudu, který obecným soudem žalovaného (tedy navrhovatele původního řízení) není; jedná se o zvláštní místní příslušnost soudů, neuvedenou v ustanovení § 88 OSŘ. Zákonodárce takovou úpravu zvolil zřejmě z důvodu hospodárnosti řízení, aby nemuselo docházet k přeposílání spisů a k průtahům s tím spojeným.

¹⁸⁶ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 470.

¹⁸⁷ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 470.

Dle ustanovení § 77a odst. 4 OSŘ se způsobená škoda uspokojí především z navrhovatelem složené jistoty, a pakliže ta k pokrytí celkové škody nepostačuje, je navrhovatel povinen škodu nahradit z jiných prostředků až do její úplně výše. Je-li poškozených více, soud mezi ně rozdělí jistotu poměrně, z ustanovení přitom vyplývá, že se má jednat o vzájemný poměr výše jednotlivých pohledávek.¹⁸⁸

5.3. *Aktivní legitimace*

Zákon v citovaném ustanovení § 77a odst. 1 OSŘ osobu poškozeného nevymezuje konkrétně, nýbrž stanoví, že je navrhovatel povinen nahradit škodu každému, komu předběžným opatřením vznikla. Nárok na náhradu škody tedy nesvědčí jen dotčenému účastníkovi, případně též osobě, již bylo předběžným opatřením něco nařízeno, ale svědčí bez rozdílu každému, kdo v příčinné souvislosti s nařízením předběžného opatření škodu či jinou újmu utrpěl.¹⁸⁹

Dikce zákona však trpí závažnou vadou: uvádí totiž, že ke vzniku odpovědnosti za škodu dochází tehdy, pokud předběžné opatření zaniklo či bylo zrušeno z jiného důvodu než proto, že návrhu ve věci samé bylo vyhověno, nebo že právo navrhovatele bylo uspokojeno. Z toho ovšem vyplývá, že nárok na náhradu škody podle § 77a OSŘ může vzniknout poškozeným jen tehdy, byl-li navrhovatel zároveň žalobcem ve věci samé.

V zákoně tak zcela chybí úprava náhrady škody pro případ, kdy návrh na nařízení předběžného opatření podal žalovaný. Je zřejmé, že v případě zániku či zrušení předběžného opatření z uvedených důvodů dotčenému účastníkovi (žalobci ve věci samé) nárok na náhradu nevznikne, protože mu nesvědčil hmotněprávní nárok. Pokud však naopak bude jeho žalobě vyhověno anebo pokud žalovaný (navrhovatel předběžného opatření) právo žalobce uspokojí, pak žalobci nárok na náhradu škody způsobené protiprávním nařízením předběžného opatření nepochybně vznikne. Vzhledem však k tomu, že § 77a OSŘ jako úprava speciální na tuto skutečnost nepamatuje, je třeba použít obecnou úpravu odpovědnosti státu za škodu způsobenou vydáním nezákonného rozhodnutí podle ustanovení § 7 ZODpŠk. Skutečnost, že nebylo vydáno rozhodnutí vyžadované ustanovením § 8 odst. 1 ZODpŠk, jež by předběžné

¹⁸⁸ Srov. David, Ištvanek, Javůrková, Lavický, *Komentář*, 2009, str. 343.

¹⁸⁹ Srov. Drápal, Bureš, *Komentář*, 2009, str. 469.

opatření pro nezákonnost výslovně zrušilo, nemůže být pro vznik odpovědnosti překážkou. Fakticky, byť nevýslovně, totiž k jeho zrušení došlo v přímé souvislosti s právní mocí zamítavého rozsudku ve věci samé.¹⁹⁰

5.4. Pasivní legitimace

5.4.1. Pasivní legitimace navrhovatele a výjimky z ní

Pasivně legitimovaným v řízení o náhradu škody je v zásadě navrhovatel předběžného opatření. V ustanovení § 77a odst. OSŘ však zákon výslovně stanoví jednu výjimku, a to pro případ předběžného opatření vydaného dle ustanovení § 76a OSŘ. V tomto případě je navrhovatel, tedy obec s rozšířenou působností, odpovědnosti za škodu zcela zproštěn. Racionalita této úpravy vyplývá ze samotného smyslu předběžného opatření dle § 76a OSŘ; obec návrh podává ve veřejném zájmu, je proto na místě, aby jakékoli skutečnosti, které by snad mohly být pro podání návrhu překážkou, byly odstraněny.

Jak již ovšem bylo řečeno v části 5.1.1. této práce, z koncepce předmětné úpravy vyplývá, že nárok na náhradu škody vzniklé v důsledku nařízení předběžného opatření, který ustanovením § 77a OSŘ pokryt není (není jím tedy ani vyloučen, jako je tomu v případě návrhu dle § 76a OSŘ), se řídí úpravou podle Z OdpŠk. Pasivně legitimován je v takovém případě stát.

5.4.2. Pasivní legitimace státu v případě vydání předběžného opatření

K této situaci může dojít kupříkladu ve výše uvedeném případě, kdy návrh na nařízení předběžného opatření nepodá žalobce, ale osoba žalovaná, a v meritorním řízení bude žalobě žalobce vyhověno, anebo žalovaný jeho nárok sám uspokojí. Nařízené předběžné opatření se tak ukáže býti protiprávním, navrhovateli proto nepochybně nárok na náhradu škody vznikne. Jelikož se jí však nemůže domáhat po navrhovateli předběžného opatření, neboť § 77a OSŘ tuto možnost nepřipouští, je v řízení o náhradu škody pasivně legitimován stát ve smyslu ustanovení § 7 Z OdpŠk.

5.4.3. Pasivní legitimace státu v případě nestanovení doplatku jistoty

Druhý případ, kdy je stát nepochybně v řízení o náhradu škody pasivně legitimován, souvisí s povinností předsedy senátu vyzvat navrhovatele ke složení

¹⁹⁰ Viz Svoboda, Kdo odpovídá za škodu z nezákonného předběžného opatření, 2008, str. 485.

doplatku jistoty dle ustanovení § 75b odst. 1 OSŘ. Jedná se o situaci zcela odlišnou, než byla popsána v předchozím případě. Základním rozdílem je to, že odpovědnost navrhovatele zde není nijak dotčena, odpovědnost státu tak nastupuje teprve tehdy, pokud se poškozenému nepodaří svůj nárok na navrhovateli vydobýt. Vztah mezi navrhovatelem a státem tak lze při značné míře zjednodušení vzdáleně připodobnit ke vztahu ručitelskému.

Dle § 7 Z OdpŠk odpovídá stát za škodu způsobenou vydáním nezákonného rozhodnutí, dle § 13 Z OdpŠk pak odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Obsah pojmu „*nesprávný úřední postup*“ zákon nestanoví, dle doktríny se však jedná o jakékoli porušení pravidel předepsaných právními normami pro počínání státního orgánu při jeho činnosti, a to i při takových úkonech, které jsou prováděny v rámci činnosti rozhodovací, neodrazí-li se však bezprostředně v obsahu vydaného rozhodnutí.¹⁹¹ Dle judikatury Nejvyššího soudu ČR je třeba za nesprávný úřední postup považovat i nevydání rozhodnutí, pakliže v souladu se zákonem být vydáno mělo.¹⁹²

Dospěje-li předseda senátu k závěru, že složená jistota k zajištění náhrady škody zjevně nepostačuje, je dle § 75b odst. 1 OSŘ povinen navrhovatele ke složení doplatku jistoty bezodkladně vyzvat. Tato zákonná povinnost tedy předsedu senátu zavazuje, aby při podání návrhu na vydání předběžného opatření sám posoudil, jaká výše škody může jeho vydáním vzniknout a zda je tedy zákonná výše jistoty dostačující. Lze-li tedy objektivně vzato na základě podkladů předložených navrhovatelem dospět k závěru, že je výše hrozící škody vyšší než zákonná hodnota jistoty, avšak předseda senátu navrhovatele ke složení doplatku jistoty nevyzval, pak porušil svou zákonnou povinnost a dopustil se tím nesprávného úředního postupu, jenž je přičitatelný státu dle § 13 Z OdpŠk; a pakliže předseda senátu sice doplatek stanovil, jedná se o odpovědnost státu za nezákonné rozhodnutí dle § 7 Z OdpŠk.

Na tomto místě je však třeba zopakovat, že se uvedená odpovědnost státu nevztahuje k nařízení předběžného opatření, ale pouze k povinnosti zajistit dostatečnou výši jistoty. Nárok na náhradu škody poškozenému nevzniká již okamžikem utrpění škody v důsledku nařízeného předběžného opatření, nýbrž až tehdy, nepodaří-li se mu vymoci náhradu této škody po navrhovateli, ať už z jakéhokoli důvodu. Stejně tak může být nárok dle Z OdpŠk uplatněn pouze v té výši, v jaké nebyl nárok dle § 77a OSŘ

¹⁹¹ Vojtek, *Komentář*, 2007, str. 92.

¹⁹² Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. června 1999, sp. zn. 2 Cdon 804/96.

navrhovatelem uspokojen.¹⁹³ Nárok poškozeného dle ZOdpŠk je tedy zcela odlišný od „obecného“ nároku na náhradu škody způsobenou předběžným opatřením dle § 77a OSŘ, navrhovatel a stát proto za žádných okolností nemohou být k náhradě škody zavázáni společně a nerozdílně.

6. Komparace se švédskou úpravou

V odborné literatuře bývá česká úprava předběžného opatření často srovnávána s úpravou v právních řádech sousedních zemí. Autor této práce však zvolil ke srovnání úpravu v našem právním prostředí méně známou, a sice švédskou. Srovnání je v tomto případě zcela namístě, neboť koncepce švédského předběžného opatření je v zásadě stejná jako u českého, švédský zákonodárce se však lépe vypořádal s otázkou omezení základních principů civilního procesu a snahou o co možná největší vyrovnání postavení obou účastníků klade větší důraz na ochranu práv dotčeného účastníka.

Podobně jako u nás je švédská úprava předběžného opatření obecně upravena v soudním řádu (*Rättegångsbalk*),¹⁹⁴ zvláštní úpravu pak obsahují některé zákony regulující určitá právní odvětví.¹⁹⁵ Dlužno dodat, že vedle tří druhů obecného předběžného opatření je v soudním řádu upraven také jeden druh zvláštní, a sice okamžitá obnova držby (*genast återställas besittningen*).¹⁹⁶ Předmětem srovnání českého a švédského předběžného opatření však bude pouze úprava obecná.

¹⁹³ Grygar, *Předběžná opatření a vybrané problémové okruhy*, 2012.

¹⁹⁴ Konkrétně v ustanoveních Části druhé, Kapitoly 15 soudního řádu (SFS 1942:740).

¹⁹⁵ Kupříkladu autorský zákon (*Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*, SFS 1960:729) nebo zákon o trhu (*Marknadsföringslag*, SFS 2008:486). Dlužno dodat, že tržní právo (*Marknadsrätt*) není ekvivalentem českého obchodního práva, ale zahrnuje toliko dílčí oblasti práva civilního, jež se podnikatelské činnosti týkají a jsou v našem prostředí regulovány povětšinou normami na pomezí práva soukromého a veřejného, či přímo normami veřejnoprávními; jmenovat je možno např. ochranu spotřebitele, právo hospodářské soutěže, podmínky dodávání zboží na trh a poskytování služeb apod.

¹⁹⁶ Dle § 4 Části druhé Kapitoly 15 soudního řádu (SFS 1942:740) nařídí okamžité obnovení držby nebo jinou okamžitou nápravu tehdy, pokud se v průběhu řízení ve věci samé ukáže, že dotčený účastník nezákonně narušil držbu navrhovatele nebo se ve vztahu k předmětnému majetku dopustil jiného nezákonného jednání.

6.1. *Druhy předběžného opatření*

Švédská úprava rozlišuje mezi třemi základními druhy předběžného opatření podle toho, k ochraně jakého druhu nároku jsou určeny. První dvě předběžná opatření upravená v §§ 1 a 2 předmětné kapitoly soudního řádu jsou určena na ochranu peněžitých nároků, respektive nároků z lepšího práva k určitému majetku. Třetí předběžné opatření, upravené v § 3 téže kapitoly, je obsahově nejširší, neboť zahrnuje ochranu všech ostatních druhů nároků.

Ačkoli zákonné podmínky pro nařízení předběžného opatření jsou pro všechny tři druhy takřka totožné, v určitých znacích se od sebe tato předběžná opatření liší, především pak v druhu povinnosti, jež jimi může být dotčenému účastníkovi uložena. Předběžným opatřením podle §§ 1 nebo 2 totiž může být nařízeno v zásadě jediné zabavení předmětného majetku dotčenému účastníkovi (*kvarstad på egendomen*), třetím předběžným opatřením naopak může být uloženo jakékoli vhodné opatření (*lämplig åtgärd*) k zajištění práv navrhovatele, jejichž demonstrativní výčet je uveden v odst. 2 téhož ustanovení.¹⁹⁷ „*Předběžná opatření, jimiž je uloženo soudní zabavení majetku, od těch, jimiž je uložen určitý zákaz či příkaz, odlišuje zejména fakt, že pro první skupinu předběžných opatření je nezbytný následný výkon rozhodnutí zabavením majetku (jež je prováděn místními exekučními orgány), zatímco pro druhou skupinu postačí samotné soudní rozhodnutí, přímo působící na dotčeného účastníka.*“¹⁹⁸

První dva druhy předběžných opatření, u nichž dochází k zabavení majetku, tak jsou úzce spojeny s institutem výkonu rozhodnutí, dalo by se dokonce říci, že jsou zvláštním druhem řízení vykonávacího. Soud se v jejich případě omezuje pouze na přezkoumání důvodnosti návrhu a splnění zákonem stanovených podmínek; podobně jako je tomu v našem exekučním řízení však již kupříkladu nestanoví, který konkrétní majetek má být předběžným opatřením postižen, takové rozhodnutí je v diskreci exekučního orgánu. Stejně tak u peněžitých nároků záleží až na rozhodnutí exekučního orgánu, zda bude předběžné opatření provedeno přímým zabavením peněz (které je

¹⁹⁷ Dle ustanovení § 3 odst. 2 Části druhé, Kapitoly 15 soudního řádu (SFS 1942:740) může být předběžným opatřením uloženo např. zákaz něco činit pod hrozbou určité sankce, povinnost něco vykonat anebo jiný soudní příkaz pod sankcí domněnky uznání žaloby, případně může být ustanoven poručník či opatrovník apod.

¹⁹⁸ Nerep, Security Measures, 1985, str. 166.

dotčený účastník posléze povinen zaslat na bankovní účet exekučního orgánu), anebo pouze uložením zákazu s částkou určité výše nakládat.¹⁹⁹

U třetího druhu předběžného opatření však záleží jen na soudu, jaké vhodné opatření pro ochranu práva navrhovatele zvolí. Nevýhodou je, že švédská úprava nestanoví neplatnost úkonu učiněného v rozporu s tímto zákazem, soud může pro případ jeho porušení stanovit dotčenému účastníkovi pouze povinnost zaplatit pokutu, která připadá státu.

6.2. Základní podmínky pro nařízení předběžného opatření

Pro všechny tři druhy předběžného opatření je společné, že řízení o jejich nařízení nemůže být zahájeno bez návrhu. Vydány mohou být v průběhu řízení ve věci samé i před jeho zahájením, v takovém případě však musí být žaloba podána nejpozději jeden měsíc po vydání předběžného opatření, jinak předběžné opatření zanikne.²⁰⁰

Soud předběžné opatření nařídí za splnění následujících dvou podmínek:

1. jednak pokud navrhovatel ukáže jako pravděpodobné (*visar sannolika skäl*), že mu svědčí nárok, který je způsobilý být předmětem soudního nebo jiného řízení, či že má lepší právo než dotčený účastník, a zároveň
2. pokud je rozumné předpokládat, že se dotčený účastník pokusí
 - a) vyhnout se zaplacení dluhu ukrytím či odvezením majetku nebo jiným způsobem (ve vztahu k předběžnému opatření dle § 1 soudního řádu), nebo
 - b) ukrýt, poškodit či jinak zacházet anebo disponovat s předmětným majetkem (§ 2 soudního řádu), anebo
 - c) jiným způsobem bránit výkonu rozhodnutí či jej učinit složitějším, případně podstatně snížit hodnotu práva navrhovatele (§ 3 soudního řádu).

Stejně jako podle české úpravy tak navrhovateli postačí existenci svého nároku osvědčit, respektive ji ukázat jako pravděpodobnou. Prokazovat však nemusí ani samotný důvod pro nařízení předběžného opatření, tedy obavu, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen nebo že by se jednáním dotčeného účastníka hodnota věci či

¹⁹⁹ Lindell, *Civil Procedure in Sweden*, 2004, str. 214.

²⁰⁰ Srov. § 7 odst. 2 Části druhé, Kapitoly 15 soudního řádu (SFS 1942:740).

jeho práva snížila. Soud musí pouze nabýt přesvědčení, že je rozumné předpokládat, že se dotčený účastník nežádoucího jednání dopustí; za předpokladu, že ne u každého dlužníka lze takové jednání očekávat, tak navrhovateli zřejmě stačí osvědčit existenci vyššího rizika než v jiných případech.²⁰¹ Nemusí se jednat o jednání úmyslné, předběžné opatření může směřovat proti jakémukoli jednání, které by bylo způsobitelné nežádoucí účinky způsobit.²⁰² Konečně je třeba říci, že švédská judikatura zmírnila přísnost této podmínky ještě více, když bylo dovozeno, že postačí ukázat toliko to, že *není nepravděpodobné*, že se dotčený účastník nežádoucího jednání dopustí.²⁰³

Co do důkazní povinnosti tedy pro navrhovatele není příliš náročné nařízení předběžného opatření dosáhnout, navrhovatel může být úspěšný i v případě, kdy záměr dotčeného účastníka prokázat nejde, jeho postavení je však ve skutečnosti mnohem slabší než v českém civilním procesu. Dle ustanovení § 5 odst. 3 předmětné kapitoly soudního řádu totiž nemůže být předběžné opatření nařízeno bez slyšení dotčeného účastníka, ledaže by hrozilo nebezpečí z prodlení. Dotčený účastník tak má své právo se k návrhu vyjádřit zákonem zachováno. Druhým zásadním vyjádřením ochrany práv dotčeného účastníka je veskrze efektivní úprava jistoty.

6.3. Povinnost složit jistotu

Stejně jako v české úpravě předběžného opatření je navrhovatel dle § 6 předmětné kapitoly soudního řádu povinen poskytnout jistotu pro případ vzniku škody (*säkerhet för skada*), jinak soud jeho návrhu nevyhoví.²⁰⁴ Jistota však nemusí být nutně složena v penězích, může se jednat o jakýkoli jiný instrument směnitelný za peníze, tedy například personální či bankovní záruka, ale i zástavní právo apod.²⁰⁵

Zcela odlišný je však proces stanovení výše jistoty. Jednak totiž v zákoně není uvedena žádná, byť jen orientační hodnota jistoty, a jednak není její výše stanovena autoritativním rozhodnutím soudu, ale je výsledkem dohody přímo mezi navrhovatelem

²⁰¹ Bogdan, *Swedish legal system*, 2010, str. 220.

²⁰² Lindell, *Civil Procedure in Sweden*, 2004, str. 213.

²⁰³ Nerep, *Security Measures*, 1985, str. 165.

²⁰⁴ Od povinnosti složit jistotu je ze zákona osvobozen stát, města, kraje a městské podniky. Kromě těchto případů je však soud oprávněn povinnost složit jistotu odpustit, pakliže je navrhovatel nemajetný a osvědčí mimořádné důvody pro vyhovění jeho návrhu.

²⁰⁵ Lindell, *Civil Procedure in Sweden*, 2004, str. 215.

a dotčeným účastníkem. Navrhovatel je povinen sám posoudit, jaká škoda může dotčenému účastníkovi neoprávněně vydaným předběžným opatřením vzniknout, a podle toho v návrhu na nařízení předběžného opatření výši jistoty stanovit. Na ústním jednání o předběžném opatření je pak stranám dán prostor o konkrétní výši licitovat. Pokud dotčený účastník výši jistoty akceptuje, není soud vůbec oprávněn její přiměřenost posuzovat.²⁰⁶ Teprve pokud by dotčený účastník výši jistoty odmítl akceptovat, určí ji na základě vlastního uvážení soud, pakliže uzná, že je dán důvod pro nařízení předběžného opatření.

6.4. Zhodnocení švédské úpravy

Česká i švédská úprava řízení o předběžném opatření stojí na stejných principech civilního procesu, každá z nich však s nimi nakládá jinak. Zatímco švédská úprava dbá o větší zachování rovnosti účastníků, v české úpravě je tento princip výrazně potlačen ve prospěch zásady rychlosti rozhodnutí.

Dosáhnout vydání předběžného opatření ve Švédsku je z důkazního hlediska pro navrhovatele relativně jednoduché, neznamená to však větší míru ohrožení práv dotčeného účastníka. Jeho práva jsou totiž lépe chráněna, a to jednak zákazem předběžné opatření vůbec nařídít, aniž by měl dotčený účastník možnost se k návrhu vyjádřit, a jednak lepším nastavením povinnosti navrhovatele složit jistotu, která takto přesněji odráží skutečnou výši hrozící škody a je tedy spíše způsobitelná případnou škodu kompenzovat.

V rámci diskuze české odborné veřejnosti, která se v roce 2005 otevřela nad tehdy čerstvě přijatou úpravou institutu jistoty, se mezi různými návrhy na její změnu objevil jeden, který byl velice podobný úpravě švédské.²⁰⁷ Inspirace zahraniční úpravou přiznána nebyla, byť by vážnost návrhu pravděpodobně zvýšila, dá se tedy předpokládat, že se jednalo o návrh spontánní, který odrážel přirozený názor autora onoho návrhu na to, jak by měla spravedlivá úprava vypadat. A právě tato přirozenost, spravedlnost a efektivita úpravy je pro švédský model typická.

²⁰⁶ Srov. Westberg, *Interim Measures and Civil Litigation*, 2007, str. 545.

²⁰⁷ Premus, Nad novelou občanského soudního řádu, 2005, str. 33.

Závěr

S ohledem na výše uvedené lze obecně říci, že je česká právní úprava předběžného opatření relativně podrobná a komplexní. Po přijatých novelizacích občanského soudního řádu jsou dnes v zákoně upraveny takřka veškeré aspekty řízení, počínaje příslušností soudu a náležitostmi návrhu na nařízení předběžného opatření, přes lhůty pro vydání rozhodnutí a povinnost navrhovatele složit jistotu, až po zvláštní úpravu důsledků porušení povinnosti předběžným opatřením uložené, či naopak odpovědnosti za škodu způsobenou dotčenému účastníkovi v důsledku neoprávněného nařízení předběžného opatření.

Přes tuto podrobnost však právní úprava trpí určitými nedostatky, které se autorovi této práce jeví jako velice závažné. Nejzávažnějším z nich je bezpochyby omezení základních principů civilního procesu, a sice zásady procesní rovnosti účastníků a zásady kontradiktornosti řízení. Dle platné úpravy je účastník, jemuž má být předběžným opatřením uložena nějaká povinnost, zcela zbaven možnosti se k návrhu vyjádřit před tím, než o něm bude rozhodnuto, a to ve všech případech řízení, bez možnosti soudu učinit z tohoto pravidla výjimku. Důvod pro takový postup je jediný: zájem na tom, aby bylo o návrhu rozhodnuto rychle.

Potřeba vydat rozhodnutí rychle, často se uvádí přímo bezodkladně, je jistě jedním ze znaků předběžného opatření. Jak již ovšem bylo řečeno výše, autor této práce se domnívá, že česká odborná veřejnost dostatečně nezohlednila fakt, že tento znak nemusí být přítomen nutně ve všech případech. Existuje množství situací, kdy je potřeba nařízení předběžného opatření nezbytná, bezodkladná však není. I zákon přitom s takovými situacemi v jiných ustanoveních počítá, když pro rozhodnutí o návrhu stanoví lhůtu sedmi dnů, není-li zde nebezpečí z prodlení. V takových případech není důvod práva účastníků jakkoli omezovat; a pokud k tomu není důvod, je každé takové omezení nepřipustné.

Je smutnou skutečností, že kromě zajištění procesních práv účastníka dotčeného předběžným opatřením selhává právní úprava též u jiného důležitého prostředku jeho ochrany, a to u jistoty. Ačkoli za stávající úpravy předběžného opatření může být jistota jedinou zárukou toho, že dotčený účastník bude schopen domoci se náhrady způsobené škody, zákonodárce na tuto funkci jistoty zjevně zcela rezignoval, když její výši

v obchodních věcech snížil na 50.000,- Kč a v ostatních věcech dokonce až na nesmyslných 10.000,- Kč.

Zásadní podíl na tomto vyprázdnění smyslu jistoty však mají soudci. Přestože totiž mají obecnou povinnost navrhovateli uložit, aby složil doplatek jistoty, není-li její výše dostačující, v praxi dochází ke stanovení této povinnosti velice zřídka. Přitom s ohledem na to, že zákonná výše u většiny soudních řízení nepokryje ani náhradu nákladů řízení, natož aby pokryla škodu primární, by mělo k uložení povinnosti složit doplatek jistoty takřka v každém řízení.

Srovnání se zahraniční úpravou přitom ukazuje, jak jednoduše možné je se těchto slabín české právní úpravy vyvarovat, respektive jak se jich nyní zbavit. Švédský model, zahrnující jednak stanovení výše jistoty navrhovatelem a jednak povinnost provést o návrhu na nařízení předběžného opatření ústní jednání, na němž má dotčený účastník právo vyjádřit se jak k návrhu, tak k výši jistoty, se proto v očích autora této práce jeví jako ideální. Zachovává totiž procesní rovnost účastníků, jako jeden ze základních principů civilního procesu. Možností licitovat o výši jistoty, nebo jinými slovy možností společně se dobrat možné výše škody a shodnout se na odpovídající výši jistoty, může švédská úprava dotčeného účastníka navíc lépe vést k pocitu srozumění s uloženou povinností a vyloučit tak trvající pocit frustrace typický pro řízení u nás, projevující se v časté snaze předběžné opatření obházet. Švédská úprava je nadto velice výhodná i pro stát; pokud totiž výši jistoty nestanoví soud, ale vyplývá primárně z dohody účastníků, nemůže státu vzniknout odpovědnost za škodu způsobenou stanovením jistoty v nedostatečné výši. Zajisté se nejedná o jedinou zahraniční úpravu předběžného opatření, která svůj účel plní, dle skromného soudu autora této práce jej však plní lépe než zahraniční úpravy jiné. Předmětné aspekty švédské úpravy by navíc bylo možno do českého právního řádu převzít velmi snadno, neboť stojí na totožných principech jako úprava česká.

De lege ferenda by tedy podle autora této práce mělo dojít k několika úpravám stávající podoby řízení o návrhu na vydání předběžného opatření. V souvislosti s tím, co bylo výše uvedeno, je třeba posílit princip tzv. rovnosti zbraní, tedy procesní rovnosti účastníků řízení, společně se zásadou kontradiktornosti řízení. Mělo by se tak stát jednak zavedením povinného ústního jednání o návrhu, avšak s výjimkou pro případ, že by tím došlo ke zmaření jeho účelu. Přímou se nabízí usouvztažnit takové ustanovení se stávajícím § 75c odst. 2 OSŘ, a to kupříkladu tak, že by soud měl povinnost ústní jednání nařídit, pakliže neshledal nutnost rozhodnout o návrhu bezodkladně.

Druhá změna směřující k vyrovnání postavení dotčeného účastníka by se měla týkat institutu jistoty. V první řadě by mělo dojít ke zrušení výše jistoty stanovené zákonem. Je otázné, zda by mělo být její určení ponecháno na dohodě stran; ze shora uvedených důvodů je to podle autora této práce nejlepší řešení, obzvláště pokud by se konalo ústní jednání, je však také možno spokojit se úpravou, podle níž by jistotu určil soud s ohledem na konkrétní okolnosti věci. V takovém případě by však odpovědnost státu za stanovení výše jistoty v nedostatečné výši trvala i nadále.

Dále je možno poukázat na množství drobných nedostatků stávající právní úpravy, jak již bylo učiněno v textu této práce. V souvislosti se zajištěním principu rovnosti účastníků tedy lze kupříkladu navrhnout, aby byl soud povinen vyrozumět o podání návrhu i dotčeného účastníka, ledaže by to mohlo zmařit účel předběžného opatření; nebo aby v případě osvobození od povinnosti složit jistotu z důvodu nebezpečí z prodlení bylo možno stanovit povinnost složit jistotu dodatečně. K určitým změnám by mělo dojít též ve vztahu k ochraně práv navrhovatele. Mělo by tak být například stanoveno, aby v případě podání návrhu k soudu, jemuž v rozhodnutí brání toliko místní nepříslušnost, měl tento soud právo o věci rozhodnout, je-li zde nebezpečí z prodlení; nebo aby konečně v případě postoupení věci jinému soudu z důvodu místní nepříslušnosti nebyl soud povinen dotčeného účastníka o této skutečnosti vyrozumět, pakliže by to mohlo účel předběžného opatření zmařit. Konečně by měla smysluplně vyřešena jednak úprava zrušení předběžného opatření, zejména však úprava odpovědnosti za škodu.

Ze všeho výše uvedeného je patrné, že stávající právní úprava předběžného opatření a řízení o návrhu na jeho nařízení příliš nevyhovuje požadavkům, které jsou na ni kladeny, ať už ústavním pořádkem, nebo obecnými procesními principy, či „pouze“ praktickými potřebami adresátů práva. Dochází v ní k nepřijatelnému omezení práv účastníků řízení, a to v takové míře, která může být způsobila narušit jejich právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 Listiny. K tomuto omezení dochází zejména v důsledku přespřílišného důrazu na to, aby bylo o návrhu rozhodnuto bezodkladně, a to i v případech, kdy takový postup není nezbytně nutný, či dokonce ani možný. Tyto skutečnosti tak dávají autorovi této práce důvod se domnívat, že potřeba předmětnou právní úpravu novelizovat je vskutku aktuální. Švédský model tomu přitom může být dobrým příkladem.

Použité zkratky

- InsZ** – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Listina** – usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
- NOZ** – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- ObchZ** – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- OSŘ** – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- OZ** – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- RozŘ** – zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů
- Ústava** – předpis č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- ZOdpŠk** – zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- ZoR** – zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- ZSoP** – zákon ČNR č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Použitá literatura

Monografie:

BOGDAN, Michael (eds.). *Swedish Legal System*. 2. vyd. Stockholm: Norstedts Juridik, 2010. 562 s. ISBN 978-91-3901-489-8.

DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František, JAVŮRKOVÁ, Naděžda, LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský soudní řád: Komentář. I. díl*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 1108 s. ISBN 978-80-7357-460-4.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I.: § 1 až 200za: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1974. 102 s.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5, upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 311 s. ISBN 978-80-7380-233-2.

HANDL, Vlastimil a RUBEŠ, Josef. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1985, 858 s.

KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech. K úloze právních principů v judikatuře*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 419 s. ISBN 978-80-2460-483-1.

LINDELL, Bengt. *Civil Procedure in Sweden*. 1. vyd. Uppsala: Författaren och Iustus Förlag, 2004. 259 s. ISBN 978-91-7678-551-5.

VOJTEK, Petr. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci: komentář*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2007. 282 s. ISBN 978-80-7179-644-2.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008. 751 s. ISBN 978-80-7201-726-3.

WINTR, Jan. *Říše principů. Obecné a odvětvové principy současného českého práva*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 278 s. ISBN 978-80-2461-246-1.

Odborné články a příspěvky do sborníků:

BARTOŠ, Aleš. Ještě k problematice ustanovení občanského soudního řádu. *Právní rádce*. 1994/6, s. 12.

ČÁPOVÁ, Hana. Potírání nekalé soutěže cestou předběžných opatření. *Právník*. 1997/8, s. 693-702.

ČUHELOVÁ, Kateřina. Zákaz setkávání otce s nezletilým dítětem a ustanovení § 76b o.s.ř. *Bulletin advokacie*. 2008/10, s. 41.

GRYGAR, Jiří. Předběžná opatření a vybrané problémové okruhy. *Jurisprudence*. 2012/4, s. 10.

HRBEK, Jiří. Ještě nad novelou o.s.ř. (jistota při předběžném opatření). *Bulletin advokacie*. 2005/10, s. 49-50.

HRNČIŘÍK, Vít: O neústavnosti a nepromyšlenosti právní úpravy předběžného opatření podle občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*. 2010/10, s. 348-359.

JIRSA, Jaromír. Předběžné opatření – účelná i zneužitelná zbraň. *Právní fórum*. 2009/6, s. 361-367.

KOZEL, Roman. Předběžná opatření – věc svízelná? *Právní rozhledy*. 1997/11, s. 570-572.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Nad nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 16/09 ze dne 19.1.2010. *Právní fórum*. 2010/8, s. 400-406.

KÜHN, Zdeněk. *Ideologie aplikace práva v době reálného socialismu*. In BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel a ŠIMÍČEK, Vojtěch (eds.). *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 1005 s. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>. Str. 60-92. ISBN 978-80-210-4844-7.

NEREP, Erik. *Security Measures Directed at Money Payable Under Documentary Credits: Recent Swedish Case Law*. In *Scandinavian studies in law, Procedural law*. Stockholm: Stockholm Institute for Scandinavian Law. Volume 29, 1985. Str. 149-183. ISBN 978-91-8514-236-1.

PEJCHAL, Aleš. Civilní proces jako nástroj nalézání i tvorby práva. *Bulletin advokacie*. 2005/10, s. 10-15.

PEJŠEK, Vít. Předběžná opatření. *Právní rádce*. 2006/3, s. 24-26.

PREMUS, Roman. Nad novelou občanského soudního řádu aneb Komu slouží jistota. *Bulletin advokacie*. 2005/6, s. 33-37.

SOCHOR, Karel. Ustanovení § 76a o.s.ř. a jeho aplikace. *Právní praxe*. 1997/1, s. 18.

SVOBODA, Karel. Kdo odpovídá za škodu z nezákonného předběžného opatření. *Právní rozhledy*. 2008/13, s. 485-488.

SVOBODA, Karel. Předběžné opatření v obchodních věcech. Co a jak je třeba dokládat. *Daně a finance*. 2007/6, s. 5-6.

SVOBODOVÁ, Ivona. K předběžným opatřením v obchodních věcech. *Právní rozhledy*. 1997/9, s. 463-465.

VRCHA, P.: Civilní sporný proces. Předběžná opatření. *ASPI, Původní nebo upravené texty pro ASPI*. 2006.

WALTR, Robert. Občanský soudní řád očima soudce odvolacího soudu. *Právní praxe*. 1994/1, s. 31-35.

WESTBERG, Peter. *Interim Measures and Civil Litigation*. In Scandinavian studies in law, Procedural Law. Stockholm: Stockholm Institute for Scandinavian Law. Volume 51, 2007. Str. 533-557. ISBN 9185142646.

Soudní rozhodnutí:

Ústavní soud ČR

nález ze dne 28. března 1995, sp.zn. Pl. ÚS 20/94
nález ze dne 4. června 1997, sp.zn. I. ÚS 31/97
nález ze dne 10. listopadu 1999, sp.zn. II. ÚS 221/98
nález ze dne 21. listopadu 2001, sp.zn. IV. ÚS 189/01
nález ze dne 31. ledna 2002, sp.zn. III. ÚS 532/01
usnesení ze dne 12. března 2002, sp.zn. III. ÚS 394/01
nález ze dne 26. října 2004, sp.zn. IV. ÚS 575/03
nález ze dne 3. září 2009, sp.zn. III. ÚS 346/09
nález ze dne 19. ledna 2010, sp.zn. Pl. ÚS 16/09
usnesení ze dne 8. dubna 2010, sp.zn. III. ÚS 328/10

Nejvyšší soud ČR a ČSR

rozsudek ze dne 16. září 1966, sp.zn. 5 Cz 77/66
směrnice pléna z 18. prosince 1967, sp.zn. Pls 6/67
zpráva občanskoprávního kolegia ze dne 28. března 1975, sp. zn. Cpj 34/74
stanovisko ze dne 14. listopadu 1979, sp.zn. Cpj 41/79
usnesení ze dne 19. listopadu 1997, sp. zn. 2 Odon 41/97
usnesení ze dne 25. listopadu 1998, sp.zn. 25 Cdo 1847/98
usnesení ze dne 15. prosince 1998, sp.zn. 33 Cdo 2272/98
rozsudek ze dne 24. června 1999, sp. zn. 2 Cdon 804/96
usnesení ze dne 20. prosince 2000, sp.zn. 32 Cdo 2306/98
usnesení ze dne 31. ledna 2001, sp.zn. 20 Cdo 134/99
rozsudek ze dne 11. prosince 2002, sp.zn. 22 Cdo 1377/2001
usnesení ze dne 21. ledna 2005, sp.zn. 20 Cdo 2647/2003
usnesení ze dne 23. února 2005, sp.zn. 29 Odo 762/2004
usnesení ze dne 13. února 2007, sp. zn. 33 Odo 417/2005
Stanovisko ze dne 13. června 2007, sp.zn. Cpjn 19/2006
usnesení ze dne 23. dubna 2008, sp.zn. 29 Cdo 841/2007
rozsudek ze dne 23. září 2008, sp.zn. 23 Cdo 3137/2007

Vrchní soud v Praze

usnesení ze dne 14. června 1993, sp.zn. 7 Cmo 48/93
usnesení ze dne 29. dubna 1994, sp.zn. 3 Cmo 91/94
usnesení ze dne 16. června 1995, sp.zn. 3 Cmo 1592/94
usnesení ze dne 3. července 1996, sp.zn. 3 Cmo 818/95
usnesení ze dne 30. června 1997, sp.zn. 3 Cmo 3/97
usnesení ze dne 31. července 1998, sp.zn. 3 Cmo 50/98
usnesení ze dne 21. března 2000, 7 Cmo 237/2000
usnesení ze dne 27. února 2002, sp.zn. 3 Cmo 307/2001
usnesení sp.zn. 7 Cmo 649/2001

Krajské soudy

usnesení KS v Praze ze dne 25. června 1964, sp.zn. 5 Co 209/64
usnesení KS v Hradci Králové sp.zn. 13 Co 651/94, publikované v PrRo 8/96
usnesení KS v Českých Budějovicích ze dne 31. října 1994, sp.zn. 7 Co 2075,2368/94
usnesení KS v Hradci Králové ze dne 29. prosince 1994, sp.zn. 29 Co 847/94
usnesení KS v Českých Budějovicích ze dne 17. února 1995, sp.zn. 7 Co 46/95
usnesení KS v Českých Budějovicích ze dne 31. října 1995, sp.zn. 7 Co 1834/95
usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 26. března 1996, sp.zn. 9 Co 74/96
usnesení KS v Ostravě ze dne 29. listopadu 1996, sp.zn. 9 Co 685/96
usnesení Kraj. obchodního soudu v Brně ze dne 9. února 1998, sp.zn. 10 Cm 474/94
usnesení KS v Hradci Králové, sp.zn. 26 Co 228/2001
usnesení KS v Ústí nad Labem, sp.zn. 10 Co 407/2006
usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 6. června 2006, sp.zn. 10 Co 531/2006

Ostatní soudy

usnesení předsedy Tribunálu ze dne 16. listopadu 2012 ve věci sp.zn. T-345/12 R
rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Delcourt proti Belgii ze dne
17. ledna 1970, č. 2689/65. Série A. č. 11
nález Ústavného soudu SR sp.zn. II. ÚS 37/00
usnesení Městského soudu v Brně ze dne 17. července 2001, sp.zn. 1 Nc 55/2001

Resumé

Předběžné opatření je jedním z nejdůležitějších prostředků ochrany práv účastníků soudního řízení. Je jednodušší a rychlejší než řízení ve věci samé, což soudům dává možnost jednat bez zbytečných odkladů a účinně tím zajistit dočasnou úpravu poměrů účastníků či odvrácení škody. Důsledkem těchto skutečností však je určitá míra omezení aplikace některých zásad civilního procesu, a tedy i práv účastníků řízení, především účastníka, jemuž je předběžným opatřením uložena nějaká povinnost.

Je otázkou, zda toto omezení není neúměrně vysoké a zda tedy stávající úprava vyhovuje požadavkům, jež jsou na ni kladeny. Předmětem této práce je proto poskytnout kritický pohled na institut předběžného opatření, a to zejména na jeho možnosti a meze, při současném zohlednění doktrinálních a judikатурních závěrů.

První část této práce se zabývá institutem předběžného opatření z obecného hlediska. Předběžné opatření je zde vymezeno co do jeho smyslu a účelu, autor pak krátce popisuje základní principy, systematiku a historii právní úpravy.

Druhá a třetí část se zaměřují na materiální, respektive formální předpoklady pro nařízení předběžného opatření. Vedle ostatních aspektů je věnována pozornost zejména zákonným důvodům, pro něž je možno předběžné opatření nařídit, a na povinnosti navrhovatele složit jistotu pro případ vzniku škody, jelikož je její význam mimořádně vysoký, a přitom se v soudní praxi její úloha velice podceňuje.

Čtvrtá část této práce se zabývá řízením o návrhu. Především jsou zde popsány jednotlivé možnosti, jak může být o návrhu rozhodnuto, detailněji pak jsou rozebrány jednotlivé aspekty nařízení předběžného opatření.

Pátá část je zaměřena na institut odpovědnosti za škodu způsobenou v důsledku nařízení předběžného opatření. Poté je vedle obligatorní odpovědnosti navrhovatele věnován větší prostor též méně jasné odpovědnosti státu.

A konečně v poslední části je představena švédská úprava předběžného opatření a její srovnání s úpravou českou. Autor si tuto úpravu zvolil především proto, že je dle jeho soudu velice zdařilou ukázkou toho, jak je možné neubrat nic z efektivity předběžného opatření a přitom zachovat práva účastníků nedotčena.

Závěrem práce autor hodnotí výsledek svého zkoumání. Dochází přitom k závěru, že stávající právní úprava předběžného opatření příliš nevyhovuje požadavkům, které jsou na ni kladeny, ať už ústavním pořádkem, nebo obecnými

procesními principy, či „*pouze*“ praktickými potřebami adresátů úpravy. Míra omezení práv účastníků řízení je totiž tak vysoká, že může být způsobilá narušit jejich právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Tyto skutečnosti tak dávají autorovi této práce důvod se domnívat, že potřeba předmětnou právní úpravu novelizovat je vskutku aktuální. Pokouší se proto *de lege ferenda* nastínit, které kroky by dle jeho názoru měly být učiněny, aby se česká právní úprava stala smysluplnou, vyrovnanou a principiálně konzistentní. Švédský model tomu přitom může být dobrým příkladem.

Abstract

Preliminary injunction is one of the most important means of protecting the rights of the participants of civil proceedings. The proceedings on the preliminary injunction is easier and faster than the proceedings on the merits, which allows the courts to act without undue delays and to effectively secure either the legal relations of the parties or the risk of loss. The consequence of these facts, however, is a restriction on the application of certain principles of civil procedure, and therefore also of the rights of the parties, especially the defendant.

The question is whether this restriction is not unreasonably high and thus whether the current legal regulations meet requirements that are placed on it. The aim of this thesis is to provide a critical look at the regulation of preliminary injunctions, especially on its possibilities and limits, regarding the doctrinal and judicial conclusions.

The first part of this thesis deals with the regulation of preliminary injunctions in general. Preliminary injunctions are there defined in terms of their meaning and the purpose, then the author briefly describes the basic principles, the taxonomy and the history of the regulation.

The second and the third part focus on the material and formal conditions of the preliminary injunction. In addition to the other aspects, an attention is paid to the reasons for granting the preliminary injunction and to the petitioner's obligation to lodge a security for loss, since the importance of the security is extremely high, its role is, however, very underestimated in judicial practice.

The fourth part of the thesis deals with the proceedings on the proposal. The author concerns with the various ways, how could be decided on the proposal, then he discusses the constituent elements of granting the preliminary injunction.

The fifth part focuses on a liability connected with the interim injunction. After that, there is an analysis of the petitioner's objective liability and of the state liability.

The last part presents the Swedish treatment on the preliminary injunction and its comparison with the Czech legal regulation. The author chose the Swedish treatment primarily because it is a great example of the way, how is possible to have both the effective regulation and the protection of the participants' rights.

Finally, the author evaluates the outcome of its investigation. He recognizes that the current legislation does not meet the requirements that are placed on the regulation of the interim injunction, regardless of whether by the constitution or by the principles of civil procedure, or “just” by practical needs of citizens. The rate of reduction of the participants’ rights is such high that it could interfere with their right to a fair trial guaranteed by the Article 36 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms.

Such facts give the author a reason to believe that the need to amend the legislation in question is indeed timely. He attempts therefore to propose which steps should be done to make the Czech legislation meaningful, balanced and self-consistent. The Swedish model may provide some inspiration for that.

Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce

Klíčová slova:

- předběžné opatření;
- zásada rovnosti účastníků;
- jistota;
- náhrada škody;
- preliminary injunction;
- provisional attachment;
- interim measure;
- equality principle;
- security;
- damages;

Název práce:

Preliminary injunctions in civil proceedings